

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU
Turku School of Economics
PORIN YKSIKKÖ

MAATILA OSAKEYHTIÖNÄ
Toiminta, yhtiöittäminen ja verotus

Liiketaloustiede:
laskentatoimen pro gradu -tutkielma

Laatija
Päivi Yli-Mattila 50308

Ohjaajat
KTT Heli Hookana
KTM Anu Ikonen-Kullberg

9.2.2008
Pori

SISÄLLYS

LYHENTEET	3
1 JOHDANTO	4
1.1 Johdatus tutkimuksen aihepiiriin	4
1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset	8
1.3 Tieteenfilosofiset ja metodologiset valinnat.....	11
1.4 Tutkimuksen kulku ja keskeiset käsitteet	16
2 MAATILAOSAKEYHTIÖN TOIMINTA.....	19
2.1 Osakeyhtiön olennaiset piirteet	19
2.2 Osakeyhtiön perustaminen	23
2.3 Yhtiön johto, edustaminen ja vastuu	25
2.4 Kirjanpito ja tilinpäätös	30
2.5 Tilintarkastus	33
2.6 Osakeyhtiön pääomarakenne.....	34
2.7 Varojen jakaminen.....	36
3 MAATALOUDEN YHTIÖITTÄMINEN	43
3.1 Näkökulmia yhtiöittämiseen.....	43
3.2 Yritysmuodon muutos	46
3.3 Osakeyhtiön sivuuttaminen	51
3.4 Osakeyhtiön muuttaminen yksityisliikkeeksi.....	53
4 MAATALOUSVEROTUS	55
4.1 Arvonlisäverotus.....	55
4.2 Maataloustulon verotus	57
4.3 Varojen jakamisen verotus	64
4.4 Verolaskelmia.....	68
5 YHTEENVETO	73
LÄHTEET	83

LYHENTEET

AVL	Arvonlisäverolaki
EVL	Elinkeinotuloverolaki
KPA	Kirjanpitoasetus
KPL	Kirjanpitolaki
MVL	Maatalouden tuloverolaki
OYL	Osakeyhtiölaki
TTL	Tilintarkastuslaki
TVL	Tuloverolaki
VAL	Arvostamislaki
VML	Verotusmenettelylaki
VSVL	Varainsiirtoverolaki

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkimuksen aihepiiriin

Jokaisella suomalaisella on jollakin taholla juurensa maataloudessa, vaikka monilta nyt jo yhteiskunnan rakennemuutosten takia puuttuu omakohtainen kosketus maataloudessa tehtävään työhön (Markkola 2004, 3). Maatilatalouden rakennemuutos on ollut maaseudun kannalta poikkeuksellisen syvällistä, sillä määrällisesti kyse on ollut vähenemisestä, kun taas kaupunkialueiden muutos on ollut kasvua. Maatalous on perustunut yksittäisten ihmisten, perheiden, sukujen ja maaseudun ihmisyhteisöjen työhön, mikä onkin yksi keskeinen syy siihen, miksi maatalous elinkeinona on niin vaikeasti ennustettava. Sen sisällä on sekä säilynyt vanhoja että syntynyt uusia selviämistrategioita, jotka eivät selity yksinkertaisella yrityksen voiton maksimoinnilla. (Markkola 2004, 258–259.)

Maatilayritys poikkeaa muista yrityksistä siinä, että tuotanto on valtiovallan voimakkaasti ohjailemaa ja säätelemää ja maatilataloudella on oma verolainsäädäntönsä (Markkola 2004, 300). Maataloudella on myös keskeinen merkitys yhteiskunnassa. Maatalous on ensisijassa ravinnontuottaja, mutta tuotannon ympäristövaikutukset ja maatalouden monivaikutteisuus, kuten maatalouden työllistävyys ja aluetaloudelliset vaikutukset, ovat tärkeitä seikkoja, joiden perusteella arvioidaan maatalouden merkitystä yhteiskunnassa. Lisäksi muuta yhteiskuntaa on alkanut kiinnostaa maatalousmaisema ja maaseudun elinvoimaisuus. Maiseman monimuotoisuuteen on alettu kiinnittää yhä enemmän huomioita. Luonto ja rakennettu ympäristö ovat toisiinsa kytketyt, sillä rakennetuilla ympäristöillä on merkitystä luonnon monimuotoisuudelle ja samalla sillä vaikutetaan maaseutu-ympäristön monimuotoisuuteen. (Markkola 2004, 391.)

Monivaikutteinen maatalous tuottaa raaka-aineen tuotannon yhteydessä perinnemaisemaa, pitää yllä rakennusperintöä sekä huolehtii luonnon ja maiseman monimuotoisuudesta. Se huolehtii ympäristöstä, tuotantoeläinten hyvinvoinnista, ruokaturvallisuudesta, elintarvikkeiden laatu- ja elintarvikeomavaraisuudesta, maaseudun elinvoimaisuudesta sekä tasapainoisesta alueellisesta kehityksestä. Lisäksi maatalous ottaa osaa kasvihuonekaasujen päästövähennykseen. Viime aikoina on suhtauduttu yhä kriittisemmin maatalouden aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin, kuten vesistöjen ravintekuormitukseen ja kotieläintalouden hajuhaittoihin. (MMM 2007, 13; Markkola 2004, 392.)

Suomen liittyminen Euroopan unioniin on muuttanut maatalouden toimintaympäristöä merkittävästi. Kotimarkkinoiden sijasta nyt kilpaillaan osana Euroopan yhteisön sisämarkkinoita ja laajemmassa mittakaavassa koko maailman markkinoilla. Tämä toimintaympäristön muutos on tuonut maatilatalouteen yleisen tehostamisvaatimuksen.

Menestyäkseen kilpailussa avoimilla markkinoilla maatalouden tuotannon tulee olla tehokasta ja pitkällä aikavälillä myös kannattavaa elinkeinon jatkuvuuden turvaamiseksi. (MMM 2005, 7.) Kuitenkin entistä suurempi osuus tuloista on riippumaton maatalayrittäjän ponnistuksista tulonmuodostuksen oleellisesti muututtua. Hinta- ja kustannustason aleneminen kompensoidaan tuotantoresurssien määrään sidotulla suoralla tulotuella, minkä on pelätty heikentävän motivaatiota yrittämiseen. (Timonen 2000, 10.)

Euroopan unionin maatalouspolitiikan kokonaisuus koostuu viljelijöiden tulotasoa tukevista tulotuista, investointeja edistävästä investointituesta, tuotannon ympäristövaikutuksia ohjaavista ympäristöohjelmista sekä epäedullisten alueiden erityistuesta. Lisäksi EU tasapainottaa elintarvikemarkkinoitaan tuontisuojan ja vientituen avulla. EU:n maatalouspolitiikkaan kuuluvat myös tuotannon kiintiöinti, hallinnolliset tuottajahinnat, vapaata sisämarkkinakauppaa edistävä kilpailupolitiikka sekä tuotantotavan ja tuotteiden laadun normiohjaus. Muuhun maailmaan päin EU harjoittaa yhteistä ”ulkopolitiikkaa”. Maatalouspolitiikan rinnalla harjoitetaan maaseudun ja sen alueiden kehitystä tukevaa rakennepolitiikkaa. (Markkola 2004, 365–366.) Yhteinen maatalouspolitiikka kehittyy kaiken aikaa ja siihen odotetaan tulevan merkittäviä muutoksia vuodesta 2013 alkaen EU:n uuden budjettikauden alkaessa (MMM 2007, 14).

Suomessa kansallisilla toimilla on ollut tärkeämpi merkitys kuin missään muussa EU-maassa. Ilman kansallista politiikkaa Suomen maatalous olisi aivan eri tilanteessa. Kansalliset tuet perustuvat liittymissopimuksen artikloihin. (Markkola 2004, 367.) EU:n tukijärjestelmästä huolimatta yritystoiminnan lait määräävät suomalaisessa maataloudessa. Tuotteiden hinnat perustuvat markkinoihin, joten tuotantokustannukset on pyrittävä sovittamaan markkinahintoihin. Liiketoimintaa on vaikea pitää kannattavana ja riskit ovat aikaisempaa suurempia. (Haapanen & Heikura & Leino 2004, 26.)

Suomen maatalouteen vaikuttavat tulevaisuudessa ruokamarkkinoiden samanaikainen globalisoituminen ja lokalisoituminen, maataloustuotteiden maailmankaupan vapauttaminen, maatalouspolitiikan kuluttaja-, ympäristö- ja maaseutulähtöisyyden vahvistuminen sekä bio- ja informaatioteknologian kasvava rooli tuotannossa ja markkinoinnissa (Rikkonen 2005, 5). Rikkosen (2005, 5-6) tutkimuksen mukaan Suomen maatalouden tärkeimmät strategiset haasteet ovat maatalouden rakennemuutos ja erityisesti maaseudun autioituminen, maataloustuotannon kannattavuus, kotimaisten elintarvikkeiden kysyntä, EU:n poliittinen ohjaus maatalouden ja maaseudun kehityskysymyksissä sekä tulevaisuuden maataloustukijärjestelmän muotoutuminen.

Maatalouden rakennekehitys on ollut viime vuosina poikkeuksellisen ripeää. Maatilojen määrä on vähentynyt maltillisesti 2000-luvun alussa, mutta nyt tilojen vähenemismuutos näyttää kiihtyneen. Vuoden 2006 lopussa Suomessa oli 69 071 maatilaa, mikä on 446 tilaa vähemmän kuin vuonna 2005. (Maatilarikisteri 2006.) Tukijärjestelmän koettu monimutkaisuus on nopeuttanut ikääntyneiden ja pieniä tiloja viljelevien perheiden luopumista maataloustuotannosta. Tuotannosta luopuneiden voimakas sitoutuminen

omistus pohjaiseen perheviljelmätalouteen näkyy siinä, että peltoja ei ole myyty, vaan vuokrattu naapuriviljelijöille. (Markkola 2004, 309–310.)

Tilamäärän vähentyessä on tilojen keskikoko suurentunut ja vuonna 2005 maatilojen keskimääräinen peltoala nousi 33,3 hehtaariin (Maatilarekisteri 2005). Vuosina 1995–2003 on 50 hehtaarin tilojen osuus yli kaksinkertaistunut 17 prosenttiin kaikista tiloista. Tilojen viljelyksessä oleva peltoala on kasvanut enemmän pellon vuokrauksen kuin peltokauppojen kautta. Nopeasta rakennekehityksestä huolimatta maatalouden tuottavuuskehitys on ollut suhteellisen hidasta kiihtyen kuitenkin viime vuosina. (MMM 2005, 7.)

Maatilojen koon kasvaessa ne ovat riippuvaisempia markkinoista ja siellä tapahtuvista muutoksista. Maatilat ovat yrityksiä, joita johdetaan liikeympäristössä, jonka jatkuva seuranta ja analysointi muodostavat johtamisen keskeisen osaamisalueen. (Haapanen ym. 2004, 29). Toimintaympäristön muutos on aiheuttanut merkittävän tarpeen parantaa maatilojen liikkeenjohdollista osaamista ja taloudellisten asioiden hallintaa. Tehostamisvaatimukset ovat kasvattaneet yksikkökokoja merkittävästi. Investointien kustannukset ovat näillä tuotantoon tehostaneilla tiloilla merkittävästi suuremmat kuin aiemmin, mikä aiheuttaa paineita maatilojen maksuvalmiudelle ja lainojen takaisinmaksukyvyille. Maatilayrittäjän on kyettävä lisäämään verotuksen jälkeen yrityksestä yksityistalouteen ja velkojen hoitoon jäävää rahamäärää saadakseen kohonneet investointimenot maksettua ajallaan. (MMM 2005, 7.)

Maatilayritykset ovat Suomessa enimmäkseen viljelijäperheen omistamia ja viljelijäperheen työpanoksella hoidettuja, liikevaihdoltaan melko pieniä yrityksiä. Palkattua työvoimaa on vain pienellä osalla maatilayrityksistä. (Timonen 2000, 10.) Yhteistoiminta on perustunut vapaamuotoiseen naapuriapuun, jossa koneiden lainauksesta ja saadusta työavusta maksetaan vastavuoroisuudella. Yhtiömuodot ovat kuitenkin lisääntymässä maataloudessa seuraavista syistä (Haapanen ym. 2004, 64–65.):

- maatilojen koon ja riskien kasvu aiheuttaa tarvetta eriyttää perheen yksityisomaisuus ja yrityksen omaisuus,
- teknologian ja tuottavuuden kehitys johtaa suurempiin koneisiin ja investointeihin, minkä mahdollistaa vain useiden tilojen yhteistyö,
- koneiden kehitys ja tehokkuus synnyttävät urakointiyhtiöitä,
- kiristynyt kilpailu ja suuret yksiköt lisäävät liiketoiminta- ja investointiriskejä,
- riskisijoittaminen on tulossa myös maatilayritysten kehityksen vauhdittajaksi,
- yhteistyörenkaiden ja yhteiskoneiden hallintaongelmat lisääntyvät,
- arvostus yrittämistä kohtaan on lisääntymässä,
- yhteiskunta panostaa lisääntyvästi yrityskehityspalveluihin,
- osakeyhtiön perustaminen ja hallinta on muuttumassa helpommaksi lainsäädännön, koulutuksen sekä neuvontapalvelujen kehittyessä,
- yritysten verotus kevenee ja
- maaseudun yritysmaisten sivuelinkeinojen merkitys lisääntyy.

Maatilan toimintamuodoista yleisin on luonnollinen henkilö tai luonnollisten henkilöiden muodostama verotusyhtymä. Vuonna 2006 oli yksityisten henkilöiden hallinnassa 61 062 maatilaa, perikuntien ja perheyhtiöiden hallinnassa 7 246 maatilaa. Osakeyhtiöiden hallinnassa maatiloja oli kaikkiaan 485 kappaletta, joten osakeyhtiömuotoisten tilojen osuus kaikista maataloista oli siis noin 0,7 % prosenttia ja luonnollisten henkilöiden hallinnoimien maatalojen määrä oli kaikista tiloista yli 88 prosenttia. (Maatilarekisteri 2006.)

Maatiloilla on perinteisesti tehty viljely-, ruokinta- ja taloussuunnitelmia, jotta asiat on saatu tehtyä oikein ja tehokkaasti. Maatalouden toimintaedellytysten ollessa vakaita ja pitkällä tähtäimellä ennustettavia tämä on riittänyt taloudellisen tuloksen varmistamiseen. Nopeutuva muutostahti edellyttää nykyään dynaamista johtamista, joka reagoi muuttuviin tilanteisiin nopeasti ja kyseenalaistaa yrityksen nykyisiä kilpailu- ja toimintamalleja. Siksi maatilalta edellytetään entistä suurempaa panostusta yrityssuunnitteluun varsinkin, kun ollaan perustamassa yritystä, etsimässä uusia liiketoimintamahdollisuuksia, harkitsemassa investointeja tai sukupolvenvaihdostilanteessa. Yrityssuunnittelu on hyödyllistä, jotta toimintaa osataan kehittää oikeaan suuntaan ja kriittiset vaiheet ennakoita. Yrityssuunnittelun keskeiset vaiheet ovat analyysi, suunnittelu, toimeenpano ja seuranta. Yrityssuunnittelussa maatilan tulevaisuutta ja siihen liittyviä tekijöitä tarkastellaan niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Tämä tarkoittaa tulevaisuuden mahdollisuuksien ja uhkien ennakoimista. Siinä on keskeistä analysoida maatilayritystä ja sen liiketoimintaympäristöä, pyrkiä sopeutumaan tuleviin uhkiin ja käyttämään hyväksi markkinoilla olevia mahdollisuuksia, asettaa päämääriä ja eritasoisia tavoitteita sekä luoda vaihtoehtoisia rakenteita ja toimintatapoja sekä arvioida niiden vaikutuksia. (Haapanen ym. 2004, 107–108; ks. myös Olson 2004, 3-7.)

Tulevaisuudessa maataloutta hallitaan yhä enemmän yhtiömuotoisena. Tämän hetken epävakaa ja muuttuvan yritysilmapiirin myötä maatilayrittäjällekin on tärkeää vähentää henkilökohtaista riskiä yritystoiminnassa. Osakeyhtiötä pidetään raskaana yhtiömuotona, jonka perustamiseen liittyy omat muodollisuutensa, mutta sen mukanaan tuoma hallinnan ja vastuiden selkeys helpottaa maatilan johtamista. Maatilan sivuelinkeinoja, esim. koneurakointia, on perusteltua harjoittaa osakeyhtiömuodossa. Maatilan omistuksessa olevia koneita käytetään urakoinnissa, jolloin osakeyhtiö voi maksaa korvauksen koneiden käytöstä. Maatilan ja yhtiön välille syntyy näin tuottavuutta lisäävä verkostosuhte. (Haapanen ym. 2004, 170.)

Maatilalla hallintavastuu on ollut isännällä tai perheellä, joten perheen muodostamaan hallitukseen on kuulunut isäntä ja ehkä muita perheenjäseniä. Kun sama henkilö on ollut omistaja, toimitusjohtaja ja hallitus, ei ole ollut tarvetta erillisille hallintamalleille tai -elimille. Omistajien määrän kasvaessa tai yhteistoiminnan alkaessa tulee tarve luoda yritystoiminnan hallintamekanismeja ja sopia osapuolten työnjaosta. Hallituksella on yhtiömuotoisessa yrityksessä keskeinen rooli ja tehtävä, mikä maatilayrityksessä

edesauttaisi maatalan kehittymistä menestyväksi yritykseksi. (Haapanen ym. 2004, 172–173.)

Osakeyhtiö maatalan toimintamuotona kiinnostaa maatalouden harjoittajia yhä enemmän ja mitä todennäköisimmin maatilataloutta harjoittavien osakeyhtiöiden lukumäärä tulee lisääntymään. Maatilatalouden harjoittamisesta osakeyhtiömuodossa on paljon toisistaan poikkeavia näkemyksiä, mutta varsinkin maatalousalan seminaareissa osakeyhtiömuoto tuodaan usein esille harkinnanarvoisena ja kannatettavana vaihtoehtona. Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo sekin, että syyskuussa 2007 ilmestyi Pro Agria Maaseutukeskusten Liiton julkaisu Maatilayrityksen yhtiöittäminen, joka antaa perustietoa eri yritysmuodoista sekä käsittelee yritysmuodon valintaan vaikuttavia tekijöitä. Tammikuussa 2008 ilmestyneessä Tilisanomat-lehden numerossa julkaistiin myös kirjoitus, jossa tarkastellaan maatalan osakeyhtiöittämisen veroetuja ja sudenkuoppia. Edelleen on kuitenkin olemassa vähän kirjallisuutta ja tutkimuksia maatalan yhtiöittämisestä, sen kannattavuudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja järkevyydestä sekä siitä, miten se pitäisi toteuttaa ja hoitaa, jotta se oli edullisinta verotuksellisesti ja käytännön toiminnan kannalta. Tutkijan oma henkilökohtainen yli 20 vuoden työkokemus tilitoimistoalalta sekä tätä kautta syntynyt kiinnostus maatalouden yhtiöittämistä kohtaan ovat osaltaan vaikuttaneet tutkimuksen aiheen valintaan.

1.2 Tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset

Tutkimuksessa pyritään esittämään ongelma mahdollisimman selkeästi ja tarkkarajaisesti. Johtoajatuksen mukaisesti tutkimukseen tulee löytää myös pääongelma, jonka analysointi ja täsmentäminen johtaa siihen, että tutkimukseen saadaan osaongelmat tai alaongelmat. Joskus tutkimuksessa on vain yksi ongelma tai joukko samantasoisia ongelmia, jos eroa pää- ja osaongelmiin ei ole mielekästä tehdä. Pääongelma on useimmiten yleisluontoinen kysymys, jossa koko tutkittava kokonaisuus hahmottuu. Alaongelmiin saadut vastaukset mahdollistavat vastata myös pääongelmaan. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 122–124.)

Pelkkä yleisluontoinen aihe ei riitä tutkimuksen lähtökohdaksi, vaan aiheesta tulee löytää jokin idea tai juoni. Filosofisessa tutkimuksessa puhutaan teesistä tai käytetään termiä johtoajatus, mikä ilmaistaan lausemuodossa, ja jossa selvitetään tutkimuksen yleiset lähtökohdat. Sen tulee ilmaista yksityiskohtaisesti mutta tiiviisti tutkimuksen perusidea, tarkoitus, näkökulma ja käsittelyn rajaus. Johtoajatuksen tulee olla mahdollisimman selvä, ymmärrettävä ja kiinnostava. Johtoajatus on tärkeä, sillä se ohjaa myöhempää työskentelyä: lähteiden etsintää, teorian valintaa, aineiston hankintaa ja lopputuloksen arviointia. (Hirsjärvi ym. 2007, 41, 69).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä hyötyjä ja haittoja yhtiömuodosta on maatilain toiminnalle. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata, miten maatilain toimintaan vaikuttavat osakeyhtiölaki ja muu osakeyhtiöitä koskeva lainsäädäntö. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten yhtiöittäminen on järkevintä toteuttaa sekä kannattaako maatala yhtiöittää. Tutkimuksen tavoitteena on myös esittää, miten verotus muuttuu, kun maatala toimii yhtiömuodossa.

Tämän tutkimuksen tutkimusongelma määritellään kysymyksenä:

- Mitä hyötyjä ja haittoja osakeyhtiömuodosta on maatilain toiminnalle?

Tästä tutkimusongelmasta voidaan johtaa edelleen osaongelmia, jotka määritellään seuraavasti:

- Miten maatala toimii osakeyhtiömuodossa?
- Mitä maatilain yhtiöittämisessä on huomioitava?
- Missä tilanteissa maatilain yhtiöittäminen kannattaa?
- Miten verotus vaikuttaa maatilain yhtiöittämiseen sekä toimintaan osakeyhtiömuodossa?

Tiede on uuden tiedon etsintää, arviointia ja erittelyä, jonkinlainen olemisen tapa, tapa suuntautua ja suhtautua asioihin ja ilmiöihin niitä problematisoiden ja kyseenalaistuen. Parhaimmillaan tieteellinen tieto rikastuttaa arkiajattelulla saatua käsitystä maailmasta, täsmentää oikeaksi kuulua tietoa ja suuntaa ajattelua uusiin asioihin ja tilanteisiin. Tieteellisyyden ja tieteellisen tiedon määreitä ja vaatimuksia ovat uusi näkökulma, uusi tutkimusongelma, perusteltavuus, yleistettävyyys, totuus ja ymmärrettävyys. Tieteellisyyden tärkein peruste on uuden tiedon, näkökulman, teorian ym. löytäminen. Tutkimusta tehtäessä halutaan saada vastaus tiettyihin kysymyksiin ja tutkimusongelmiin. Tiede antaa välineet ja keinot ymmärtää entistä paremmin luontoa, yhteiskuntaa ja ihmistä. Näin ollen tiede on sekä tieteen tulokset systemaattisesti järjestettynä kokonaisuutena että toiminta näiden tulosten saavuttamiseksi tutkimalla luontoa ja ihmisen maailmaa. (Pihlaja 2001, 19–20.)

Tutkimus on tieteellinen silloin, kun tutkimuskohde on täsmällinen ja määritelty niin, että muutkin voivat sen tunnistaa. Tutkimuksen on esitettävä tästä kohteesta jotakin, mitä ei ole ennen sanottu tai esitettävä uudesta näkökulmasta ennestään tunnetut seikat. Tutkimuksesta tulee olla hyötyä muille ja sen on annettava perusteet siinä esitettyjen hypoteesien oikeaksi tai vääräksi osoittamiselle, ja siinä on annettava ainekset keskustelun julkiselle jatkamiselle ja mahdolliselle jatkotutkimukselle. (Eco 1989, 43–46.)

Tutkimuksen tekemisellä on oma logiikkansa, joka ei määräydy suoraan yleisistä tiedettä, tutkimusta ja tietoa käsittelevistä tutkimustuloksista, teorioista ja käsitteistä. (Pihlaja 2001, 13). Tutkijan tulee ensinnäkin kyetä muuttamaan yleinen ja epämääräinen tutkimusteema tutkimusongelmaksi, josta tutkija muotoilee muutaman kysymyksen, joihin tutkimuksella vastataan. Toiseksi on jälleen mainittava se tuttu uutuudenvaativuus. Tutkimuksen tulee tuottaa jotakin uutta, jokin uusi tulos, idea, menetelmä, teoria

tai näkökulma jo tuttuun asiaan. Kolmanneksi tutkijan on kyettävä käsitellä tutkimusaineistoa ja tutkimustuloksia siten, että hän löytää jonkin mielekkään tulkinnan. Tutkijan tulee päästä pintaa syvemmälle tulkitsemaan, syntetisoimaan ja erittelemään aineistoaan, sillä yhtä tärkeää kuin löytää mielekkäitä tutkimusongelmia on niiden perusteleminen. (Pihlaja 2001, 22–23.) Yksi tärkeimpiä taitoja tutkimisessa ja opinnoissa on tiedon rakentamisen taito. Tutkielman teossa on otettava huomioon monia oletuksia, näkökulmia, teemoja, kysymyksenasetteluja sekä asioiden ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä (Pihlaja 2005, 10–11).

Tässä tutkimuksessa keskitytään Suomen yhtiöoikeudellisiin ja vero-oikeudellisiin näkökohtiin, sillä keskeisin yhtiöittämiseen vaikuttava tekijä on yleensä verotus, vaikka yhtiömuotoisella toiminnalla voi olla muitakin etuja. Tutkimuksella pyritään saamaan vastaukset asetettuihin tutkimusongelmiin tätä kautta sekä selvittämään maatalosaosakeyhtiön toiminnan muodot käytännössä. Tutkimuksessa ei perehdytä syvällisesti yhtiöoikeuden ja verotuksen erikoistapauksiin, vaan pyritään löytämään yleiset huomioonotettavat seikat.

Tutkimuksen ulkopuolelle rajataan maatalouteen liittyvät tuki-, eläke- ja muut järjestelmät. Yhtiömuotoinen maatalous kuuluu maatalousyrittäjien eläkelain, MYEL:n piiriin vain, jos se on maatalousverotettua. Yhtiömuotoisen maatalouden harjoittaja kuuluu MYEL:n piiriin, jos hän on johtavassa asemassa ja omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa yli puolet yhtiön osakepääomasta tai äänimäärästä. Perheenjäsenenä pidetään samassa taloudessa asuvia henkilöitä. Periaate on sama kuin yrittäjien eläkelaisissa.

Maatalouden tuotantoon liittyviä tukia voidaan maksaa myös yhtiöille. Eri tuissa on kuitenkin eroja sen suhteen, kuinka suuren osan yhtiön osakkaista on täytettävä tukien myöntämisen ehdot. Yhtiömuoto ei yleensä vaikuta tuen saantiin, vaan säännöt ovat pääsääntöisesti samat kaikille toimintamuodoille. Tukiehtoihin saattaa kuitenkin tulla vuosittain muutoksia, joten yhtiöittämistä suunniteltaessa tulee selvittää tuoreimmat tiedot tukien ehdoista ja mahdollisesti suunnitteilla olevista tukiehtojen muutoksista. (Enroth & Österman & Harmoinen 2007, 62.) Lain maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta mukaan yhtiömuotoinen maatalous ei ole myöskään esteenä luopumistukieläkkeelle. Eläkkeelle pääsee luovuttamalla osakeyhtiön osakekannan. Luovutus voidaan myös toteuttaa siten, että osakeyhtiö luovuttaa omistamansa maatalon kiinteistöluovutuksena tilanpidon jatkajalle.

Myös metsätalouden toiminta ja verotus rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Vuodesta 2006 Suomessa on ollut puun myyntivoittoverotukseen perustuva järjestelmä, jonka mukaan puun myyntitulojen verotuksesta säädetään tuloverolaisissa (TVL) ja metsätalouden tulo verotetaan tällöin pääomatulona (Ossa 2002, 69). Muutoinkin maatalouden yhtiöittämistä suunniteltaessa tulee miettiä tarkkaan, onko järkevää siirtää metsät

osakeyhtiön varallisuuteen vai pitää ne maatalouden harjoittajan yksityisessä omistuksessa.

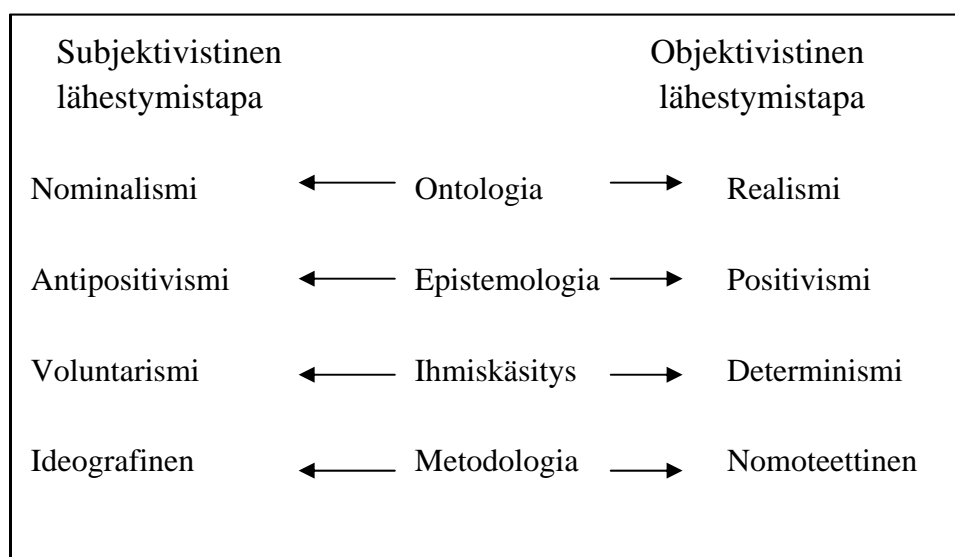
Tutkijan oma pitkäaikainen, henkilökohtainen kokemus maataloudesta sekä maatalouden kirjanpidosta ja verotuksesta vuosien ajalta tulee tutkimuksessa esille tutkijan omien pohdintojen kautta. Tutkija kuvaa näin maatilain toimintaa käytännön kokemusten kautta sekä hyödyntää samalla pitkäaikaista käytännön kokemustaan tilitoimistoalalta.

1.3 Tieteenfilosofiset ja metodologiset valinnat

Tieteenfilosofian valinta

Jo ennen aineiston keruuta pitää tehdä monenlaisia valintoja. Kaikkein syvimät ja periaatteellimmat päätökset tehdään tieteenfilosofisella tasolla joko tiedostaen tai tiedostamatta. Tutkimus perustuu lukuisiin piileviin oletuksiin, jotka koskevat ihmistä, maailmaa sekä tiedonhankintaa eikä näistä useinkaan olla kaikilta osin tietoisia. Filosofisten lähtökohtien ymmärtämistä pidetään tutkimustyössä tärkeänä. (Hirsjärvi ym. 2007, 119, 125.)

Tieteenfilosofiset perusolettamukset voidaan jakaa Burrellin ja Morganin (1979, 3) mukaan neljään lähtökohtaan: ontologiaan, epistemologiaan, ihmiskäsitykseen ja metodologiaan. Oletukset ontologiasta, epistemologiasta ja ihmiskäsityksestä ohjaavat tutkijan metodologiavalintaa eli tapaa hankkia tietoa.

Kuvio 1 Tieteenfilosofiset lähestymistavat (Burrell & Morgan 1979, 3)

Tutkimuksen lähestymistapa voidaan kuvion 1 mukaisesti jaotella kahteen lähestymistapaan eli subjektivistiseen ja objektivistiseen. Subjektivistinen lähestymistapa korostaa yksilön subjektiivista kokemusta sosiaalisen maailman muodostamisessa. Tavoitteena on ymmärtää tapaa, jolla yksilö luo, muovaa ja tulkitsee omaa sosiaalista todellisuuttaan. (Burrell & Morgan 1979, 2-3.) Objektivistisen tutkimuksen piirteinä on ilmiön objektiivinen tutkiminen kvantitatiivisin menetelmin tavoitteena löytää lainomaisia yleistyksiä tutkimuksen kohteena olevan todellisuuden selittämiseksi (Kasanen & Lukka & Siitonen 1993, 254).

Ontologia tarkoittaa käsitystä maailmasta ja todellisuuden luonteesta. Se kuvaa tutkijan käsitystä tutkittavasta ilmiöstä. Ontologian ääripäitä ovat nominalismi ja realismi. Realismin mukaan maailmassa on tietty järjestys, joka voidaan saada selville tieteellisen tutkimuksen avulla. Todellisuus on yksilön ulkopuolella annettuna asiana erillään ihmisistä. Sen muodostaminen ei tapahdu yksilön havaintojen kautta. Tutkittavan kohteen oletetaan olevan objektiivinen eli tutkijasta riippumaton. Subjektivistinen näkemys maailmasta ja todellisuuden luonteesta on nominalistinen. Sen mukaan jokainen ihminen luo todellisuutensa oman yksilöllisen kokemuksensa pohjalta. (Burrell & Morgan 1979, 1, 4). Tämän tutkimuksen ontologiset oletukset perustuvat realismiin, sillä informaatio muodostuu tutkijasta riippumatta välillisen empirian kautta.

Epistemologia eli tieto-oppi on filosofian alue, joka tutkii tiedon yleistä luonnetta, laajuutta ja alkuperää. Epistemologiset kysymykset ovat keskeisiä kaikessa tutkimuksessa, sillä tutkija joutuu aina ottamaan kantaa siihen, minkälaista hänen tuottamansa tieto on. (Lukka 1991, 161.) Burrellin ja Morganin (1979, 2) mukaan epistemologian ääripäät ovat antipositivismi ja positivismi. Positivistisessa näkemyksessä tiedolla on objektiivinen luonne, tieto on hankittavissa havainnoin ja se on kumuloitavissa. Positivismin mukaisesti ilmiöitä pyritään selittämään ja ennustamaan hakemalla säännönmukaisuuksia ja kausaalisia suhteita sen elementtien välillä. Tutkija toimii tarkkailijana. Subjektivistinen näkemys tiedosta on antipositivistinen. Tiedon hankkimiseen tarvitaan ymmärrystä ja kokemusta asiasta. Tiedolla on subjektiivinen ja oleellisesti henkilökohtainen luonne. Antipositivistinen epistemologia on osallistuvan tiedon keräämisen malli. (Burrell & Morgan 1979, 5.) Tämä tutkimus on epistemologialtaan positivistinen, sillä tutkija ei ole osa tutkittavaa ilmiötä, vaan ulkopuolinen tulkitsija. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata maatalan toimintaa osakeyhtiönä, joten ilmiöitä pyritään selittämään ja ennustamaan hakemalla säännönmukaisuuksia sekä selittämällä ja analysoimalla.

Ihmiskäsityksellä tarkoitetaan ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta. Käsitteen ääripäitä edustavat voluntaristinen ja deterministinen ihmiskäsitys. Deterministisen objektivistisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on ympäristönsä tuote eikä voi itse vaikuttaa ympäristöönsä. Olosuhteet ja tilanteet määräävät sen, millainen ihminen on. Subjektivistinen ihmiskäsitys on voluntaristinen ja sen mukaan ihminen on tahtova olento ja oman itsensä herra. Ihminen voi itse valita tiensä ja luoda oman ympäristönsä. (Burrell

& Morgan 1979, 3, 6.) Tämän tutkimuksen ihmiskäsitys on deterministinen, koska sen mukaan ihmisen oleminen määräytyy ulkoisen ympäristön vaikutuksesta. Kaikki, mikä tapahtuu, tapahtuu välttämättä eikä toisin voisi tapahtua, vaikka todellisuudessa on myös satunnaisuutta.

Tutkimuksen metodologian valintaan vaikuttavat ontologia yhdessä epistemologian ja ihmiskäsityksen kanssa. Metodologialla tarkoitetaan tapaa hakea tietoa ja sen ääripäät ovat ideografinen ja nomoteettinen tutkimus. Ideografisen tutkimusotteen avulla pyritään pääsemään lähelle tutkimuskohdetta ja tavoittamaan yksilön sisäisiä näkemyksiä. Ideografisten olettamuksien pohjalta yksilö voi ymmärtää maailmaa vain hankkimalla ensikäden tietoa tutkittavasta aiheesta. Pyrkimyksenä on selvittää, miten yksilö luo, muokkaa ja tulkitsee maailmaa ja sen ilmiöitä. Myös tutkimuskohteen tausta ja konteksti ovat tärkeitä, jotta tutkittavaa kohdetta pystyy ymmärtämään. (Burrell & Morgan 1979, 2-7.) Käytännössä tutkimuskohteen lähelle meno tarkoittaa jonkinlaista kenttätutkimusta (Kasanen ym. 1993, 255). Nomoteettinen tutkimus edustaa objektivistista lähestymistapaa, jossa tutkimusaineiston avulla selvitetään havaintomaailman lainalaisuuksia hypoteesien testaamisen kautta sekä painotetaan systemaattisuutta ja tutkimustekniikoita (Burrell & Morgan 1979, 2-7). Tämän tutkimuksen metodologinen oletamus on nomoteettinen, koska pyrkimyksenä on löytää teoriasta lainalaisuuksia. Näin ollen tutkielman tieteenfilosofisen lähestymistavan voidaan sanoa olevan objektivistinen. Tutkimuksen taustalla on konkreettinen todellisuus, jossa todellisuutta pyritään kuvaamaan objektiivisesti ja totuudenmukaisesti.

Metodologian valinta

Suomalaisessa liiketalouden tutkimuksessa vakiintuneet metodologiset perusratkaisut eli tutkimusotteet on luokiteltu neljään vaihtoehtoon niiden ominaispiirteiden mukaan: käsiteanalyttiseen, päätöksentekometodologiseen, nomoteettiseen ja toimintanalyttiseen tutkimusotteeseen (Neilimo & Näsi 1980, 67). Kasanen, Lukka ja Siitonen (1991) lisäävät jaotteluun vielä konstruktivisen tutkimusotteen. Tutkimusotteiden jaottelussa käytetään lisäksi jaottelua teoreettinen-empiirinen ja deskriptiivinen-normatiivinen (Lukka 1991, 166).

Teoreettiselle tutkimukselle on tyypillistä, että sen aineisto sisältää suurelta osin aiempaa käsiteanalyysiä, mutta myös empiriaa voi olla mukana kokemusten ja tutkimustulosten muodossa. Aineistoa tulkitaan ja analysoidaan ajattelun keinoin. Tutkimuksen kohteina voivat olla sekä tosiasiat että arvot ja normit. Tulosten ilmaisutapa on useimmiten toteava tai suositteleva. (Neilimo & Näsi 1980, 32.) Empiirinen tutkimus puolestaan nojaa aineistoon, joka on kerätty kentältä tai laboratoriosta (Lukka 1991, 167). Deskriptiivinen tutkimus on kuvailevaa, selittävää tai ennustavaa ja se pyrkii vastaamaan kysymyksiin ”miksi on?” ja ”miten on?”. Normatiivisella tutkimuksella on tavoiteha-

kuinen luonne ja se pyrkii antamaan vastauksen kysymykseen ”miten pitäisi toimia?”. (Lukka 1991, 167.)

Käsiteanalyysi on tutkimuksissa aina jossain määrin mukana muita tutkimusotteita tukevana otteena, jolloin sen tehtävänä on muodostaa hypoteeseja ja käsitteellisiä viitekehyksiä, joiden perusteella voidaan edetä kohti empiiristä tutkimusvaihetta (Lukka 1986, 136). Käytännössä mikään tutkimus ei onnistu ilman käsitteellis-teoreettista osaa (Lukka 1991, 167). Käsiteanalyttiselle, teoreettiselle tutkimusotteelle on luonteenomaista perinteinen ajattelun ja päättelyn metodi (Lukka 1986, 136). Vaikka varsinaista välitöntä empiiristä kytkentää tutkimuksella ei ole, saattaa siinä ilmetä empiirisiä piirteitä, kun aiempia tutkimuksia käytetään teorian havainnollistamiseksi. Keskeisenä tavoitteena on yleensä jonkin ongelman uudelleenjärjestäminen siten, että olennaiset kysymykset nousevat entistä selvemmin ja ymmärrettävämmin esille. (Lukka 1986, 136.)

Käsite on ajattelun perusyksikkö, johon sisältyy jokin idea tai ideoiden systeemi. Käsitteet ovat kuvitellun tai objektiivisen maailman termeinä tai muina symboleina ajatus-tason vastineita, mielikuvia ja merkityssisältöjä. Käsiteanalyysi puolestaan on käsitteiden muodostamista pohdinnan kautta käyttäen hyväkseen muita, jo tunnettuja käsitteitä ja oivalluksia. Sekä olemukseltaan että käyttövoimaltaan käsiteanalyysi on kahtiajakoinen. Se liikkuu lähellä toiminnallista käytäntöä, jolloin keskeistä on todellisen yritysmaailman kenttä toimintoineen, rakenteineen, kielineen ja ongelmineen. Toisaalta se nojaa vahvasti siihen, mitä muut tutkijat ovat kulloinkin asiasta sanoneet ja minkälaisia näkemyksiä esittäneet. (Näsi 1980, 9.)

Toinen teoreettisuuteen perustuva tutkimusote on päätöksentekometodologia, joka teoriapainotteisuudesta huolimatta saattaa joissakin tapauksissa sisältää runsaasti empiiria (Lukka 1991, 167–169). Tutkimuksen tarkoitus on tavallisesti pyrkiä rakentamaan malleja tai kehittämään metodeja ongelmien ratkaisemiseksi. Tutkimus on luonteeltaan normatiivista ja usein suoranaisiin toimintasuosituksiin pyrkivää. Tutkimuksen tulosten arvioinnissa käytetään niiden toimivuutta, mutta myös loogisuutta. (Lukka 1986, 135.)

Nomoteettisessa tutkimusotteessa pyritään saamaan selville vallitsevat tosiasiat sekä näiden väliset yhteydet mahdollisimman tarkasti perimmäisenä tarkoituksena tieteellinen selittäminen. Tutkija pyrkii olemaan tutkittavaan nähden ulkoisessa asemassa ja toimimaan neutraalisti. Olennaista nomoteettiselle tutkimusotteelle on laaja-alaisen empiirisen materiaalin vahva merkitys. (Neilimo & Näsi 1980, 33–40.) Todellisuuden oletetaan olevan objektiivisesti olemassa riippumatta tutkijasta, ilmiöiden selittämisessä käytetään syy-seuraus –tyyppistä päättelyä ja näistä selityksistä pyritään luomaan yleisiä lainalaisuuksia tai vastaavia empiirisiä yleistyksiä. Tutkimuksen olennaisena osana pidetään hypoteesien empiiristä testausta. Tiedonintressi on yleensä teoreettinen, eli pyritään parantamaan olemassa olevaa tieteellistä maailmankuvaa. (Lukka 1986, 135.)

Toiminta-analyttinen tutkimusote muodostaa selkeän vaihtoehdon nomoteettiselle tutkimusotteelle. Toiminta-analyttisessä tutkimuksessa korostuu ihmistieteiden oma-

leimaisuus. Todellisuuden katsotaan olevan subjektiivisista käsityksistä muovautuva, havainnoitsijaan sidottu, ilmiöitä pyritään ymmärtämään. Tulokset ovat yleensä tulkin-toja inhimilliselle toiminnalle. Empiirinen kytkentä tapahtuu varsin harvojen kohdeyksiköiden kautta, joten tulosten yleistämisen mahdollisuus on rajallista eikä siihen yleensä pyritäkään. (Lukka 1986, 136.)

Konstruktiiivinen tutkimus on tyypillisesti case-tutkimusta, eli suppeaan tutkimuskohteiden määrään pohjautuvaa. Sen lähtökohta on yleensä jossakin käytännössä ongelmalliseksi koetussa tilanteessa ja tutkimuksen lopputulosta voidaan käyttää ongelman ratkaisemisessa. Se tarkoittaa ongelmanratkaisua mallin, kuvion, suunnitelman, organisaation, koneen tms. rakentamisen avulla. Konstruktiiiviseen tutkimukseen kuuluu olennaisena osana ongelman sitominen aiempaan tietämykseen sekä ratkaisun toimivuuden ja uutuuden osoittaminen. Lisäksi edellytetään, että sen tulos voidaan osoittaa mahdollisesti toimivaksi myös laajemmalti. (Kasanen ym. 1991, 305, 315, 316.)

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on käsiteanalyttisen tutkimusotteen lähestymistapa. Tämä tutkimus on teoreettinen ja siinä käytetään kirjallisuutta ja muuta kirjallista materiaalia eikä siinä ole välitöntä empiiristä kytkentää. Tutkimusmetodina on ajattelun ja päättelyn metodi ja tutkimuskohteena tosiasiat, arvot ja normit. Tarkoituksena ei ole ongelmanratkaisumethodin kehittäminen, vaan ongelman laaja-alainen ymmärtäminen. Tutkimus on pääosin deskriptiivinen, sillä tutkimustulokset ovat kuvailevia, selittäviä ja toteavia. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole antaa suosituksia. Käsiteanalyttisen tutkimusotteen kohdalla on keskeinen pyrkimys teorianmuodostukseen liittyvä: tarkoituksena on jäsentää ja selkeyttää jokin ongelma-alue (Lukka 1986, 139). Tässä tutkimuksessa kuvaillaan ja selitetään maatilan toimintaa osakeyhtiömuodossa ja selkeytetään sen toimintaa verrattuna yksityiseen maataloudenharjoittajaan. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole antaa suosituksia, sillä kunkin maatilan tilanne on ainutlaatuinen eikä siten ole mahdollista antaa mitään yleisesti pätevää toimintasuositusta. Kuitenkin tässä tutkimuksessa on myös normatiivisia piirteitä, sillä tutkimuksen tavoitteena on myös antaa vastaus siihen, missä tilanteissa maatilan yhtiöittäminen kannattaa ja mitä vaikutuksia verotuksella on toimintaan. Näin tutkimuksessa on myös tavoitehakuisuutta ja siinä pyritään vastamaan normatiivisuutta sisältävään kysymykseen ”miten pitäisi toimia”.

Käsiteanalyysi on siis mahdollista nähdä tarkoituksellisena ajatteluna, jonkinlaisena tavoitteellisena käsiteongelman ratkaisuna. Lopputuloksena voi olla kokonaan uusi käsite tai jonkinlainen muunnos entisistä käsitteistä, jolloin tutkija on katsonut entiset käsitteet jollakin tavalla hiomattomiksi tai perustelemattomiksi. Hyvin usein tuloksena on kokonaan uusi käsitteiden järjestelmä. Käsiteanalyysistä puhuttaessa on syytä painottaa laaja-alaisen ymmärtämisen tarkoituksenmukaisuutta lopputulosta ajatellen. Kun kohde täsmennetään ja rajataan muihin kohteisiin nähden, syntyy määritelmiä, jotka ovat kuvailevia. Kuitenkin erilaisten käsitteiden yhteen sitomisesta syntyy niiden suhdetta koskevia ajatelmia ja lauseita, joiden luonne ei ole useinkaan pelkästään kuvaileva totea-

vassa mielessä, vaan selvästi olettava. Muodostettaessa johdonmukaisia ajatelmaketteja, syntyy ajatelmia, joita sanotaan päätteleviksi. Käsiteanalyysin tulosten moninaisuuden sopii tutkimuskäytännössä runsaasti ajatelmia, jotka nähdään ehdottaviksi, suositteleviksi ja suoranaiseksi ohjenuoriksi. (Näsi 1980, 9-12.)

Verrattaessa tätä tutkimusta muihin tutkimusotteisiin voidaan todeta, että tämä tutkimus ei ole nomoteettinen, sillä kuten Näsi (1980, 30) toteaa, se mikä on käsiteanalyysin tulos, on nomoteettisen tutkimuksen lähtökohta. Nomoteettinen tutkimus edellyttää lisäksi laajaa empiiristä aineistoa ja sen analysointia, mitä tässä tutkimuksessa ei suoriteta. Päätöksentekometodologisessa tutkimuksessa on lähtökohtana usein eksplikoitu päätöksenteko-ongelma, johon on tarkoitus löytää metodi ja sitä kautta ongelman ratkaisu (Näsi 1980, 30). Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus antaa yleispätevää ratkaisua, sillä maatilat ja olosuhteet ovat erilaisia, vaan tutkimuksessa selvitetään yleisesti, miten maatila toimii osakeyhtiömuotoisena. Toiminta-analyttisessä tutkimusotteessa tarvitaan runsaasti käsitteitä ja kieltä, mutta yleensä toiminta-analyttisestä lähtökohdasta seuraa melko syvälinen harvojen kohdeyritysten empiirinen analyysi (Näsi 1980, 31). Näin ollen tämä tutkimus ei ole toiminta-analyttinen, koska siinä ei tutkita varsinaisia kohdeyrityksiä. Tämä tutkimus ei myöskään ole konstruktiiivinen, sillä tutkimuksessa ei etsitä ongelmaan ratkaisua case-yrityksen ja konstruktion kautta.

1.4 Tutkimuksen kulku ja keskeiset käsitteet

Tämän johdantokappaleen jälkeen luvussa kaksi käsitellään osakeyhtiön toimintaa pienen osakeyhtiön kannalta. Aluksi selvitetään osakeyhtiön olennaisia piirteitä ja perehdytään osakeyhtiön perustamisen pääpiirteisiin. Tämän jälkeen käsitellään yhtiön hallintoa, tilintarkastusta ja tilinpäätöstä. Luvun lopussa perehdytään eri tapoihin, joilla osakeyhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille sekä varojen jakoon liittyviin vaaroihin. Näitä asioita pyritään tuomaan esille maatalouden näkökulmasta. Luvussa kolme käsitellään yhtiömuodon muutosta maatalouden harjoittajasta osakeyhtiöön sekä muutokseen liittyviä seikkoja maatalouden kannalta. Yritysmuodon muuttaminen vaikuttaa omistajien asemaan ja siihen liittyy monenlaisia verotuskysymyksiä. Luvussa neljä tuodaan esille niitä verotuksen suhteen huomioon otettavia seikkoja, jotka vaikuttavat maatalouden toimintaan osakeyhtiömuodossa. Luvussa käsitellään arvonlisäverotuksen lisäksi maataloustulon verotusta ja varojen jakamisen verotusta. Luvun lopussa tuodaan esille esimerkkilaskelmien avulla, miten verotus muuttuu, kun maatila muutetaan osakeyhtiöksi. Verotuskysymyksiä käsitellään myös muissa kappaleissa, sillä verotus on yleensä seikka, joka ratkaisevimmin vaikuttaa valintoihin.

Tutkimuksen lopuksi esitetään johtopäätökset esille tulleista asioista ja pyritään vastaamaan tutkimusongelmiin. Hyvän tutkimuksen tunnusmerkki on uskottavuus ja uskottavuuden saavuttamisessa yleistämällä on keskeinen osuus. Tulosten laajan käytökelpoisuuden tulee olla tutkimuksen luonnollinen tavoite. Liiallinen yleistämiseen pyrkiminen voi kuitenkin kostautua relevanssin menetyksenä, sillä liikkeenjohdolliset ongelmat ja niiden ratkaisut ovat sidoksissa institutionaalsiin, kultturellisiin ja kilpailullisiin tekijöihin. On siis vaikea edes kuvitella luonnonlain kaltaisia tuloksia, jotka pätsivät rakenteiden muutosten ja ajan yli. Liiketaloudellisen tutkimustuloksen relevanssi ja yleistettävyys ei siis synny aineiston laajuuden vaan oivalluksen syvyyden kautta. (Lukka, 375.) Tämän tutkimuksen johtopäätöksissä tulee siis ottaa huomioon maatilojen erilaisuus ja erilaiset toiminnan tavoitteet. Ei siis ole mahdollista esittää yhtä yleistä tapaa toimia.

Maatilatalouden tuloverolain (MVL) 2.1 §:n mukaan *maataloudella* tarkoitetaan varsinaista maataloutta sekä sellaista erikoismaataloutta taikka maa- ja metsätalouteen liittyvää muuta toimintaa, jota ei ole pidettävä eri liikkeenä. Toiminnan tulee olla sellaista, että sitä verotettaisiin kuten maataloutta myös tavanomaisen maatalouden harjoittamisen yhteydessä (Ossa 2002, 13).

Maatilalla tarkoitetaan MVL 2.2. §:n mukaan itsenäistä, taloudellista yksikköä, jolla harjoitetaan maa- tai metsätaloutta. Metsätilaa on pidettävä maatilana, vaikkei siihen kuuluisi lainkaan peltoja tai muita viljelysmaita. Tilaa, joka on niin pieni, ettei sillä voida harjoittaa maatilataloutta, ei voida pitää maatilana, vaikka tilan koko ei ole ensisijainen kriteeri, vaan tilan käyttötapa ratkaisee. Pieniäkin tiloja voidaan pitää itsenäisinä mautiloina, jos niillä kiistatta harjoitetaan viljelyä. Toisaalta tilaa, jota suuruutensa puolesta voitaisiin pitää maatilana, mutta jolla ei ole maatalousmaata tai metsämaata tai jota käytetään yksinomaan muuhun tarkoitukseen kuin maatilatalouden harjoittamiseen, ei voida pitää maatilana.

Maatila saattaa muodostua joko yhdestä tai useammasta maarekisteriin merkitystä tilasta tai erottamattomasta määrälästä. Jotta tilat tai niiden osat voidaan katsoa samaan mautilaan kuuluviksi, niiden tulee olla yhdysviljelyksessä ja muodostaa yhdessä itsenäisen taloudellisen yksikön. Niillä tulee olla yhteinen talouskeskus ja yhteisiä talousrakennuksia ja koneita. Itsenäisenä taloudellisenä yksikkönä voidaan myös pitää lähikäsin sijaitsevia tiloja, joilla on sama taloudellinen johto ja joita viljellään ainakin osittain saman työvoiman ja samojen koneiden avulla. (Ossa 2002, 14.)

Monialainen maatila on yritys, joka muodostuu maatalouden, metsätalouden ja muun yritystoiminnan harjoittamisesta, jolloin monialaisuus liittyy käsitteenä yritykseen. Monialaisuudesta on käsitteenä erotettava monitoimisuus. Monitoimisella mautilalla tarkoitetaan mautilaa, joka saa tuloja myös tilan ulkopuolisesta palkkatyöstä. Monitoimisuus on siten tilan tulonmuodostukseen liittyvä käsite. (MMM 2005, 10.)

Vuonna 2005 Suomessa oli noin 24 300 monialaista maatilaa, mikä on 35 prosenttia kaikista tiloista. Monialaisista tiloista yritystoimintaa harjoitetaan maatalouden lisäksi useammalla kuin yhdellä toimialalla, joista yleisimmät ovat koneurakointi, maatilamatkailu, muut palvelut sekä puun ja elintarvikkeiden jatkojalostus. Monialaisilla tiloilla harjoitettava muu yritystoiminta on työllistävää, vaikkakin liikevaihdolla mitattuna melko pienimuotoista. Monialaiset tilat ylläpitävät maaseudun elinvoimaisuutta. (MMM 2007, 12, MMM 2005, 10, Markkola 2004, 281–285.) Erityisen yleistä muun yritystoiminnan harjoittaminen on luomutiloilla, joista lähes puolet harjoittaa muuta yritystoimintaa (Markkola 2004, 286).

Maatiloilla erikoistuminen on muuttanut maatilataloutta liiketaloudellisen yrittäjätoiminnan suuntaan. Samalla tiloilla tehtävät työt ovat muuttuneet yhä enemmän palkkatyön luonteisiksi, mistä poikkeavana ovat enää viljelijän maanomistus, maan tuotantovälineluonne ja palkkatyötä suurempi itsenäisyys. (Markkola 2004, 288.)

Tässä tutkimuksessa *maatalouden harjoittajalla* tarkoitetaan samaa kuin maatilayrittäjällä ja maatilayrityksellä, jolloin kyse on yksityisestä maatalouden harjoittamisesta. *Maatilaosakeyhtiöllä* tarkoitetaan osakeyhtiömuodossa harjoitettua maataloutta. Maatilan ja maatilaosakeyhtiön *toiminnalla* tarkoitetaan tässä tutkimuksessa hallinnollista, taloudellista ja verotuksellista näkökulmaa, ei itse käytännön maatalouden harjoittamista ja toimintaa.

2 MAATILAOSAKEYHTIÖN TOIMINTA

2.1 Osakeyhtiön olennaiset piirteet

Oikeushenkilöllisyys ja osakkeenomistajan rajoitettu vastuu

Osakeyhtiölain (OYL) mukaan on osakkeenomistajista erillinen oikeushenkilö, joka syntyy, kun yhtiö rekisteröidään kaupparekisteriin (OYL 1:2.1 ja 2:9.1). Rekisteröimisellä osakeyhtiö saa oikeuskelpoisuuden ja oikeustoimikelpoisuuden, jolloin sillä voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia ja se voi itsenäisesti määrätä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Osakeyhtiön osakkeenomistajalla ei ole ilman erillistä valtuutusta oikeutta edustaa yhtiötä pelkän osakkuuden perusteella. Osakeyhtiön oikeudet ja velvollisuudet ovat erillään osakkeenomistajan oikeuksista ja velvollisuuksista. (Mähönen & Säiläkivi & Villa 2007, 17–18.) Yhtiön omaisuus, kuten maatilan pellot ja rakennukset, ei siten kuulu osakkeenomistajille, vaan yhtiölle itselleen ja osakkeenomistajat omistavat vain yhtiön osakkeita. Osakeyhtiön osakkaan oikeuteen edustaa yhtiötä palataan myöhemmin.

Osakkeenomistajan rajoitetulla vastuulla tarkoitetaan, että osakkeenomistaja ei ole vastuussa yhtiön velvoitteista tai sitoumuksista muulla määrällä kuin yhtiöön sijoittamallaan pääomalla. Osakkeenomistajan velkoja ei voida periä osakeyhtiöltä eikä osakeyhtiön velkoja osakkeenomistajilta. Osakkeenomistajat voivat kuitenkin vastata yhtiön sitoumuksista muulla, kuten sopimuksen tai yhtiön vastuista antamansa pantin perusteella. Rajoitettu vastuu mahdollistaa yrityksen omistuksen, rahoituksen ja johtamisen eriytymisen sekä vähentää omistajan tarvetta valvoa yritysjohtoa. Osakkeenomistaja ei myöskään ole velvollinen toimimaan yhtiössä taikka osallistumaan sen hallintoon, vaan hän voi pysyä passiivisena sijoittajana. (Mähönen ym. 2007, 18–19; Reinikainen & Pelkonen & Lydman 2007, 21.) Osakeyhtiön erillisyydestä huolimatta osakkeenomistajat saattavat joutua takaamaan yhtiön lainoja ja tulevat näin vastuuseen myös yhtiön velvoitteista. Tätä kautta myös maatilayrittäjän oma asunto ja muu henkilökohtainen, osakeyhtiön ulkopuolinen omaisuus, kuten metsä, voi olla osakeyhtiön lainojen vakuutena ja siten osakkeenomistaja on vastuussa myös muulla kuin yhtiöön sijoittamallaan pääomalla.

Osakkeenomistajien rajoitetun vastuun taustalla vaikuttaa sidotun oman pääoman koskemattomuutta korostava periaate. Sidottua omaa pääomaa ovat osakepääoma ja eräät kirjanpidolliset rahastot. Yksityisen osakeyhtiön osakepääoman tulee olla 2 500 euroa. Osakkeenomistajat eivät voi yhtiön toiminnan aikana palauttaa itselleen osake-

pääomaa noudattamatta velkojiensuojamenettelyä (OYL 14:2). Yhtiön johdolla on velvollisuus valvoa oman pääoman ja osakepääoman välistä suhdetta ja ryhtyä toimenpiteisiin yhtiön taloudellisen tilan tervehdyttämiseksi, jos yli puolet osakepääomasta on menetetty tai jos koko osakepääoma on menetetty (OYL 20:23). Tällä säännöksellä viitataan siihen, että maatalosaosakeyhtiön tulee tuottaa voittoa, mutta kaikkea voittoa ja varallisuutta ei ole mahdollista nostaa yhtiöstä osakkeenomistajille omaan käyttöön. Rajoitettu vastuu tarkoittaa myös sitä, että osakkeenomistajat kantavat riskin sijoittamansa pääoman menettämisestä.

Toiminnan tarkoitus ja osakkeen luovutettavuus

Osakeyhtiön keskeisenä piirteenä on tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Osakeyhtiölain mukaan toiminnan tarkoitus on voiton tuottaminen, ellei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä (OYL 1:5). Kuitenkaan ei ole tarkoitus tuottaa mahdollisimman suurta voittoa lyhyellä aikavälillä, vaan voiton tuottamista tarkastellaan pidemmällä aikavälillä olettaen yhtiön jatkavan toimintaansa toistaiseksi. Osakeyhtiölain perusteluissa korostetaan investointien roolia keinona parantaa yhtiön voitontuottamiskykyä. Voitontuottamiskyvyn parantaminen lisää yhtiön arvoa, mikä puolestaan näkyy toimivilla markkinoilla yhtiön osakkeen arvon kohoamisena. (Mähönen ym. 2007, 19–20; Reinikainen ym. 2007, 23–24.)

Yksittäistapauksessa voiton tuottamisen tarkoitukseen liittyy myös kysymys siitä, millä riskillä voittoa voidaan tavoitella. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että riskien ottaminen on liiketoiminnassa sallittua, mutta onnistumisen odotusarvon on oltava suurempi kuin epäonnistumisen, vaikka se käytännössä on huomattavan vaikeaa. (Airaksinen & Pulkki & Rasinaho 2007a, 22.)

Osakeyhtiön osake voidaan vapaasti luovuttaa ja hankkia, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin (OYL 1:4). Tämä mahdollistaa osakkeiden vapaan luovutettavuuden ja osakkeenomistajan irrottautumisen yhtiöstä sekä osakkeen muuttamisen rahaksi. Luovutettavuuden periaate pitää sisällään myös oikeuden hankkia osake. (Airaksinen ym. 2007a, 18–19.) Osakeyhtiölain mukaan yhtiöjärjestyksessä voidaan rajoittaa osakkeen luovutettavuutta lunastus- tai suostumuslausekkeella (OYL 3:7-8). Vaihdannanrajoituslausekkeissa on kysymys siitä, että yhtiö, osakkeenomistaja tai muu taho voi lunastaa siirtyvän osakkeen tai että siirronsaaja ei saa merkittävää osakeomistustaan osakerekisteriin. (Mähönen ym. 2007, 22–23.) Osakkeen vapaa luovutettavuus tekee mahdolliseksi realisoida osakeomistus milloin tahansa ja irrottautua yhtiöstä. Vaihdannanrajoituksilla taas on mahdollista estää maatalosaosakeyhtiön osakkeiden joutuminen pois ns. perhepiiristä, mikäli joku osakkeenomistajana olevista perheenjäsenistä haluaa irrottautua yhtiöstä ja myydä osakkeensa. Rajoituslausekkeilla maatalosaosakeyhtiön omistusta voidaan valvoa siten, että osakkeita ei joudu ulkopuolisten tai ei-toivottujen hallintaan.

Tahdonvaltaisuus

Ehkä keskeisin osakeyhtiölain periaate on tahdonvaltaisuus eli osakkeenomistajat voivat yhtiöjärjestyksessä määrätä yhtiön toiminnasta (OYL 1:9). Osakeyhtiö voi valita itselleen parhaiten sopivat toimintatavat, kunhan ne eivät ole säännösten vastaisia. Tahdonvaltaisuutta rajoittavat yleiset sopimusvapauden rajat, joten yhtiöjärjestykseen ei voida ottaa määräystä, joka on osakeyhtiölain tai muun lain pakottavan säännöksen taikka hyvän tavan vastainen. Osakeyhtiölain pakottavia säännöksiä ovat sellaiset, joissa säädetään velkojien suojasta, osakkeenomistajien vähemmistön suojasta sekä erilaisista viranomaisiin suuntautuvista toimista. Kuitenkaan osakeyhtiölaissa ei ole lainkaan yksityiskohtaisia säännöksiä esimerkiksi liiketoiminnan hoitamisesta, joten sääntelemättömistä asioista osakkeenomistajat voivat yleensä sopia vapaasti. Käytännössä merkittävää on mahdollisuus sopia osakkeenomistajien välillä toisin osakassopimuksissa, sillä yksimieliset osakkeenomistajat voivat yksittäistapauksessa sopia, ettei osakeyhtiölain muodollisuuksia noudateta. (Mähönen ym. 2007, 24–25; Reinikainen ym. 2007, 27–28.) Maatiloilla, joissa osakkeenomistajana on yleensä maataloudenharjoittaja ja mahdollisesti hänen puolisonsa ja lapsia, toiminta voidaan pitkälle järjestää keskinäisin sopimuksin ilman muodollisuuksia.

Enemmistöperiaate ja yhdenvertaisuus

Osakkeenomistajien oikeudet riippuvat lähtökohtaisesti heidän osakkeenomistuksestaan yhtiössä. Mitä enemmän osakkeenomistaja on sijoittanut yhtiöön, sitä suuremmat oikeudet hänellä on esim. äänioikeuden kautta. Päätökset tehdään yhtiökokouksessa, jossa osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa annettujen äänten enemmistöllä, jollei osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä. (Mähönen ym. 2007, 26.) Enemmistöperiaate on yhtiön toiminnan kannalta monella tavalla merkittävä, sillä se takaa yhtiön päätöksenteon tehokkuuden. Määräenemmistöpäätökset saattaisivat johtaa vähemmistön mahdollisuuteen estää päätöksenteko. Toisaalta enemmistöpäätöksenteko merkitsee sitä, että osakeyhtiössä ei varsinaisesti noudateta yhdenvertaisuutta, vaan enemmistö voi sanelle useita olennaisia päätöksiä ilman, että heidän täytyisi ottaa vähemmistön kanta huomioon. Enemmistöpäätöksenteko edellyttää suojan antamista osakkeenomistajien vähemmistölle, kuten toiminnan tarkoitusta ja johdon huolellisuutta, mutta erityisesti yhdenvertaisuutta koskevat säännökset tarjoavat. (Airaksinen ym. 2007a, 25.)

Enemmistöperiaatteen käyttöä rajoittaa siten yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet. Yhdenvertaisuuden keskeinen sisältö on kielto väärinkäyttää määräysvaltaa yhtiössä. Sen tarkoitus on ennen kaikkea suojata vähemmistöosakkeenomistajia estämällä enemmistöperiaatteeseen liittyvän

enemmistövallan perusteeton suosiminen vähemmistöosakkeenomistajien kustannuksella. Toisaalta on korostettava sitä, että yhdenvertaisuusperiaate ei estä enemmistöosakkeenomistajaa käyttämästä valtaansa yhtiökokouksessa. Olennaista on se, onko kyseessä vallan väärinkäyttö vai ei. Yhdenvertaisuusperiaate ei ole kuitenkaan pakottava, sillä sitä voidaan rikkoa niiden osakkeenomistajien suostumuksella, joiden kustannuksella epäoikeutettua etua annetaan. (Mähönen ym. 2007, 26–27; Airaksinen ym. 2007a, 27–28.)

Yhdenvertaisuusperiaatetta täydentää yleislauseke, jonka mukaan yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella (OYL 1:7). Yhdenvertaisuusperiaate estää epäoikeutetun edun antamisen yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella, mutta se ei estä yhtiön ja osakkeenomistajien välisiä liiketoimia, jos niille on myös yhtiön kannalta liiketaloudellinen peruste (Reinikainen ym. 2007, 25). Osakkeenomistajat voidaan kuitenkin asettaa erilaiseen asemaan, jos yhteinen etu vaatii ja siihen on olemassa asianmukaiset perusteet (Airaksinen ym. 2007a, 29). Käytännössä yhdenvertaisuusperiaate ei edellytä, että päätöksen on ollut tarkoitus hyödyttää osakkeenomistajaa, vaan ratkaisevaa on se, minkälaisia seurauksia päätöksestä aiheutuu tai voi aiheutua. Säännöksen soveltamisessa ei edellytetä vahingon realisoitumista, vaan riittää, että päätös riittävällä todennäköisyydellä aiheuttaa vahinkoa osakkeenomistajalle tai etua toisen osakkeenomistajan tai yhtiön kustannuksella. Yhdenvertaisuusperiaate soveltuu myös määräenemmistöpäätökseen. (Airaksinen ym. 2007a, 32–33.)

Maatilaosakeyhtiöissä, joissa omistus on yleensä yhdellä tai muutamalla henkilöllä, ei suuria ristiriitoja yleensä synny yhdenvertaisuuden ja enemmistöperiaatteen noudattamisesta. Jokaisen osakkeenomistajan edut on kuitenkin aina otettava huomioon ja yksikin osakas voi vaatia itselleen kuuluvia etuja enemmistön mielihetkestä huolimatta.

Yhtiön johto

Osakeyhtiölain mukaan yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua (OYL 1:8). Yhtiön johdolle on asetettu huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus yhtiötä ja viime kädessä kaikkia osakkeenomistajia kohtaan. Huolellisuuden arvioinnissa pyritään objektiiviseen arviointiin, joten johdon jäsenen on toimittava siten kuin huolellinen henkilö toimisi vastaavissa olosuhteissa. Kuitenkin on otettava huomioon, että liiketoiminnassa päätöksiä tehdään usein epävarmuuden vallitessa ja riskin ottaminen kuuluu osana yritystoimintaan. Riittävänä huolellisuutena päätöksenteossa voidaan pitää sitä, että ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, ja tämän tiedon perusteella on tehty yhtiön edun näkökulmasta johdonmukainen päätös tai muu toimi, eivätkä päätökseen ole vaikuttaneet johdon jäsenten mahdolliset eturistiriidat.

Huolellisuutta on kaikissa tilanteissa arvioitava päätöksentekohetkellä käytössä olleiden tietojen ja mahdollisuuksien mukaan eikä jälkikäteen ilmenneiden seikkojen perusteella, mitä tilanteessa olisi pitänyt tehdä. (Mähönen ym. 2007, 29; Airaksinen ym. 2007a, 36–38.)

Lojaliteettivelvollisuus on siis ehdoton. Tilanteessa, jossa kyseessä on ns. oma maatala, tästä ei yleensä synny ongelmaa, sillä maataloudenharjoittaja huolehtii todennäköisesti maatilasta ja sen toiminnasta edelleen kuin omastaan. Yllätysten välttämiseksi asia on kuitenkin syytä tiedostaa pienessäkin maatalaosakeyhtiössä. Huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuus tulee huomioida kaikessa päätöksenteossa, jotta ei toimita osakeyhtiölain tai muun lainsäädännön vastaisesti. Ottaessaan huomioon yhtiön edun yhtiön johto ottaa samalla huomioon myös velkojien edun, sillä osakeyhtiölain mukaan tulee noudattaa tiettyjä velkojien suojausäännöksiä. Tilintarkastaja tai muu yhtiön ulkopuolinen taho saattaa vedota siihen, ettei yhtiön johto ole toiminut yhtiön edun mukaisesti. Johdon vastuuta lojaliteettivelvollisuuden rikkomisesta tarkastellaan tarkemmin kappaleessa 2.3.

2.2 Osakeyhtiön perustaminen

Yhtiömuodon valinta on moniulotteinen kysymys, mutta käytännössä yritystoiminnassa välineeksi valitaan usein osakeyhtiö, joka on Suomessa suosioltaan ylivoimainen muihin yritystoiminnan harjoittamisen muotoihin nähden (Airaksinen ym. 2007, 45). Osakeyhtiön perustamiseen liittyy neljä vaihetta: perustamissopimuksen ja yhtiöjärjestyksen laatiminen, osakkeiden merkitseminen, osakkeiden maksaminen ja yhtiön rekisteröiminen kaupparekisteriin. Rekisteröimisellä on tärkeä merkitys osakeyhtiön perustamisessa, sillä osakeyhtiö syntyy vasta, kun yhtiö on merkitty kaupparekisteriin (OYL 1:2.1 ja 2:9.1). Osakeyhtiölain lähtökohtana perustamissäännösten osalta on, että osakeyhtiön kaikki osakkeenomistajat ovat jo tiedossa perustamistoimien alkaessa eli osakkeet merkitään kaikki yhtä aikaa. Maatilayrityksessä osakkeenomistajaksi tulee maataloudenharjoittaja. Maatalousyrityksen jatkuvuuden verotus edellyttää, että perustamisvaiheessa osakeyhtiöön ei tule osakkaaksi muita kuin varsinainen maataloudenharjoittaja. Lisäksi on syytä huomata, että osakeyhtiön perustaja ei voi olla alaikäinen. Tarkemmin jatkuvuudesta ja jatkuvuuden verotuksesta yritysmuodon muutosta käsittelevässä kappaleessa 3.2.

Perustamissopimus on määrämuotoinen, kirjallinen ja kaikkien yhtiön perustavien osakkeenomistajien on se allekirjoitettava. Heidän on oltava yksimielisiä perustamissopimuksen sisällöstä, minkä vähimmäisisällöstä on osakeyhtiölaissa tarkat säännökset. Lisäksi laissa on eräitä muistutuksia seikoista, joihin perustamissopimusta laadittaessa on hyvä ottaa kantaa. (Mähönen ym. 2007, 35–36.) Osakeyhtiötä ei ole mahdollista pe-

rustaa suullisella sopimuksella. Allekirjoituksellaan osakkeenomistajat ilmaisevat yksimielisyytensä perustamisesta ja sen ehdoista. Kun maatalouden harjoittaja yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa laatii perustamissopimuksen ja allekirjoittaa sen, ei yksimielisyydestä liene yleensä ongelmaa. Kun useampi maataloudenharjoittaja yhdessä perustaa osakeyhtiön yhteistä toimintaa varten, perustamissopimuksen laatimisella ja yksimielisyydellä on enemmän merkitystä.

Perustamissopimukseen on aina otettava tai liitettävä osakeyhtiölain 2:3 §:ssä tarkoitettu yhtiöjärjestys. Yhtiöjärjestyksessä on aina mainittava yhtiön toiminimi, kotipaikana olevan Suomen kunta ja toimiala (OYL 3:1.1). Yhtiöjärjestys voidaan siis laatia hyvin lyhyenä, elleivät perustajaosakkaat halua poiketa osakeyhtiölain olettamassäänöksistä. (Mähönen ym. 2007, 41–42.)

Yhtiöjärjestys on osakkeenomistajien välinen sopimus, johon liittyy monenlaisia erityispiirteitä. Osakkeenomistajat tulevat yhtiöjärjestyksen sitomiksi pelkästään ostamalla osakkeita ja irtautuvat siitä myymällä osakkeita. Yhtiöjärjestystä on mahdollista muuttaa vain enemmistöpäätöksellä, mikä on teoreettisesta näkökulmasta yhtiöoikeuden vaikeimpia kysymyksiä. Yhtiöjärjestyksen vastaisen menettelyn seuraamuksista säädetään osakeyhtiölaissa sopimusoikeudellisista periaatteista poiketen. (Airaksinen ym. 2007a, 59–65.) Maataloudenharjoittajan perustaessa yksin osakeyhtiötä yhtiöjärjestyksen sisällöllä ei ole suurtakaan merkitystä, mutta kun yhtiöön tulee uusia osakkaita, esim. puoliso tai lapsia, on myös yhtiöjärjestyksellä olennainen osa osakkaiden keskinäisten kysymysten ratkaisemisessa. Yleensä yhtiöjärjestystä tarvitaan yrityksen toiminnassa toimintaa aloitettaessa ja ongelmatilanteissa, esim. osakkeenomistajan kuollessa, avioerossa tai osakkeenomistajien keskinäisissä erimielisyyksissä. On muistettava, että yhtiöjärjestys on sitova säännöstö aivan kuten osakeyhtiölakikin. Säännökset, joita ei ole erikseen kirjattu yhtiöjärjestykseen, tulevat osakkeenomistajia velvoittaviksi osakeyhtiölain kautta.

Olennainen osa perustamista on osakkeiden merkintä ja maksaminen. Yhtiötä perustettaessa osakkeenomistajaksi tulevan on maksettava osakkeesta perustamissopimuksessa sovittu määrä. (Mähönen ym. 2007, 47–48.) Perustamissopimuksessa on mainittava kunkin osakkeenomistajan merkitsemät osakkeet, osakkeista yhtiölle maksettava määrä eli merkintähinta ja osakkeiden maksuaika (OYL 2:2.1). Jokaisella osakeyhtiöllä on oltava osakepääoma, jonka vähimmäismäärä yksityisellä osakeyhtiöllä on 2 500 euroa (OYL 1:3.1). Tämä määrä on vähintään kirjattava osakepääomaan. Ylittävästä osasta voidaan sopia, että maksettu määrä merkitään osakepääoman sijasta osakeyhtiölaissa tarkoitettuun sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. (Mähönen ym. 2007, 49.)

Osakkeista suoritettava merkintämaksu on ilmaistava rahamääräisenä ja lähtökohtaisesti se on myös maksettava rahassa pankkitilille (OYL 2:5). On myös mahdollista, että merkintä maksetaan rahan sijasta kokonaan tai osittain muulla omaisuudella eli apporttiomaisuudella (OYL 2:6). Apporttiomaisuudella on luovutushetkellä oltava vähintään

merkintämaksua vastaava taloudellinen arvo yhtiölle eikä se saa olla sitoumus työn tai palvelun suorittamisesta yhtiölle (Mähönen ym. 2007, 59). Periaatteessa mikä tahnansa irtain tai kiinteä omaisuus tulee kyseeseen, kunhan sillä on yhtiölle taloudellista arvoa ja se voidaan merkitä varallisuudeksi yhtiön taseeseen (Airaksinen ym. 2007a, 70). Apporttiedosta on sovittava jo perustamissopimuksessa ja siitä on tehtävä erillinen selvitys, jossa apporttiomaisuus yksilöidään ja selvitetään arvostamiseen liittyvät seikat sekä noudatetut menetelmät (OYL 2:6). Osakeyhtiön rekisteröinnin yhteydessä on esitettävä hyväksytyt tilintarkastajan lausunto omaisuuden taloudellisesta arvosta yhtiölle (Reinikainen ym. 2007, 37). Merkintämaksu on maksettava perustamissopimuksessa sovitulla tavalla ja sovitussa ajassa (Mähönen ym. 2007, 61).

Apportti tarkoittaa siis sitä, että osakkeenmerkitsijä maksaa osakkeensa luovuttamalla perustettavalle osakeyhtiölle omistamansa auton tai muuta rahanarvoista omaisuutta, jolla tulee aina olla taloudellista arvoa yhtiölle. Apporttiomaisuutta voi olla myös kiinteistö, koneet ja laitteet tai arvopaperit. Maatilayrittäjä sijoittaa perustettavaan yhtiöön maatalouden varoineen ja velkoineen. Apporttina sijoitettavasta omaisuudesta tulee tehdä merkintä perustamissopimukseen ja siihen tulee liittää kuvaus siitä, mitä omaisuutta sijoitetaan, miten se on arvostettu sekä ilmoitettava taseeseen merkittävä arvo. Kun kyseessä on maatila, on annettava selvitys maatalon taloudellisesta asemasta. Tällaisen omaisuuden arvostamisessa on noudatettava varovaisuuden periaatetta ja selvitettävä, että yhtiölle tuleva omaisuus vastaa annettujen osakkeiden arvoa.

Osakeyhtiö on ilmoitettava rekisteröitäväksi kaupparekisteriin kolmen kuukauden kuluessa perustamissopimuksen allekirjoituksesta uhalla, että perustaminen raukeaa (OYL 2:8.1). Rekisteriin voidaan merkitä vain ne osakkeet, jotka on maksettu säädetyssä ajassa (OYL 2:8.2). Osakeyhtiö syntyy ja saa oikeus- ja oikeustoimikelpoisuuden rekisteröinnillä (OYL 1:2.1 ja 2:9.1).

Käytännössä yhtiön puolesta ryhdytään monenlaisiin toimiin jo ennen rekisteröintiä. Usein toimet ovat valmistelevia, mutta joskus uudelle yhtiölle on tarpeen solmia liikesopimuksiakin. Ennen rekisteröintiä tehdyistä toimista vastaavat toimista päättäneet ja siihen osallistuneet yhteisvastuullisesti (OYL 2:10.2). Tämä tarkoittaa useimmiten hallitusta ja mahdollista toimitusjohtajaa. Perustamissopimuksessa yksilöidyt velvoitteet siirtyvät yhtiölle rekisteröimisellä ja muut yhtiön puolesta tehdyt toimet yhtiö voi päättää ottaa vastatakseen nimenomaisella päätöksellä. (Airaksinen ym. 2007a, 90–91; Reinikainen ym. 2007, 38–39.)

2.3 Yhtiön johto, edustaminen ja vastuu

Osakeyhtiölaissa ja yhtiöjärjestyksessä säännellään erityisesti hallituksen ja toimitusjohtajan sekä hallituksen ja osakkeenomistajien välisestä suhteesta. Lain lähtökohtana on,

että jokaisen osakeyhtiön hallinto on järjestetty samojen sääntöjen ja periaatteiden mukaisesti. Osakeyhtiön pakollisia elimiä ovat yhtiökokous ja hallitus. Osakeyhtiöllä voi myös olla toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto. Yksinkertaisimmillaan osakeyhtiön hallinnon muodostaa yhtiökokous ja hallitus, jossa on yksi varsinainen jäsen ja hänellä varajäsen. (Mähönen ym. 2007, 66–67.)

Yhtiökokous on osakeyhtiön ylintä päätösvaltaa käyttävä elin. Osallistuminen yhtiökokoukseen on keskeisin niistä tavoista, joilla osakkeenomistaja voi osallistua yhtiön päätöksentekoon (Reinikainen ym. 2007, 79). Yhtiökokouksella on toimivalta päättää sille osakeyhtiölain mukaan kuuluvista asioista yleisen toimivallan kuuluessa yhtiön hallitukselle. Suppeasti omistetuissa osakeyhtiöissä, kuten maatalaosakeyhtiöissä, osakkeenomistajat toimivat yleensä itse hallituksessa, jolloin yhtiökokouksen rooli on suppeimmillaan. Käytännössä tällöin yhtiössä ei järjestetä erikseen yhtiökokouksia, vaan yhtiökokouksen päätöstä edellyttävät asiat päätetään käyttäen yksimielisten osakkeenomistajien päätöksentekomenettelyä. (Airaksinen ym. 2007a, 205–207; Mähönen ym. 2007, 67–87; Reinikainen ym. 2007, 79–82.)

Osakeyhtiölain 5 luvussa säädetään kahdesta erinimisestä yhtiökokouksesta, varsinaisesta ja ylimääräisestä yhtiökokouksesta. Varsinaisen yhtiökokouksen pitoaika on etukäteen määrätty, mutta ylimääräisiä yhtiökokouksia voidaan pitää tarpeen mukaan. Varsinainen yhtiökokous on pidettävä yhtiön tilikauden päätyttyä, viimeistään kuuden kuukauden kuluttua ja siellä on päätettävä tilinpäätökseen liittyvistä asioista. Jokaisella osakkeenomistajalla on oikeus, mutta ei velvollisuutta osallistua yhtiökokoukseen. Osakeyhtiölain lähtökohtana on, että jokainen osake tuottaa yhden äänen kaikissa yhtiökokouksessa käsiteltävissä asioissa, mutta yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä osakkeiden erilaisesta äänivallasta. Yhtiökokouksen päätöksenteossa sovelletaan enemmistövaatimusta, mutta tietyissä asioissa vaaditaan määräänemmistön kannatusta.

Pienessä maatalaosakeyhtiössä yhtiökokouksella ei ole paljonkaan merkitystä. Kun yhtiökokous on sama asia kuin maatilayrittäjä itse, ei mitään yhtiökokousta todellisuudessa pidetä, vaan yhtiökokouksesta laaditaan pöytäkirja ainoastaan paperille. Tämän vuoksi monet pienet osakeyhtiöt kokevat osakeyhtiömuodon byrokraattiseksi. Erilaiset kokoukset ja pöytäkirjat tuottavat monille vaikeuksia, sillä niissä tulisi tuntea säännökset, jotka koskevat kokousten kulkua ja pöytäkirjojen laadintaa. Päätökset tulisi myös kirjata riittävän selvästi ja oikein.

Hallituksen tehtävänä on huolehtia yhtiön hallinnosta ja yhtiön toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä (OYL 6:2). Kyseessä on yleissäännös, jolla hallitukselle on määrätty kaikki ne tehtävät, joita laissa ei ole määrätty toisten toimielinten suorittavaksi tai vastuulle tai jotka kuuluvat asian luonteen vuoksi hallituksen toimivaltaan. Tehtävän kuuluminen hallitukselle tarkoittaa sitä, että tehtävä suoritetaan hallituksen päätöksen perusteella tai että hallituksen velvollisuutena on huolehtia, että asia tulee suoritetuksi. Jos yhtiössä on toimitusjohtaja, kuuluu yhtiön juokseva hallinto hänelle,

muutoin sekin kuuluu hallituksen toimivallan piiriin. Hallituksen yleistoimivallan piiriin kuuluu yhtiön toiminnan organisointi, organisaation toiminnan järjestäminen ja valvonta sekä edustaminen. Hallituksen nimenomaisella vastuulla (OYL 6:2) on myös se, että yhtiön kirjanpito ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Hallituksella on myös velvollisuus jatkuvasti seurata ja arvioida yhtiön taloudellista tilaa. Osakeyhtiön hallitus on kollegiaalinen toimien yhtenä kokonaisuutena. Päätökset tehdään enemmistöpäätöksinä ja hallitus on päätösvaltainen, kun yli puolet jäsenistä on paikalla. Hallituksen päätös voidaan myös tehdä pitämättä erityistä kokousta, jolloin päätös on kirjattava, kuten hallituksen kokouspöytäkirja. Hallituksen puheenjohtajan tehtävänä on huolehtia siitä, että hallitus kokoontuu tarvittaessa. Yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet ja hallituksen tulee huolellisesti toimien edistää yhtiön etua ja samalla osakkeenomistajien etua. (Mähönen ym. 2007, 89–95; Mähönen & Säiläkivi & Villa 2006, 148–158.)

Pienissä perheosakeyhtiöissä hallitus on sama kuin maatilayrittäjä itse. Näin ollen osakeyhtiölain määrittelemällä tehtäväjaolla hallituksen ja yhtiökokouksen kesken ei ole merkitystä. Pääosakas tekee päivittäin erilaisia maatilaosakeyhtiön toimintaan liittyviä päätöksiä eikä mieti sitä, missä ominaisuudessa hän näitä päätöksiä tekee. Jälkeenpäin hän sitten laatii tarvittavat pöytäkirjat esimerkiksi ottaessaan yhtiölle luottoa. Jos kirjanpito hoidetaan maatilalan ulkopuolella esim. tilitoimistossa, on kirjanpitäjä usein se henkilö, joka laatii pöytäkirjat sitä mukaa, kun päätettäviä asioita tulee kirjanpidon mukaan esille.

Toimitusjohtajan valitseminen on vapaaehtoista (OYL 6:1) ja yhtiön sisäinen asia. Toimitusjohtajan tehtävänä on hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden mukaisesti (OYL 6:17). Nimenomaisina tehtävinä laissa mainitaan vastaaminen kirjanpidon lainmukaisuudesta ja varainhoidon luotettavasta järjestämisestä. Pienessä yhtiössä toimitusjohtaja voi jopa itse huolehtia kirjanpidosta ja varainhoidosta, vaikka valvonnan ja vastuun kannalta on suositeltavaa, että kirjanpidosta huolehtii muu henkilö tai että kirjanpito on ulkoistettu. Toimitusjohtajan ja hallituksen välinen työnjako on yhtiökohtaista, mutta jos kyseessä on epätavallinen ja laajakantoinen asia, sen toteuttamiseen toimitusjohtaja tarvitsee hallituksen valtuutuksen. Toimitusjohtajan on annettava hallitukselle tiedot, jotka ovat tarpeen hallituksen tehtävien hoitamiseksi. Toimitusjohtaja voi olla myös hallituksen jäsen tai sen puheenjohtaja. (Mähönen ym. 2007, 96–97, Mähönen ym. 2006, 176–177; Reinikainen ym. 2007, 114–116.) Toimitusjohtajan tehtävä on monissa yhtiöissä yhtiön menestymisen kannalta ratkaiseva, sillä toimitusjohtaja vastaa yhtiön käytännön toiminnan järjestämisestä, organisaatiosta ja sen toiminnasta sekä tärkeimmistä rekrytoinneista. Toimitusjohtaja on yhtiön strategian määrittelyn ja täytäntöönpanon kannalta ratkaiseva henkilö. Toisaalta toimitusjohtajalla ei ole irtisanomissuojaa, joten toimitusjohtajan toimitusuhteen ehdot ovat hänen kannaltaan usein hyvin edulliset. (Airaksinen ym. 2007a, 312.)

Maatilaosakeyhtiössä toimitusjohtajan valinta ei ole välttämätöntä. Jos hallitus on jo sama kuin osakkeenomistaja, on turha valita häntä enää toimitusjohtajaksi. Käytännössä näkee usein kahden henkilön osakeyhtiötä, joissa toinen osakkeenomistaja on hallituksen varsinainen jäsen ja siten puheenjohtaja ja toinen osakkeenomistaja on toimitusjohtaja. Tälläkään ei ole merkitystä osakeyhtiön ja osakkeenomistajien toiminnan kannalta.

Osakeyhtiö ei itse voi käydä oikeutta eikä allekirjoittaa sopimuksia ja asiakirjoja. Siksi yhtiön puolesta toimii laillinen edustaja. Edustajan tulee toimia yhtiön tarkoituksen ja toimialan rajoissa, joten hän ei voi tehdä mitä tahansa yhtiötä sitovia sopimuksia. Tämä tulee ottaa huomioon jo osakeyhtiötä perustettaessa ja sen toimialaa mietittäessä. Maatilaosakeyhtiön toimialaan tulee liittää maatalan toiminta siten, että myös sivuelinkeinot huomioidaan riittävässä määrin.

Yhtiön edustamisella tarkoitetaan kykyä tehdä yhtiötä sitovasti oikeustoimia ja olla asianosaisena tuomioistuimessa ja muissa viranomaisissa. Edustamiseen liittyy myös kyky ottaa vastaan haasteita ja muita tiedonantoja yhtiön puolesta. Oikeus edustaa yhtiötä voi perustua joko OYL:n edustamista koskeviin säännöksiin tai yhtiön toimielimen antamaan valtuutukseen, kuten prokuraan. (Airaksinen ym. 2007a, 388–389.)

Hallitus on yhtiön ensisijainen edustaja, koska sillä on osakeyhtiölain mukaan rajoittamaton oikeus edustaa yhtiötä. Tätä oikeutta ei voida edes yhtiöjärjestyksen määräyksellä poistaa eikä sitä tarvitse ilmoittaa erikseen kaupparekisteriin (Mähönen ym. 2006, 187). Toimitusjohtaja voi edustaa yhtiötä asiassa, joka kuuluu hänen tehtäviinsä. (OYL 6:25.) Toimitusjohtajan edustamisoikeus rajoittuu näin juoksevaan hallintoon paitsi, jos hallitus on valtuuttanut toimitusjohtajan toimimaan puolestaan (Airaksinen ym. 2007a, 392). Maatilaosakeyhtiössä osakkeenomistajan ollessa sekä hallitus että toimitusjohtaja ei ongelmaa synny siitä, kuka edustaa yhtiötä. Jos osakeyhtiössä on useampia osakkaita eivätkä kaikki ole hallituksen jäseniä, saattaa syntyä ongelmia ulkopuolisiin nähden, jos hallituksen ulkopuolinen osakkeenomistaja käyttää kovin aktiivista roolia yhtiön asioissa.

Yhtiön edustamisoikeutta rajoittaa ns. yleislauseke, jonka mukaan yhtiökokous, hallitus tai toimitusjohtaja ei saa tehdä sellaista päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella (OYL 1:7). Tämä yhdenvertaisuusperiaate ei rajoitu vain edustamiseen, vaan kaikkeen yhtiön johdon toimintaan. Käytännössä yhdenvertaisuusperiaatteella on ennaltaehkäisevä merkitys, sillä sen loukkaaminen voi johtaa vahingonkorvauskanteeseen periaatetta loukanneita johtohenkilöitä vastaan. Vahingonkorvauskanteen voi nostaa myös osakeyhtiön ulkopuolinen kolmas taho.

Osakeyhtiön toimintaan osallistuvat eivät ole yleisten sääntöjen mukaan henkilökohtaisessa vastuussa yhtiön velvoitteista. Osakeyhtiölailla on kuitenkin luotu erityinen

vastuutyyppejä, yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu (OYL 22 luku), jonka perusteella yhtiön johtoon kuuluvat, osakkeenomistajat ja tilintarkastajat ovat vastuussa teoistaan ja tekemättä jättämisistään yhtiölle, osakkeenomistajille ja kolmansille. Myös muussa lainsäädännössä on yhtiötä ja sen sidosryhmiä koskevia omia vastuusäännöksiä, kuten esimerkiksi laki ympäristövahinkojen korvaamisesta, jonka mukaan vastuussa voi olla yhtiön lisäksi myös määräävä osakkeenomistaja. (Mähönen ym. 2007, 240.)

Osakeyhtiölain säännösten mukaan vahingonkorvausvastuun edellytyksenä on aina tiettyjen yleisten edellytysten täyttyminen. Siten vahingonkorvausvastuu edellyttää aina, että on aiheutunut korvattava vahinko, että on menetelty tavalla, joka lain mukaan aiheuttaa korvausvastuun ja että vahingon ja vastuun perusteena olevan menettelyn välillä on riittävä syy-yhteys. (Airaksinen ym. 2007b, 533; Mähönen ym. 2007, 242.) Hallituksen jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään huolellisuusvelvoitteen (OYL 1:8) vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle (OYL 22:1.1). Heidän on myös korvattava vahinko, jonka he ovat tehtävässään muuten kuin huolellisuusvelvollisuuden osalta osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksestä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttaneet yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle (OYL 22:1.2). Myös osakkeenomistajan on korvattava vahinko, jonka hän on myötävaikuttamalla osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen rikkomiseen tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttanut yhtiölle, toiselle osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle (OYL 22:2.1). Yhtiöoikeudellisissa vahinkotapauksissa ei ole kysymys siitä, onko toimittu virheettömästi, vaan onko menettely ollut niin huolimaton, että siitä aiheutuu vahinkoa (Salonen 2000, 49).

Vastuu koskee ko. henkilöiden toimia tehtävässään. Ratkaisevaa on, että vahinko aiheutuu tehtäväkauden aikana tapahtuneen teon tai laiminlyönnin johdosta. Vastuu yhtiötä kohtaan voidaan ilmaista niin, että jos johtoon kuuluva aiheuttaa tehtävänsä hoitaessaan huolimattomalla toiminnalla yhtiölle mitä tahansa vahinkoa, hänen on se korvattava yhtiölle. Huolellisuusvelvoitetta on arvioitava sen mukaan, mitä huolellinen henkilö noudattaisi vastaavissa olosuhteissa. Lieväkin tuottamus voi aiheuttaa korvausvastuun yhtiötä kohtaan ja se voi perustua niin tekoon kuin laiminlyöntiin. (Airaksinen ym. 2007b, 537–539.)

Vastuusäännöksillä on käytännössä suuri ohjaava merkitys, koska erityinen varovaisuus on tarpeen tilanteissa, joissa korvausvastuun uhka on suuri. Tämän vuoksi osakeyhtiön johdon on voitava esittää, että se on huolehtinut asian riittävästä valmistelusta ja toiminut aidosti yhtiön edun mukaisesti ilman oman edun tavoittelua. Riittävä valmistelu riippuu tilanteesta. Tavanomaisessa tilanteessa riittää sama huolellinen valmistelu kuin muissakin asioissa, mutta erikoisemmissa tilanteissa pitäisi myös valmistelu olla erityisen huolellista. (Reinikainen ym. 2007, 356.) On syytä muistaa, että maatilataloudessa, kuten kaikessa yritystoiminnassa, voi aina tapahtua virhearviointeja. Vastuussa olevan tulee voida todistaa, että hänellä ei ole asiassa mitään välitöntä tai välillistä hen-

kilökohtaista intressiä, ja että hän on toiminut rehellisesti, hankkinut kaiken asiaan liittyvän tiedon, ja että hän järkevin perustein uskoo, että toimenpide on yhtiön parhaaksi (Salonen 2000, 69).

Osakkeenomistajan korvausvastuu syntyy yleensä yhtiökokousmenettelyn yhteydessä, jolloin jäsen myötävaikuttaa osakeyhtiölain tai yhtiöjärjestyksen vastaisen päätöksen syntymiseen. Osakeyhtiön osalta tyypillisenä tilanteena osakkeenomistajan korvausvastuun osalta on yhtiökokouksen ulkopuolisena tilanteena se, että enemmistöosakkeenomistaja painostaa määräysvallassaan olevan yhtiön hallitusta toimimaan vastoin osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjystä. Määräävällä osakkeenomistajalla on erityinen huolellisuus- ja lojaliteettivelvoite vähemmistöosakkeenomistajia kohtaan, sillä mikäli hän aiheuttaa näitä velvoitteita rikkoen vähemmistöosakkeenomistajalle vahinkoa, on hänen se korvattava osakeyhtiölain nojalla. (Mähönen ym. 2007, 245.) Osakkeenomistajan on siis tunnettava lainsäädäntöä, jotta ei osallistu lainvastaisen päätöksen hyväksymiseen.

2.4 Kirjanpito ja tilinpäätös

Kirjanpito ja sen perusteella laadittu tilinpäätös kuvastaa senhetkistä käsitystä yhtiöstä ja eri sidosryhmien välisistä suhteista. Tilinpäätöstä koskevan sääntelyn tarkoituksena ovat yhtiön itsensä, sijoittajien ja yritys ympäristön muiden toimijoiden tarpeet. Kirjanpito ja sen perusteella laadittu tilinpäätös muodostaa perustan yhtiön tehokkaalle toiminnalle välttämättömälle julkistetulle taloudelliselle informaatiolle, mikä mahdollistaa yhtiön johdon toiminnan tehokkaan kontrollin. (Mähönen ym. 2007, 109.)

Kirjanpitolain (KPL) mukaan jokainen, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa, on tästä toiminnasta kirjanpitovelvollinen. Maatilataloutta harjoittava yksityishenkilö on vapautettu kirjanpitolain mukaisesta kirjanpitovelvollisuudesta (Jänkälä & Kaisanlahti 2007, 44). Kuitenkin kirjanpitolain mukaan kaikki osakeyhtiöt ovat tyypistään ja koostaan riippumatta aina kirjanpitovelvollisia ja niiden on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa. (KPL 1:1–2.) Osakeyhtiön kirjanpitovelvollisuus alkaa perustettavan yhtiön osakkeiden merkintähetkestä eikä vasta yhtiön rekisteröinnistä (Mähönen ym. 2006, 378). KPL 2:1 §:n mukaan kirjanpitovelvollisen on kirjattava kirjanpitoonsa liiketapahtumina menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Kirjausten tekeminen edellyttää, että liiketapahtumille saadaan raha-arvo, joko maksetun tai saadun rahan määrä tai sovittu hinta. Vastikkeettomien saantojen arvoperustana käytetään luovutusajankohdan mukaista käypää hintaa. (Leppiniemi 2006, 39–40.) Kun maatila toimii osakeyhtiömuodossa, on sen tehtävä kahdenkertainen kirjanpito kirjanpitolain mukaan.

Maatilatalouden liiketapahtumia saa käsitellä tilinpäätöksessä niin haluttaessa maksuperusteisesti. Maatilatalouden verotuksessa tuloksenlaskenta tapahtuu lähtökohtaisesti kassaperusteisen mukaan, mutta maatilatalouden liiketapahtumiin voi käyttää myös suori-

teperustetta. Maatilataloutta harjoittavat kirjanpitovelvolliset saavat soveltaa maksuperustetta yritysmuodosta riippumatta tilinpäätöksessä. Maksuperusteisuuden perusteella ei saa ohittaa muita yleisiä tilinpäätösperiaatteita, kuten varovaisuutta. Tilikauden tuloista ei saa esittää olennaisesti suurempaa kuin miksi se muodostuisi suoriteperusteella. Esimerkiksi viivyttämällä merkittävien maatilatalouden harjoittamiseen liittyvien ostojen maksamista ei ole mahdollista lisätä tilinpäätöksen osoittamaa vapaata omaa pääomaa. (Leppiniemi 2006, 118.) Käteisperiaatteesta aiheutuu myös se, ettei maatalousverotus edellytä varastokirjanpitoa. Näin ollen maataloustuotteiden varastojen arvojen lisäystä ei lueta maatalouden tuloksi.

Kaikkien kirjanpitovelvollisten, myös osakeyhtiöiden, tulee laatia kirjanpitonsa perusteella tilinpäätös (Mähönen ym. 2007, 110). Tilinpäätös sisältää tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen, tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman, rahoituslaskelman, jossa on annettava selvitys varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana sekä taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä olevat tiedot (liitetiedot) (KPL 3:1). Ns. pienten kirjanpitovelvollisten (KPL 3:9) ei tarvitse liittää tilinpäätökseensä rahoituslaskelmaa, samoin kuin niiden ei tarvitse laatia toimintakertomusta (KPL 3:1). Kirjanpitoasetuksessa säädetään tasekaavasta ja useista tuloslaskelmakaavoista (KPA 1). Kirjanpitolaki ei ole ainoa säännöstö kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä, vaan sitä täydentää osakeyhtiöiden osalta osakeyhtiölain 8 luvun säännökset. Luvun säännökset liittyvät osakeyhtiön erityispiirteisiin, kuten yhtiön oman pääoman esittämiseen tilinpäätöksessä sekä tilinpäätöksen laadintaa ja rekisteröintiä koskeviin velvoitteisiin. Kirjanpitolaki ja osakeyhtiölaki siis sääntelevät tarkkaan, miten tilinpäätös laaditaan myös maatalaosakeyhtiössä.

Kun osakeyhtiön toimintaa aloitetaan toimintamuodon muutoksena maataloudenharjoittajasta maataloutta harjoittavaksi osakeyhtiöksi, osakeyhtiön alkavan taseen arvot muodostuvat maatalousverotuksessa käytetyistä arvoista. Pellon ja salaojien arvona käytetään kuitenkin pellon hankintahintaa ja salaojien poistamatonta hankintamenoa, jos niiden yhteissumma on suurempi kuin pellon laskennalliseen vuotuisen tuottoon perustuva arvo ja salaojituslisä. Koska maataloudenharjoittajalla ei oteta verotuksessa varoina huomioon saamisista, kotieläimiä, tuotteita ja ostotarvikkeita, myös alkavassa taseessa niiden arvo on nolla. Ensimmäisen tilikauden päättävässä taseessa näille erille annetaan arvot, jotka esimerkiksi vaihto-omaisuuden osalta perustuvat hankintahintoihin. (Enroth ym. 2007, 72.) Yhtiöittämistä suunnittelevalla maatilalla saattaa olla suuri osa omaisuudesta sellaista, jolla ei ole poistamatonta hankintamenoa jäljellä lainkaan tai sitä on hyvin vähän. Erityisesti tällöin muodostuu ongelmaksi taseen luominen. Osakepääoman, lainojen ja mahdollisten varausten yhteissumma saattaa olla paljon suurempi kuin varojen määrä. Kirjallisuudesta ei löydy yksiselitteistä ratkaisua tälle ongelmalle. Jotta jatkuvuus ja näin toimintamuodon muutoksen verovapaus säilyisivät, ei liene mahdollista

kirjata erotusta kassan saldon lisäyksenä. Varojen arvoja ei myöskään voi lisätä jatkuvuutta vaarantamatta.

Vaikka lainsäädäntö sallii maataloutta harjoittavalla osakeyhtiöllä maksuperusteisen kirjanpidon ja tilinpäätöksen, tilintarkastajat saattavat vaatia suoriteperusteisen tilinpäätöksen. Maataloutta harjoittavien osakeyhtiöiden tuloslaskelma ja tase onkin yleensä tehty suoriteperusteisesti ja ainoastaan verotettavan tulon laskentaa varten on tehty maksuperusteinen tuloslaskelma. Jotta samasta toiminnasta ei tarvitsisi tehdä erikseen sekä maksu- että suoriteperusteista tuloslaskelmaa, olisi selkeintä käyttää ainoastaan maksuperusteista kirjanpitoa ja tilinpäätöstä. Asiasta ei kuitenkaan ole yksiselitteisiä sääntöjä, joten on epäselvää esimerkiksi se, mitä arvoa voidaan käyttää maksuperusteisessa tilinpäätöksessä vuoden lopussa varastossa olevien tarvikevarastojen arvona, kun varastossa olevien tarvikkeiden hankintahinta vähennetään maksuperusteisessa tilinpäätöksessä jo hankintavuonna. Maksuperusteisen tilinpäätöksen kannalta olisi selkeintä käyttää verotuksessa kokonaan vähennetyn omaisuuden arvona 0 euroa. (Enroth ym. 2007, 72.)

Tilinpäätöstä ja toimintakertomusta varmentamaan on lisäksi laadittava tase-erittelyt ja liitetietojen erittelyt (KPL 3:13). Molemmat ovat yrityksen sisäisiä asiakirjoja, joissa eritellään tilinpäätöserien sisältöä ja varmennetaan tilinpäätöksen oikeellisuutta, esimerkiksi tilintarkastuksia ja verotarkastuksia ajatellen. Tase-erittelyt voidaan laatia joko luettelemalla kaikki asianomaiseen tase-erään sisältyvät hyödykkeet, saatavat, velat tms. erät tilikauden päättyessä tai vaihtoehtoisesti niin, että tase-erittely sisältä ainoastaan erittelyn ao. ryhmän erien lisäyksistä ja vähennyksistä tilikauden aikana. (Leppiniemi 2006, 129).

Osakeyhtiön on ilmoitettava tilinpäätös rekisteröitäväksi kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Ilmoitukseen on liitettävä jäljennös tilintarkastuskertomuksesta sekä hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan kirjallinen ilmoitus tilinpäätöksen vahvistamisen päivämäärästä ja yhtiön voittoa koskevasta yhtiökokouksen päätöksestä. (OYL 8:10.1.) Säännös täydentää KPL 3:9 §:ää, jonka mukaan osakeyhtiön tulee aina koostaan riippumatta ilmoittaa rekisteröitäväksi Patentti- ja rekisterihallitukselle jäljennös tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta, joista näin tulee julkisia. (Leppiniemi 2006, 122–123; Mähönen ym. 2006, 392.) Julkisuuden vuoksi monet pienet osakeyhtiöt eivät haluaisi lähettää tilinpäätöstietojään rekisteröitäväksi ja kilpailijoiden saataville.

Tilinpäätöksen tarkoituksena on antaa kuva osakeyhtiön toiminnasta ja taloudellisesta asemasta kyseiseltä tilikaudelta. Tilinpäätöstietoja tarvitsevat yhtiön johto, osakkaat, velkojat ja muut sidosryhmät. Tilinpäätösinformaation asema on korostunut, sillä se antaa hyvän välineen arvioida osakeyhtiön liittyvää riskiä. (Villa 2006, 272.) Tilinpäätös tehdään siten muita tahoja ajatellen kuin vain verottajaa ja verotuksellisen lopputuloksen laskemiseksi.

2.5 Tilintarkastus

Osakeyhtiölain 7 luvun mukaan osakeyhtiön tilintarkastukseen sovelletaan tilintarkastuslakia (TTL). Tilintarkastuslain säännöksiä täydentää osakeyhtiöiden osalta osakeyhtiölain säännökset tilintarkastuksesta.

Lähes kaikki oikeushenkilöt, kuten osakeyhtiö, ovat velvollisia valitsemaan tilintarkastajan, poikkeuksena kaikkein pienimmät kirjanpitovelvolliset. Lähtökohtana on, että kaikkien kirjanpitolain mukaan kirjanpitovelvollisten yhteisöjen on valittava tilintarkastaja. Eräiden yritysmuotojen ei toiminnan luonteen perusteella tarvitse valita tilintarkastajaa, vaikka ne olisivat kirjanpitolain mukaan verovelvollisia, kuten maatalousyrittäjien. (Horsmanheimo & Kaisanlahti & Steiner 2007, 22–23.) Tilintarkastaja tulee siten valita, jos maataloutta harjoitetaan osakeyhtiömuodossa ja laissa määritellyt kokorajat ylittyvät. Tilintarkastajasta voidaan määrätä myös yhtiöjärjestyksessä.

Osakeyhtiössä on oltava yksi tilintarkastaja, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä useammasta tilintarkastajasta (OYL 7:2). Yhtiökokous valitsee tilintarkastajan. Yhtiökokous voi lisäksi valita yhden tai useamman varatilintarkastajan (OYL 7:3). Jos osakeyhtiöön valitaan vain yksi tilintarkastaja, hänelle on aina valittava myös yksi varatilintarkastaja (Mähönen ym. 2006, 394). Tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta, jos kahtena peräkkäisenä tilikautena täyttyy enintään yksi kolmesta edellytyksestä: taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa, liikevaihto ylittää 200 000 euroa ja palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä (TTL 2:4). Jos yhtiöjärjestyksessä on määräys tilintarkastajan valitsemisesta, määräystä on noudatettava riippumatta siitä, ylittävätkö tilintarkastuslain raja-arvot. (Horsmanheimo ym. 2007, 52–53.) Tilintarkastajan toimikausi jatkuu toistaiseksi, ellei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin (Mähönen ym. 2006, 396).

Lakisääteinen tilintarkastus käsittää tilikauden kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastuksen (TTL 17:1). Tilintarkastuskertomus annetaan kultakin tilikaudelta ja se esitetään yhtiökokoukselle. Tilintarkastajalla on myös oikeus olla läsnä ja käyttää puhevaltaa yhtiökokouksessa sekä hallituksen kokouksessa. (Airaksinen ym. 2007a, 404–405). Yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan on varattava tilintarkastajalle tilaisuus toimittaa tilintarkastus siinä laajuudessa kuin tämä katsoo sen tarpeelliseksi sekä annettava sellaista selvitystä ja apua, jota tilintarkastaja pyytää (Mähönen ym. 2006, 397).

Tilintarkastuksen tarkoituksena on varmistaa kirjanpidon ja tilinpäätöksen luotettavuus. Tilintarkastaja tarkastaa, että kirjanpitoa on pidetty kirjanpitosääntelyä ja hyvää kirjanpito tapaa noudattamalla ja että tilinpäätös on laadittu lakien ja säännösten mukaisesti. Tilintarkastaja tarkastaa myös yhtiön hallinnon, mikä on laillisuustarkastusta. Tarkastuksen tulee olla objektiivista ja tilintarkastajan tulee olla riippumaton suhteessa yhtiöön ja sen johtoon. (Villa 2006, 269.)

Määräystä tilintarkastajan valinnasta kannattaa miettiä tarkkaan perustamisvaiheessa. Tulevaisuudessa yhtiö saattaa kasvaa niin, että kokorajat ylittyvät ja on pakko valita ti-

lintarkastaja. Lisäksi pankit ja muut luottolaitokset saattavat edellyttää tilintarkastetua tilinpäätöstä lainapäätöksensä tueksi. Se, että yhtiöllä on tilintarkastaja, vaikka pakko ei olisikaan, osoittaa ulkopuolisille omistajien vastuullisuutta ja halua toimia oikein ja lainmukaisesti. Tilintarkastus antaa varmuuden kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuudesta myös verottajalle.

2.6 Osakeyhtiön pääomarakenne

Osakeyhtiötä koskeva sääntely liittyy laajasti yhtiön pääomaan, sillä varsin monet osakeyhtiölain säännöksistä koskevat pääoman tulemistä yhtiöön, sen pysymistä yhtiössä ja sen jakamista yhtiön osakkeiden omistajille. Osakeyhtiölain pääomarakennetta koskeva systematiikka toimii siten, että osakkeenomistajat sijoittavat yhtiöön pääomaa ja odottavat saavansa sijoituksestaan sen tuoton, joka jää jäljelle, kun kaikkien muiden etutahojen vaateet, kuten velkojien saamiset, on suoritettu. Omistajan panoksen kehitys on sidoksissa yhtiön menestymiseen ja yhtiön varallisuuden kehittymiseen. Sijoitus tehdään lähtökohtaisesti ennalta määräämättömäksi ajaksi. (Mähönen ym., 2007, 126–128.)

OYL 8:1 §:n mukaan osakeyhtiön oma pääoma jakautuu sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottua omaa pääomaa ovat osakepääoma, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto sekä uudelleenarvostusrahasto. Kaikki muut mahdolliset rahastot sekä tilikauden ja edellisten tilikausien voitto ovat vapaata omaa pääomaa. Sidottua omaa pääomaa joko ei voida lainkaan palauttaa osakkeenomistajille tai sitä ei voi palauttaa osakkeenomistajille muutoin kuin velkojiensuojamenettelyn jälkeen (Airaksinen ym. 2007a, 430).

Osakeyhtiölain lähtökohtana on nimellisarvoton järjestelmä, jolloin yhteyttä osakkeiden ja osakepääoman välillä ei ole. Osakepääoman ylittämä merkintähinta on mahdollista merkitä sijoitetun vapaan pääoman rahastoon, ns. SVOP-rahastoon. SVOP-rahastoa voidaan kartuttaa myös muulla oman pääoman sijoituksella, kuten osakkeenomistajan vastikkeettomalla sijoituksella yhtiöön. (Airaksinen ym. 2007a, 429–430; Reinikainen ym. 2007, 137.) Vapaata omaa pääomaa on myös tilikauden voitto ja edellisten tilikausien voitto. Tappiot vähentävät vapaata omaa pääomaa, joten voittovarot voivat muodostua saldoiltaan negatiiviseksi, jos kumulatiiviset tappiot ylittävät kumulatiiviset voitot. (Airaksinen ym. 2007a, 434.) Osakeyhtiön omistajan kannalta merkittävää on se, miten paljon yhtiöllä on vapaata omaa pääomaa, sillä se kertoo sen, miten paljon yhtiö voi jakaa osinkoa.

Omaan pääomaan liittyvänä vahvimpana tunnusmerkkinä voidaan pitää osakkeeseen liittyvää viime- tai takasijaisuutta eli sitä, että osakesijoituksen maksunsaantiasema yrityksen toiminnan aikana ja yhtiötä purettaessa on huonoin. Sijoitukselle voidaan maksaa

tuottoa vain jakokelpoisten varojen puitteissa eikä yhtiö voi asettaa sille vakuutta. Sidotun oman pääoman pysyvyyttä suojataan myös edellyttämällä, että osakepääoman jakamiseen on saatava velkojilta lupa. Varojen jakamista rajoittaa myös osakeyhtiölain mukainen tasetesti, jonka mukaan yhtiö saa jakaa vain yhtiön vapaan oman pääoman eikä vapaatakaan omaa pääomaa saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. (Mähönen ym. 2007, 128–129.) Varojen jakamisesta tarkemmin 2.7. kappaleessa.

Osakeyhtiön vieraan pääoman ehtoisessa velkarahoituksessa osakkeenomistajat tai muut toimijat antavat pääomaa yhtiön käyttöön sopimuksen perusteella korvausta vastaan yleensä ennalta määrätyksi ajaksi. Velkarahoitusta ei säännellä osakeyhtiölaissa. Velkojan saamisen asema maksunsaantijärjestyksessä on parempi kuin osakkeenomistajan. Vieraan pääoman käsite liittyy vahvasti sopimukseen. Velkojan intressissä on, että yrityksen toiminta jatkuu ja että varojen jakaminen ei vaaranna yhtiön maksukykyä. Velkojan asemaa turvaavat osakeyhtiölain säännökset, joiden tavoitteena on varmistaa, ettei osakkeenomistaja voi toimia yhtiössä velkojan vahingoksi. (Mähönen ym. 2007, 130; Mähönen ym. 2006, 216–217.)

Velkojalla ei ole yleensä oikeutta yhtiön varoihin, vaan velkojan vaateet ovat kiinteämääräisiä. Velkojan saamisen määrä tai arvo tai sille maksettavaksi sovittu tuotto ei yleensä kasva yrityksen arvon kehittyessä tai laske yrityksen arvon laskiessa. (Villa & Ossa & Saarnilehto 2007, 270–271.)

Pääomalainaa voidaan pitää välipääomarahoituksena, jolla on sekä oman että vieraan pääoman tunnusmerkkejä. Pääomalaina perustuu yleensä rahan velaksi antoa koskevaan sopimukseen. Sopimusosapuolet voivat sopimusvapauden asettamissa rajoissa sopia velkasuhteensa ehdoista. Osakeyhtiölaki asettaa pääomalainaehtoiselle velalle tiettyjä vähimmäisehtoja, joiden tulee täytyä, jotta kysymyksessä voisi olla pääomalaina. Sopimuksen ehdot eivät saa olla ristiriidassa OYL 12:1-2 §:n pakottavien säännösten kanssa tai sopimusehto on pätemätön tai lainaa ei katsota pääomalainaksi. (Mähönen ym. 2006, 316–317.)

Pääomalainan ehkä tärkein käyttötarkoitus on ollut oman pääoman vähenemisestä johtuvan pakkoselvitystilän välttäminen. Pääomalainalla on edelleen vastaava merkitys tilanteessa, jossa yhtiön oma pääoma on menetetty. Pääomalainaa voidaan käyttää tapana vahvistaa yhtiön vakavaraisuutta ja se on suosittu tapa tehdä sijoituksia kehittyviin kasvuyrityksiin, etenkin sen joustavuuden vuoksi. Vaikka pääomalaina on sijoitus yhtiöön, se kirjataan vieraaseen pääomaan. (Airaksinen ym. 2007a, 578.)

OYL 12:1 §:ssä säädetään pääomalainan ehtojen vähimmäissisällöstä. Ehtojen on täytyttävä, jotta kyseessä olisi osakeyhtiölain tarkoittama pääomalaina. Lainan pääoma ja korko saadaan maksaa yhtiön selvitystilassa ja konkurssissa vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella. Pääoma saadaan muutoin palauttaa ja korkoa maksaa vain siltä osin kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä

maksuhetkellä ylittää yhtiön viimeksi päättyneen tilikauden vahvistettavan taseen mukaisen tappion määrän. Yhtiö ei saa antaa lainan pääoman tai koron maksamisesta vakuutta. Pääomalainan korko voidaan kirjata kuluksi vain, jos se voidaan myös maksaa. Pääomalainan korko saadaan kirjata kuluksi myös tilanteessa, jossa sen maksuedellytykset eivät välittömästi täyty, mutta maksuedellytysten täyttyminen on ilmeistä tulevina tilikausina. Pääomalainan erääntynyt korko, jota ei kirjata kuluksi, tulee esittää toimintakertomuksessa. (Airaksinen ym. 2007a, 585–586.)

Pääomalaina voidaan pääomalainavelkojan suostumuksella muuntaa osakepääomaksi tai sijoitetuksi vapaaksi omaksi pääomaksi tai käyttää tappion kattamiseen. Säännös koskee myös pääomalainalle kertynyttä korkoa, jos se muuten voidaan käyttää kuittaukseen. Pääomalainan käyttäminen tappion kattamiseen merkitsee velan anteeksiantamista. (Airaksinen ym. 2007a, 593–595; Mähönen ym. 2006, 323.)

OYL 12:2 §:n mukaisesti pääomalaina merkitään taseeseen erillisenä eränä. Lain esitöissä todetaan, että pääomalainaa pidetään lähtökohtaisesti vieraana pääomana, jota koskevat OYL 12 §:ssä säädetyt rajoitukset. Toisaalta osakeyhtiölain säännös ei estä pääomalainan kirjaamista omaan pääomaan, vaan se on osakeyhtiölain näkökulmasta esitettävä omana erillisenä eränään, joko vieraassa tai omassa pääomassa. Sekä kirjanpitolain että IFRS-standardien mukaisesti pääomalaina kirjattaneen vieraaseen pääomaan. Pääomalaina rinnastetaan kuitenkin edelleen omaan pääomaan OYL 20:23 §:n mukaisessa tilanteessa, jossa yhtiön oma pääoma on negatiivinen. Tulkintaongelmien välttämiseksi on syytä selvyyden vuoksi nimenomaisesti lainasopimusta tehtäessä todeta, että kyseessä on pääomalaina. (Airaksinen ym. 2007a, 579–600; Mähönen ym. 2006, 323–324.)

Maatilaosakeyhtiöllä tappiolliset vuodet aiheuttavat helposti sen, että oma pääoma on menetetty. Jos osakkaalla tai jollakin muulla taholla on rahaa ja halua sijoittaa ylimääräistä yhtiöön, pääomalaina on yksi vaihtoehto tilanteessa, jossa rahoituslaitos ei enää myönnä lisäluottoa, vakuudet on käytetty loppuun tai lisää korollista lainaa ei haluta ottaa.

2.7 Varojen jakaminen

Laillinen varojenjak

Osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä (OYL 1:5). Jos osakeyhtiöllä on kokonaan tai osittain muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen, yhtiöjärjestyksessä tulee olla tätä koskeva määräys. Lisäksi yhtiöjärjestyksessä on tällöin määrättävä oman pääoman käyttämisestä. (OYL 13:9.) Voiton jakaminen osakkeenomistajille ei kuitenkaan ole vapaata, vaan sitä

rajoittavat nimenomaiset varojenjako koskevat osakeyhtiölain säännökset. Osakkeenomistajat eivät siis saa vapaasti ottaa käyttöönsä yhtiön varoja rahana tai muuna yhtiön omaisuutena. Maksunsaantijärjestys ja varojenjako säännökset ovat tärkeimpiä velkojien suojaus säännöksiä, sillä velkojien asema on turvattava, koska osakkeenomistaja ei vastaa henkilökohtaisesti muulla kuin sijoittamallaan pääomalla yhtiön sitoumuksista. (Mähönen ym. 2007, 151–152; Mähönen ym. 2006, 405.) Varoja jaettaessa osakeyhtiön tulee säilyttää maksukykyensä, joten maatalaosakeyhtiön osakas ei esim. voi nostaa varoja yhtiön tililtä niin, että rahaa ei jää yhtiön laskujen maksamiseen.

Varojen jakoa on yhtiön varojen luovuttaminen yhtiön ulkopuolelle ilman vastiketta tai ilman liiketaloudellista perustetta. Osakeyhtiölain 13 §:ssä säädetään niistä tavoista, joilla varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille ja miten varoja voidaan eräissä tilanteissa jakaa muillekin.

OYL 13:1 §:n mukaan osakeyhtiöstä voidaan jakaa varoja osakkeenomistajille laillisesti vain neljällä tavalla

- voitonjakona eli osinkona ja varojen jakamisena vapaan oman pääoman rahastosta
- osakepääomaa alentamalla
- omia osakkeita hankkimalla ja lunastamalla sekä
- yhtiön purkamisella ja rekisteristä poistamisella.

Osakkeenomistajat voivat yksimielisesti päättää jakaa vapaata omaa pääomaa muillakin tavoilla (Airaksinen ym. 2007b, 17). OYL 13:2 §:n mukaan mitään varoja ei saa kuitenkaan jakaa kenellekään millään tavalla, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Maksukyvyttömyyden arviointi on vaikeaa ja sitä hankaloittaa kysymys siitä, onko maksukyvyttömyydestä tiedetty tai kenen siitä olisi pitänyt tietää. Lain perusteluissa todetaan, että maksukykyä koskevalla säännöksellä pyritään ensisijassa suojaamaan velkojia, sillä velkojien kannalta on tärkeää, että yhtiön toiminta jatkuu. Säännöksen tarkoituksena ei ole asettaa yhtiön johdolle tai osakkeenomistajille kohtuuttomia vaatimuksia maksukyvyn arvioimisen suhteen. Varsinkin pienissä osakeyhtiöissä maksukyky saattaa olla jatkuvasti suhteellisen heikko eikä lain tarkoituksena ole kokonaan estää varojen jakamista tällaisessakaan yhtiössä. Hallituksen esityksessä todetaan nimenomaisesti, että ei ole olemassa periaatteellista estettä velan ottamiselle varojenjaon mahdollistamiseksi. Maksukykyä koskeva arviointi tulee tehdä mahdollisimman lähellä jakopäätöstä. Käytännössä maksukykyä arvioidaan usein yhtiön viimeisimmän tilinpäätöksen perusteella. Maksukykyä arvioidessa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös ajan kulumisen ja tilikauden päättymisen jälkeiset tapahtumat ja tulevat tapahtumat sekä niiden suhde yhtiön rahoitusmahdollisuuksiin. (Reinikainen ym. 2007, 206–208.) Maatiloilla sanotaan jo nyt tukien olevan se tulomuoto, joka jää maataloudenharjoittajan palkaksi. Näin maatalosakeyhtiössä voidaan mahdollisesti laskea osingonjakokin tulevien tukien varaan.

Vaihtoehto osingonjaon rahoittamiseen on siis myös laina, joka kuitenkin tulee aina myös maksaa takaisin ja sitä kautta osingonmaksuun otettu laina saattaa vaarantaa tulevien tilikausien maksukykyisyyden osingonjakoa ajatellen.

Osingon jaosta sekä varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta päätetään yhtiökokouksessa (OYL 13:6). Varojenjako päätös perustuu hallituksen ehdotukseen eikä yhtiökokous saa lähtökohtaisesti jakaa hallituksen ehdottamaa tai hyväksymää määrää enemmän. Hallituksen ehdotus ilmenee toimintakertomuksesta tai, jos yhtiö ei laadi toimintakertomusta, tilinpäätöksen liitetiedoista. Esityksessä on mainittava nimenomaisesti, ehdottaako hallitus osingon jakoa vai varojen jakoa vapaan oman pääoman rahastosta vai molempia. Vaikka yhtiökokous tekee itse jakopäätöksen, se voi myös valtuuttaa hallituksen päättämään osingonjaosta tai määrästä. Valtuutus päätöksessä on aina mainittava jaon enimmäismäärä. (Airaksinen ym. 2007b, 34–37; Mähönen ym. 2006, 427–429.)

Varojen jakamisen tulee aina perustua tilintarkastettuun ja yhtiökokouksen vahvistamaan tilinpäätökseen. Mikäli tilinpäätöstä ei ole vahvistettu ja tilintarkastettu silloin, kun yhtiöllä tulee olla tilintarkastaja, kaikenlaiset varojenjaot ovat osakeyhtiölain vastaisia. Sama koskee myös vahvistamatonta ja tilintarkastamatonta välitilinpäätöstä, jos halutaan jakaa osinkoa kuluvalta tilikaudelta. Jakopäätöstä tehtäessä on otettava lisäksi huomioon tilinpäätöksen laatimisen jälkeiset seikat, kuten vapaan oman pääoman väheneminen, mikä vähentää myös jakoon käytettävissä olevaa määrää. Mahdollisesti tilinpäätöksen jälkeen lisääntyttä omaa pääomaa ei jaossa voida ottaa huomioon, vaan silloin olisi laadittava uusi ja tuoreempi tilinpäätös. (Airaksinen ym. 2007b, 24–27; Mähönen ym. 2007, 157–158.) Tämä säännös estää varojen jakamisesta päättämisen nopeasti tilanteessa, jossa varoja tilinpäätöksen jälkeen onkin kertynyt yhtiöön. Osingonjaosta päätettäessä on aina tarkasteltava maatilana tilannetta pitkillä tähtämellä tulevat muutokset huomioiden.

Laiton varojenjako

Muu liiketapahtuma kuin osakeyhtiölaissa tarkoitetut lailliset varojenjakoavat, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta, on laitonta varojenjako (OYL 13:1.3). Pykälästä käy ilmi, että kaikki muut liiketapahtumat, jotka vähentävät yhtiön varoja tai lisäävät sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta, ovat laitonta varojenjako. Liiketaloudellisen perusteen sisältöä ei ole laissa määritelty, mutta toimen tulee olla yhtiön toiminnan tarkoituksen mukainen. Varojenjako on esimerkiksi tarkoituksella tappiollisten kauppojen tekeminen tai luoton antaminen liian alhaisella korolla tai se, kun myydään omaisuutta tai palveluja alihintaan ja ostetaan niitä ylihintaan. Olennaista näiden toimien arvioinnissa ei ole se, osoittautuvatko ne jälkikäteen tappiollisiksi, vaan se, millä perusteella toimenpide on tehty ja onko se yhtiön toi-

minnan tarkoituksen mukainen. Ratkaisevaa on se, olisiko päätöksentekijän pitänyt tietää, ettei päätös ole liiketaloudellisesti perusteltu. Liiketapahtuman käsite on kirjanpidollinen. Kirjanpitolain mukaan kirjanpitoon on merkittävää liiketapahtumina menot, tulos, rahoitustapahtumat ja niiden oikaisu- ja siirtoerät. Liiketapahtuman käsite on siten laaja. Tiivistäen voidaan sanoa, että laitton varojen jako on kysymyksessä, kun toimenpiteessä rikotaan nimenomaista osakeyhtiölain normia, kuten yhdenvertaisuusperiaatetta, rikotaan yhtiöjärjestyksen määräystä tai salliessaan tai myötävaikuttaessaan liiketoimeen yhtiön johto rikkoisi osakeyhtiölain mukaista huolellisuusvelvollisuuttaan. (Airaksinen ym. 2007b, 10, 16; Mähönen ym. 2007, 165–166; Reinikainen ym. 2007, 205–206.)

Harjoitettaessa maataloutta osakeyhtiömuodossa omistajat eivät voi vapaasti ottaa käyttöönsä maatilán varoja ja näin vaarantaa velkojien oikeuksia. Kaikki maatilán varojen jakaminen on siten laitonta, jos se tapahtuu osakeyhtiölain vastaisesti. Sillä ei ole merkitystä, mitä varoja jaetaan. Laiton varojenjako voi kohdistua yhteen tai kaikkiin osakkaisiin. Laiton varojenjako voi tapahtua myös siten, että tilinpäätös on laadittu virheellisesti ja se näyttää voittoa tappion sijasta. Samoin laitonta varojenjakamista voi olla se, että osakkaalle annetaan tavanomaista suurempi syntymäpäivälahja.

Laittomasta jaosta seuraa velvollisuus palauttaa laittomasti saadut varat ja se kohdistuu aina saatuun määrään kokonaisuudessaan. Palautusvelvollisuuteen liittyy velvollisuus maksaa korkoa palautettavalle määrälle viitekorkosäännöksen mukaisesti. Laiton varojen jako on kriminalisoitu osakeyhtiölakirikoksena. (Airaksinen ym. 2007b, 31–32.)

Vanhassa vuoden 1978 osakeyhtiölaissa oli nimenomaiset säännökset, joilla rajoitettiin yhtiön oikeutta antaa osakkeenomistajalleen lainoja, ns. osakaslainoja, sekä kaikenlaista yhtiön omaisuuden käyttöä osakkeenomistajien luottojen ja velvoitteiden vakuutena. Nämä rajoitukset koskivat myös yhtiön johtohenkilöitä ja heidän lähipiiriään. Uudessa osakeyhtiölaissa ei ole vastaavia säännöksiä, vaan tällaisten lähipiirilainojen ja –vakuuksien sallittavuus ratkaistaan yleisten yhtiöoikeudellisten periaatteiden perusteella. Lain esitöissä on omaksuttu kanta, että vain harvoin on yhtiön edun tai yhtiön toiminnan tarkoituksen mukaista lainata merkittäviä rahasummia omistajalle tai johdon jäsenelle. (Mähönen ym. 2006, 468–469.) Osakeyhtiölain 8:6 §:n mukaan yhtiön ja toisen henkilön katsotaan kuuluvan toistensa lähipiiriin, jos toinen pystyy käyttämään toiseen nähden määräysvaltaa tai toinen pystyy käyttämään huomattavaa vaikutusvaltaa toiseen sen taloutta ja liiketoimintaa koskevassa päätöksenteossa. Toimintakertomuksessa tai liitetiedoissa on erikseen ilmoitettava rahalainat, vastuut ja vastuusitoumukset yhtiön lähipiiriin kuuluvalla sekä niiden pääasialliset ehdot.

Osakeyhtiön varojen lainaamiseen liittyy aina myös velvollisuus maksaa velka takaisin. Jos lainaus tapahtuu ilman takaisinmaksuvelvoitetta, lainaus on yleensä peiteltyä varojen jakamista, johon liittyy velvollisuus palauttaa varat yhtiölle sekä korvata aiheutettu vahinko. Yhtiön velaksiantoa rajoittaa myös sen toimiala. (Kotiranta & Raunio &

Romppainen & Ukkola 2007, 76.) Jos lainaa otettaessa on ilmeistä, että sitä ei ole tarkoitus lainkaan maksaa takaisin, lainaa voidaan verottaa peiteltyinä osinkona. Takaisinmaksutarkoituksen puute ilmenee esimerkiksi siitä, että lainapääoma on suuri eikä osakkaalla ole käytännössä varoja lainan takaisinmaksuun tai että laina on ollut pitkään maksamatta tai sitä ei ole lainkaan lyhennetty. (Kotiranta ym. 2007, 81.) Varsinkin pienissä osakeyhtiöissä, kuten maatalosakeyhtiössä, jossa osakas pystyy nostamaan palkkaa vain välttämättömien yksityismenojensa kattamiseksi ja verovapaata osinkoa voidaan nostaa vain vähäinen määrä, saattaa olla vaarana, ettei osakas pysty maksamaan takaisin yhtiöltä nostamaansa lainaa ja se katsotaan peiteltyksi osingoksi osakkaalle.

Verotusmenettelylain (VML) 29 § sääntelee peiteltyyn osingon verottamista. Sen mukaan peiteltyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusaseman perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun kautta tai vastikkeetta.

Tavallisimpia tilanteita, joissa veroviranomaiset puuttuvat yrityksen ja sen omistajan välisiin sopimuksiin, ovat seuraavat (Kotiranta ym. 2007, 152):

- omistajan yksityisiä menoja on kirjattu yrityksen kuluiksi
- yrityksen omaisuus on omistajan yksityiskäytössä eikä tätä etuutta ole käsitelty vaaditulla tavalla yrityksen palkkakirjanpidossa
- yrityksen ja sen omistajan välisten kauppojen yhteydessä joko maksetaan osakkaalle ylihintaa tai veloitetaan osakkaalta alihintaa
- yhtiö antaa lainan osakkaalle ilman takaisinmaksusuunnitelmaa tai tilanteessa, jossa osakkaalla ei ole varoja lainan takaisinmaksuun.

Näissä tilanteissa yhtiön katsotaan antaneen omistajalleen etuuden, jolla on taloudellista arvoa. Omistaja on käyttänyt määräämisvaltaansa yhtiössä ja saanut itselleen yksityistä etua oman yhtiönsä kustannuksella. Omistaja ei voi rasittaa yritystä omilla yksityisillä menoillaan tai veloittaa yritykseltä enemmän kuin ulkopuolinen veloittaisi tai maksaa vähemmän kuin ulkopuolinen maksaisi. (Kotiranta ym. 2007, 152.) Myös osakkaan omainen, kuten puoliso, lapset ja vanhemmat, voivat olla peiteltyyn osingon saajina (Kotiranta ym. 2007, 157). Peitelty osingonjako on kiellettyä riippumatta siitä, riittävätkö yhtiön varat velkojen maksuun vai eivät (Siikarla 2006, 235). Varsinkin maatalosakeyhtiössä, jossa osakas ja yhtiö ovat lähes sama asia, on varottava ja muistettava, ettei osakas voi eikä saa siirtää missään muodossa yhtiön varoja itselleen ilman pätevää syytä ja käypää arvoa.

Eri voitonjakomuotoihin liittyy siis kysymys siitä, minkä suuruisena etuus otetaan yhtiöstä. Etuuksien määrittämisessä on käytettävä sellaisia arvoja, jotka eivät ole ristiriidassa käyvän arvon kanssa. (Kotiranta ym. 2007, 159.)

Palkka on yksi tärkeimpiä yhtiöstä saatavia etuuksia, jos osakas työskentelee yhtiössä. On kuitenkin huomattava, että osakkaalle ei välttämättä tarvitse maksaa palkkaa, vaikka hän työskentelee kokopäiväisesti yhtiössä. Palkan on perustuttava todelliseen

työn tekemiseen ja maksettu summa on käsiteltävä yhtiön kirjanpidossa palkka-menona, jolloin sitä ei voida verottaa peiteltyinä osinkona. Osakkaiden palkoista on myös suoritettava lakisääteiset liittämissäkulut. Ilman rahapalkkaa työskentelevä yhtiön osakas voi saada yhtiöltä luontoisetuja. Myös luontoisetujen palkanluonteisuus on sidottu kirjanpitoon, joten jos annetut etuudet on käsitelty kirjanpidossa palkkana, ne myös verotetaan saajansa ansiotulona. Verohallitus vahvistaa vuosittain tavanomaisimpien luontoisetujen laskentaperusteet. Näiden etuuksien kohdalla yhtiö saa vähentää todelliset etuuteen liittyvät kulut maatilatalouden kuluna. (Kotiranta ym. 2007, 160–161.) Maatilaosakeyhtiö voi näin vähentää kirjanpidossa olevan asunnon kulut verotuksessaan, jos asunnossa asuvalta osakkaalta peritään asuntoetu verohallituksen ohjeiden mukaisesti.

Tavanomaiset luontoisedut ovat yleensä turvassa peiteltyyn osingon verotukselta, kunhan yhtiö on käsitellyt etuudet asianmukaisesti palkkakirjanpidossaan. Ongelmia on ilmennyt muun tyyppisten luontoisetujen kohdalla. Esimerkiksi tilanteessa, jossa yhtiö luovuttaa osakkaansa käyttöön lomaosakkeen, on vaikeaa määrittellä palkkakirjanpitoon kirjattavan etuuden verotusarvo sekä saada se hyväksytyä verotuksessa. Verotusarvon tulisi perustua niihin kustannuksiin, joita yhtiölle on aiheutunut etuuden hankkimisesta. Kun pyritään määrittämään harvinaisemmalle luontoisedulle sen käypää arvoa, tulisi laskelmissa ottaa huomioon ainakin suorat käyttökustannukset, mikäli yhtiö on sellaisia maksanut. Epätavanomaisia etuja arvioitaessa voidaan joutua noudattamaan tapauskohtaista harkintaa tällaisen etuuden palkanluonteisuuden ja peiteltyksi osingoksi arvioinnin välillä. (Kotiranta ym. 2007, 162–163.) Jos maatilaosakeyhtiö luovuttaa osakkaan käyttöön vuokraustoiminnassa olevan kesämökin, tulee osakkaan maksaa käypä vuokra tai luontoisetu tulee määrittää käyttökustannusten mukaan.

Yhtiön ja sen osakkaan välillä on mahdollista tehdä sopimus jonkin esineen tai palveluksen luovuttamisesta. Tällaiselta keskinäiseltä sopimukselta edellytetään kuitenkin sellaisia ehtoja, jotka ulkopuolisenkin tarkastelemana vastaavat toisistaan riippumattomien osapuolten tekemiä sopimusehtoja. Osakkaan ja yhtiön välisissä oikeustoimissa on siis käytettävä käypää arvoa, jotta vältytään veroseuraamuksilta. (Kotiranta ym. 2007, 172–173.) Maatilaosakeyhtiön ja sen osakkaan tulee keskinäisissä sopimuksissaan toimia kuin kahden toisilleen vieraan sopimuskumppanin.

Oikeuskäytännössä on lukuisia tapauksia, joissa yhtiön on katsottu luovuttaneen osakkaalle esineen tai palveluksen alihintaan. Tyypillisesti käyvän arvon määrittäminen on perustunut arvioon. Koska kysymys on suurilta osin näytöstä, on myös yhtiön ja osakkaan valmistauduttava näytön antamiseen. Luovutuksen ehtoja suunniteltaessa on syytä ennakkoon miettiä hinnoitteluperusteet. (Kotiranta ym. 2007, 173.) Tavallinen tilanne on yhtiön auton myynti osakkaalle, jolloin on syytä hankkia autoliikkeen todistus auton käyvästä hinnasta. Maatilalla alihintaiset luovutukset saattavat muodostua ongelmaksi myös tilanteissa, joissa maatilaosakeyhtiön osakkaat ottavat maatilalan tuotteita omaan

kulutukseensa. Näissä tilanteissa maatalaosakeyhtiölle on suoritettava tuotteista käypä hinta.

Myös osakkaan luovuttaessa yhtiölle omaisuutta tai saadessa yhtiöltä suorituksen on erittäin tärkeää, ettei hinnoittelu poikkeaa käyvistä tasosta. Mikäli esim. vuokran määrä on käypää arvoa suurempi, verotetaan ylihintaa osakkaan peiteltyinä osinkona eikä yhtiö saa vähentää kulunaan tätä ylihinnan osaa. (Kotiranta ym. 2007, 174.)

Osakkaan antaessa henkilökohtaisen takauksen yhtiön velkojen vakuudeksi, kuten maatalaosakeyhtiöissä on yleistä, voi yhtiö maksaa osakkaalle kohtuullista takausprovisiota, jonka määrän tulee vastata pankkien vastaavasta takauksesta perimää provisiota. Takausprovisio osalta on huomattava, että vakuuden on oltava yhtiön toiminnan kannalta tarpeellinen. Osakkaalle takausprovisio on veronalaista tuloa. Myös vuokran määrää harkittaessa on otettava huomioon vastaavalla alueella vastaavasta kohteesta vallitseva vuokrataso. Vaikeiden kohteiden osalta on syytä varmistaa perusteet, joiden mukaisesti käypä hinta on määritetty. Jos osakas on antanut yhtiölle lainan, sen tulee olla tarpeellinen yhtiön toiminnan kannalta, jotta osakas voi periä siitä korkoa. Koron tulee perustua todelliseen velkasuhteeseen, joten siitä tulee olla kirjallinen lainasopimus, johon sisältyy ainakin lainantakaisinmaksuehdot ja käytettävä korkokanta. (Kotiranta ym. 2007, 174–175.)

Käytännössä yksi yleisimmistä syistä peiteltyyn osingon verottamiselle on osakkaan yksityisten elantomenojen maksaminen yhtiön varoilla ja vähentäminen yhtiön kuluna tuloslaskelmassa. Näitä kuluja ovat osakkaan auto-, puhelin-, ruoka- ym. yksityiset kulut, mikäli niitä on maksettu yhtiön varoilla. Hyvin helposti osakas käyttää yhtiön autoa omiin yksityisiin ajoihinsa ajattelematta, että tästä syntyy hänelle veronalainen etu, joka tulisi käsitellä autoetuna. Tällainen palkkana käsittelemätön autoetu verotetaan sekä yhtiöllä että osakkaalla peiteltyinä osinkona. (Kotiranta ym. 2007, 176–177.) Kun maatalaosakeyhtiössä työ, asuminen ja elämä ovat kaikki yhdessä maatilakokonaisuudessa, ei aina tule ajatelleeksi, mikä on yhtiön ja mikä yksityistä. Kyseessä on kaksi erillistä yksikköä, maatalaosakeyhtiö ja yksityistalous, jotka tulee pitää erillään ja joiden välisistä luovutuksista on pidettävä tarkkaa kirjanpitoa, jotta ne voidaan selvittää myös jällenpäin verottaja varten.

Peiteltyyn osingon verottamisesta säädetään tuloverolaissa (TVL). Peitellystä osingosta on 70 % ansiotuloa ja 30 % verovapaata tuloa.

3 MAATALOUDEN YHTIÖITTÄMINEN

3.1 Näkökulmia yhtiöittämiseen

Yritykselle voi useista syistä syntyä tarve muuttaa omistuksensa tai toimintansa rakennetta, millä tarkoitetaan sitä, miten yrityksen omistus jakaantuu ja mikä on sen organisoitumisen muoto. Keinoja, joilla tämänkaltaisia muutoksia tehdään, kutsutaan yhteisellä nimellä yritysjärjestelyiksi. Termi on omaksuttu alkuaan verotuksesta. Sillä on kuvattu tilanteita, joissa yrityksen omaisuutta tai sen liiketoimintaa luovutetaan osaksi tai kokonaisuutena tai yrityksen rakennetta eri tavoin muutetaan siten, että järjestelyssä toisena osapuolena ei ole erillinen ulkopuolinen taho eikä noudatettava hinnoittelu välttämättä perustu markkinaehtoiseen tasoon. Nykyään yritysjärjestely-termiä käytetään tuloverolaissa ja arvonlisäverolaissa ja se on lisäksi vakiintunut elinkeinoverotuksen kielenkäyttöön. Yritysjärjestelyjä ovat toimintamuodon muutokset, omaisuuden siirrot toisesta tulolähteestä, purkautumiset, sulautumiset, jakautumiset ja erilaiset yrityskaupat. (Immonen 2000, 469).

Yhteisö- ja verolait ovat sidoksissa keskenään, joten ollakseen verotuksessa hyväksyttävä järjestelyn tulee yleensä olla yhteisölakien mukainen. Sääntö ei ole ehdoton, vaan verotuksessa on myös hyväksytty osakeyhtiölain vastaisiakin järjestelyjä. Verolainsäädännössä vaadittavat edellytykset poikkeavat monissa kohdin osakeyhtiölaista. Tämä näkyy niin, että verotuksessa ei hyväksytä kaikkea sitä, mikä on yhteisölakien sallimaa, eikä yhteisölaeissa hyväksytä kaikkea sitä, minkä verolainsäädäntö sallii. Tämä monipuolistaa verovelvollisen suunnittelutilanteita, mutta edellyttää myös verotuksen päätöksenteossa erilaisten vivahteiden erittelyä. (Immonen 2000, 470.)

Elinkeinotuloverolain yritysjärjestelyjä koskevat säännökset saavat koko ajan uusia tulkintoja, sillä oikeustila ei ole vakiintunut, vaan tulkinnoissa on paljon epävarmuutta. Rungas oikeuskäytäntö osoittaa rajanvetojen vaikeutta ja yritystoimintaa liikkeessä pitävä innovatiivisuus näkyy verosuunnittelussa uusina variaatioina. Yritysjärjestelyissä korostuu moniongelmaisuus, sillä niitä tulee arvioida hyvin monipuolisesti yhteisölakien, verolakien sekä kirjanpitolain kannalta ja sopeuttaa käytössä olevat valinnaiset keinot liiketoiminnan strategioihin. (Immonen 2000, 471.) Maatalouden yritysjärjestelyjä on tehty vielä vähän, joten maatalouden osaltakaan ei voida puhua vakiintuneesta oikeustilasta. Uusien yhtiömuodonmuutosten myötä tulee uusia tilanteita, joissa rajanveto verottajan ja maataloudenharjoittajan näkökantojen välillä saattaa johtaa oikeudenkäynteihin ja uusiin tulkintoihin siitä, miten maatalon yhtiöittäminen suoritetaan. Myös maataloutta koskee yritysjärjestelyjen moniongelmaisuus, sillä käytössä on useita eri lakeja, jotka tulee ottaa huomioon.

Valittaessa sopivia menettelytapoja on verotuksella tärkeä sija. Yritysjärjestelyissä kohteena ovat yrityksen omistus tai toiminnan rakenteet taikka yrityksen harjoittama liiketoiminta ja toimintaan sitoutunut omaisuus, jolloin vero-oikeudessa yritysjärjestelytilanteet vaativat erityisesti sen selvittämistä, miten siirtyvän omaisuuden luovutushinta määritellään. Eräissä tilanteissa siirtohinnoittelu perustuu jatkuvuusperiaatteeseen ja arvojen symmetriaan, toisissa tilanteissa jatkuvuusperiaatteeseen ilman arvojen symmetriaa ja joissakin tilanteissa ei noudateta kumpaakaan. (Immonen 2000, 471.)

Yhtiöittämistä suunniteltaessa pitää ottaa huomioon myös eri riskitekijät ja varautua niihin. Näitä riskejä ovat esimerkiksi yrityksen kannattavuuden heikkeneminen, yhtiöittämisen ohittaminen verotuksessa sekä mahdolliset muutokset osakeyhtiö- ja verolainsäädännössä ja maatalouden tukisäädöksissä. Yritystoiminnan kannattavuuteen tai yrittäjäperheen tilanteeseen voi tulla muutoksia, joiden vuoksi yhtiöittäminen ei ole niin edullista kuin aluksi suunniteltiin. Verolainsäädäntö saattaa muuttua niin, että eri yhtiömuotojen verotusta yhdenmukaistetaan ja silloin yhtiöittämisen verohyödyt voivat pienentyä tai jäädä kokonaan pois. (Enroth ym. 2007, 74.)

Yritysmuodon muutoksella pyritään säilyttämään yrityksen identtisyys eli yritys-konaisuus ennallaan. Toimintaa ei siis keskeytetä. Yrityksen identtisyys on ennen kaikkea vero-oikeudellinen kysymys. Yritysmuodon muutoksen syynä on yleensä yrityksen kehittyminen ja laajentuminen sekä näiden mukanaan tuoma oman pääoman lisäämistarve. Muutokseen voivat johtaa myös perheolot tai yrityksen uudelleen organisointi. Nykyajan maatila on yritys, jota koskevat kaikki edellä mainitut ongelmat ja riskit. Suunniteltaessa yhtiöittämistä maatilalla pitää huomioida maatilan omat erityispiirteet, maatalouden vero- ja tukipolitiikka sekä miettiä, mitä yhtiöittämisellä halutaan ja mitä sillä tavoitellaan. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa ja varsinkin maatalous on viime vuosina ollut suurten muutosten alla eikä tulevaisuudessakaan välttyä yllätyksiltä valtion ja varsinkaan EU:n taholta. Juuri epävarmuuden vuoksi maatilan yhtiöittäminen saattaa olla harkinnanarvoinen vaihtoehto.

Maa- ja metsätalousministeriön Maatalouspolitiikan vaihtoehdot -työryhmä on raportissaan listannut toimenpide-ehdotuksia maa- ja elintarviketeollisuuden kilpailukyvyyn lisäämiseen ja tulevaisuuden maatalouspolitiikan valmisteluun (MMM 2007, 32–33). Työryhmän raportin mukaan Suomen maa- ja elintarviketeollisuuden kilpailukyvyyn parantamisen ainoa kestävä vaihtoehto on korkea teknologia yhdistettynä huippuosaamiseen, sillä luonnonoloistamme johtuen olemme kustannustasoltamme EU:n kallein tuotantoma. Korkeatasoinen biotekniikka on välttämätöntä säilyttääksemme ja kehittääksemme kilpailukykyämme ja geeniteknologia on tärkeä ja pitkällä aikavälillä välttämätön työkalu suomalaiselle kasvinjalostukselle, sillä olemme erityisen haasteen edessä jo ilmastonmuutoksesta johtuen. Raportin mukaan Suomella ei ole varaa erilliseen yhteiskunnalliseen ja yksityissektorin tutkimukseen, joten kaikkea tutkimustoimintaa on integroitava entistä tiukemmin yhteen ja linkitettävä ulkomaille. Uusin teknologia kehi-

tetään maailmalla tyypillisesti suurten maatalousyksiköiden käyttöön, joten tilakoon kasvulle ei tule asettaa hallinnollisia esteitä, vaan pikemminkin tuotantorakenteen kehitystä tulee edesauttaa.

Työryhmä ennakoi, että tilakoon kasvaessa koneistuksen ohella myös työvoiman tarve lisääntyy ja yhä useammilla tiloilla tarvitaan ulkopuolista työpanosta. Raportin mukaan tuleekin huolehtia siitä, ettei työpanoksen riittävydestä muodostu estettä tilojen kehittymiselle. Tuotannon luontainen keskittyminen on sallittava, sillä ruuhka-Suomessa maatalousyrittäjän ansaitsemisvaihtoehdot ovat muuta Suomea moninaisemmat. Luonnonolomme antavat parhaan perustan nurmiviljelyyn ja kotieläintuotantoon. Elintarviketuotantoa on kannustettava keskittymään korkean jalostusasteen erikoistuotteisiin.

Raportti tuo esille sen, että EU:n tuotantoon sitomattomat tuet ovat johtaneet ja johtamassa erikoisoloissamme yhteiskunnan kannalta epäterveisiin viljelijän valintoihin. Sen mukaan peltoalaan sidotut tuet vaikuttavat siten, että pellon omistuksesta ei kannata luopua ja peltoa vuokrataan lyhytaikaisin sopimuksin jatkaville ja laajentaville tiloille. Vuokrataso nousee ja peltolohkojen sijainti tiloilla on entistä pirstaleisempaa. Lyhyet vuokrasopimukset eivät kannusta peltojen vuokraajaa perusparannusten tekoon.

MMM:n työryhmä katsoo, että EU:n maatalouspolitiikka ei ole vakaata ja siltä puuttuu pitkäjänteisyys, tukijärjestelmät muuttuvat ja monimutkaistuvat kaiken aikaa. Näin epävakaus vaikeuttaa investointien pitkäjänteistä suunnittelua. Suomen on vaikea saada toivomiaan muutoksia yhteiseen maatalouspolitiikkaan, mutta pienehköstä vaikutusvallasta huolimatta Suomen tulee selkeästi tuoda esiin se, että EU:n maatalouspolitiikka on muutettava tasa-arvoisemmaksi jäsenmaiden välillä.

Maa- ja metsätalousministeriön Maatalouspolitiikan vaihtoehdot- työryhmän raportin mukaan Suomessa maataloudella, elintarviketeollisuudella ja kotimaisella kaupalla on kohtalonyhteys, jossa jokaisen osan tulee voida toimia kannattavasti, muuten koko kotimainen ketju on vaarassa hävitä markkinoilta. Markkinoiden pienuus, pitkät etäisyydet ja eristyneisyys luovat luonnollista tuontisuoja-alkutuotannollemme, mutta aiheuttavat samanaikaisesti myös haittaa maan sisäiselle maatalousmarkkinoiden kilpailulle. Suomen sisällä keskittynyt jalostus ja kauppa vähentävät viljelijöiden vaihtoehtoisia myyntikanavia ja kilpailuttamismahdollisuuksia. Hintasuhdanteiden vaihtelu ei ulotu tehokkaasti Suomen markkinoille ja useimmiten hintatasojen erotus jää maataloustuottajan tappioksi. (MMM 2007, 32-33.)

3.2 Yritysmuodon muutos

Yritysmuodon tulisi olla kullakin hetkellä osakkaiden ja yritystoiminnan luonteen kannalta sekä liiketaloudellisesti että toiminnallisesti järkevin. Yritysmuodon valinta on eräs pitkän tähtäimen verosuunnittelun osa-alue, joten yritysmuodon valinnassa tulee ottaa myös verotukselliset tekijät huomioon. (Eerola & Holla & Holmström & Jokela & Juusela & Järvenoja & Kellas & Lepistö & Paronen & Sandelin & Soikkeli & Torkkel & Tunturi & Vuorilehto 2005, 329; Immonen 2006, 371.)

Yksityisen liikkeen toimintaa jatkamaan voidaan perustaa avoin tai kommandiittiyhtiö tai osakeyhtiö. Käytännössä puhutaan yleensä liikkeen muuttamisesta osakeyhtiöksi, vaikka tarkasti rajaten kysymyksessä ei ole muutos, vaan uuden yhtiön perustaminen. (Immonen 2000, 527; Immonen 2006, 372.)

Yritysmuodon muutos on usein ajankohtainen, kun yritystoiminta kasvaa ja laajentuu tai kun valmistaudutaan yritysrakenteiden muutokseen, omistajanvaihdokseen taikka sukupolvenvaihdokseen. Muutosta suunniteltaessa on selvitettävä keskeisten liiketoiminnallisten ja liiketaloudellisten kysymysten ohella myös vero- ja yhtiölainsäädännön vaatimukset. (Eerola ym. 2005, 329; Järvenoja 2007, 493). Järvenojan (2007, 493–494) mukaan suunnittelussa tulee kiinnittää huomioita ainakin seuraaviin mahdollisiin vero-seuraamuksiin tai –ongelmiin:

- aiheutuuko muodonmuutoksesta veronalaista tuloa eli purkautuvatko varaukset ja palautuvatko poistot veronalaiseen tuloon?
- mistä ajankohdasta omistajien katsotaan omistaneen uuden yritysmuodon osakkeet?
- aiheutuuko muutoksesta arvonlisä- tai varainsiirtoveroseuraamuksia?
- siirtyvätkö vahvistetut tappiot uudelle yritykselle?
- onko riskinä uuden yritysmuodon sivuuttaminen?
- voidaanko muutoksen yhteydessä siirtää yritysvarallisuutta omistajille?

Muuta toimintaa kuin elinkeinotoimintaa, esimerkiksi maatilataloutta harjoittavien yritysten toimintamuodon muutosten veroseuraamuksista säädetään TVL 24 §:ssä. Sen johtavana periaatteena on, että yritysmuodon muutoksesta ei aiheudu tuloveroseuraamuksia yritykselle tai sen omistajille, jos siinä noudatetaan säännöksessä määriteltyjä vaatimuksia. Tämän mukaisesti pykälä sisältää luettelon niistä tilanteista, joissa muodonmuutos voidaan toteuttaa ilman tuloveroseuraamuksia ja millä edellytyksillä tällainen muutos on mahdollinen. Säännöksessä säädetään menojen vähennysoikeudesta uudessa yritysmuodossa, siirtyvän omaisuuden omistusajoista, osakkeiden omistusajoista sekä yrityksen verovuodesta muutettaessa yritys osakeyhtiöksi. Säännöksessä ei säädetä tappioiden siirtymisestä, vaan tappioiden siirtymiseen sovelletaan yleisiä tappioiden siirtymistä koskevia säännöksiä. Jos muodonmuutosta ei toteuteta TVL 24 §:n edellyttämällä tavalla, yrityksen katsotaan lakkaavan ja yrityksen ja omistajien verotuksessa

sovelletaan purkautumista koskevia säännöksiä. On myös syytä muistaa, että osakeyhtiö on lopullinen yritysmuoto, eikä sitä voida muuttaa ilman tuloveroseuraamuksia muuksi yritysmuodoksi. (Eerola ym. 2005, 329–330; Järvenoja 2007, 494.)

Jatkuvuus

TVL 24 § rakentuu jatkuvuusperiaatteelle, jonka mukaan maatalouden harjoittajan ei katsota lopettavan toimintaansa, vaan maatilán toimintaa jatketaan uudessa yritysmuodossa samasta verotuksellisesta asemasta kuin mikä sillä oli aikaisemmassa yritysmuodossa. Maatilavarallisuus siirtyy samoista arvoista uuteen yritysmuotoon ja jatkuvuutta edellytetään sekä kirjanpitoarvojen että verotuksen poistamattomien hankintamenojen osalta. Lisäksi edellytetään jatkuvuutta toiminnallisesti, joten maatilán toiminnan on säilyttävä luonteeltaan samanlaisena kuin ennen muodonmuutosta. Varojen luonteen osalta jatkuvuus edellyttää, että maatilán toimintaan liittyvien varojen on säilyttävä luonteeltaan edelleen maatilán toiminnan varoina. (vrt. Eerola ym. 2005, 330; Järvenoja 2007, 495; Kiviranta 2007, luku 6.)

TVL 24.1 §:n mukaan yrityksen ei katsota verotuksessa purkautuvan eikä maatalouden harjoittajan lopettavan toimintaansa, jos muodonmuutoksessa noudatetaan jatkuvuusperiaatteen vaatimuksia. Säännöksessä edellytetään, että aikaisemmin harjoitettuun toimintaan liittyvät varat ja velat siirtyvät uuteen yritysmuotoon samoista arvoista ja että aikaisemman yrityksen toimintaa jatketaan uudessa yritysmuodossa. Jatkuvuus edellyttää myös, että varojen vero-oikeudellinen muoto ei muutu, vaikka toimintamuoto muuttuu. Varojen tulee edelleen olla maatalouteen kuuluvia. Kirjanpidollisessa jatkuvuudessa kirjanpitoarvot eivät voi muuttua eikä varallisuutta voi arvostaa todennäköiseen luovutushintaan. Siirtyvän toiminnan verotuksessa vähentämättä olevat menot vähennetään toimintamuodon muutoksen jälkeen samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty ilman muutosta. (vrt. Järvenoja 2007, 498–499.) Maatalouden on siis jatkuttava maataloutena muutoksen jälkeenkin. Kirjanpidossa jatkuvuus tarkoittaa sitä, että maatilán varat ja velat siirtyvät osakeyhtiöön samoista kirjanpitoarvoista. Maatalousverotuksen maksupestusteisuudesta johtuen tämä tarkoittaa sitä, että kotieläimillä, tuotteilla ja tarvikkeilla ei ole perustettavan yhtiön kirjanpidossa hankintamenoa. Rakennukset ja kalusto siirretään osakeyhtiöön menojäännösarvoistaan. Jos maatilán käyttöomaisuus on kirjanpitoarvoltaan käypää arvoa pienempi, ei kirjanpitoarvoa voi muutoksessa korottaa ilman, että maatilán toiminnan katsottaisiin päättyneen.

Identtisyys

Yrityksen identiteetin on myös säilyttävä eli yrityksen on oltava sama verosubjekti kuin aikaisemminkin. Identtisyydelle voidaan osoittaa neljä yleistä tunnusmerkkiä, joiden tulee täytyä (Järvenoja 2007, 499)

- liiketoiminnan tulee jatkua laadullisesti ennallaan
- yrityksen on säilyttävä samanlaisena liiketoimintakokonaisuutena
- yrityksen tulonhankintaomaisuuden tulisi säilyä sellaisenaan
- yrityksen omistajien piirissä ei saa tapahtua suuria muutoksia.

Muutostilanteen lähtökohtana on, että uusi yritys on sama kuin vanha yritys. Siten vanha yritys on sijoitettava kokonaan tai lähes kokonaan uuteen yritykseen ja sen on muodostettava sama tulolähde kuin vanhan yrityksen. Muutoksessa voidaan kuitenkin jättää ulkopuolelle yritykselle kuulunutta omaisuutta, mutta sen määrä tai merkitys toiminnalle ei saa olla olennainen. (Järvenoja 2007, 500.)

Lainsäädännössä ei ole määritelty suoraan, kuinka paljon ja mitä omaisuutta voidaan muodonmuutoksessa jättää siirtämättä uuteen yritysmuotoon. Identtisyyden säilyttäminen edellyttää kuitenkin, että uuteen yritysmuotoon tulee siirtää keskeinen tulonhankintaomaisuus. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ainakin vaihto-omaisuus ja irtain käyttöomaisuus täytyy siirtää uuteen yritysmuotoon. Yksityisotto voi siten kohdistua lähinnä toiminnassa käytettävään kiinteistöön, rakennukseen, rahaan tai autoon. Näiden osuus yrityksen taseesta voi olla huomattavan suuri. Oikeuskäytännössä ei ole vakiintunut selkeää rajaa, miten suuri osa taseen varoista voidaan jättää muodonmuutoksen ulkopuolelle. Lähtökohta lienee, että yli puolet taseen varoista siirtyy uuteen yritysmuotoon. (Eerola ym. 2005, 347.) Maataloudessa peltojen ja rakennusten katsotaan kuitenkin olevan olennainen osa toimintaa ja niiden jättäminen maatalosaosakeyhtiön ulkopuolelle vaarantaa identtisyyden, kuten myöhemmin ilmenee.

Jos siis yritysmuodon muutoksen ulkopuolelle jätetään maatalon harjoittamisen kannalta olennainen omaisuus, maatalon identiteetin katsotaan katkenneen. Tästä on seurauksena maatalosaosakeyhtiön verotuksellinen purkautuminen. Huomiota tulisi siis kiinnittää siihen, mikä on varojen käyttötarkoitus, eikä siihen, kuinka paljon varoja yritysmuodon muutoksen yhteydessä siirretään yksityistalouteen. Jos varojen siirtoa yksityistalouteen käytetään keinona maatalouden tulolähteen jakamisessa tai sillä pyritään saavuttamaan veroetu edestakaisissa liiketoimissa, voidaan yrityksen identiteetin katsoa katkenneen. (vrt. Eerola ym. 2005, 348.)

Jos yritysmuodon muutos epäonnistuu, seurauksena saattaa olla, että varaukset purkautuvat, poistot palautuvat, arvonnousut realisoituvat veronalaiseksi tuloksi ja tappioiden vähennysoikeus katkeaa. Oikeuskäytännössä on yleensä hyväksytty se, että toiminnan käytössä ollut kiinteistö jätetään muodonmuutoksen ulkopuolelle. Myös jotain irtainta käyttöomaisuutta, kuten auto voidaan jättää siirtämättä yhtiömuotoon. Seuraavas-

sa maataloutta koskevassa ratkaisussa maatalousmaa ja talousrakennukset oli tarkoitus jättää muutoksen ulkopuolelle. KHO katsoi, että identtisyys katkeaa, koska keskeinen tuotantohyödyke jätettiin siirtämättä. (Järvenoja 2007, 501–503.)

KHO1999:1927

Maanviljelijän ja hänen puolisonsa tarkoitus oli perustaa osakeyhtiö jatkamaan heidän yhdessä harjoittamaansa lypsykarjataloutta. Maatalouden varat ja velat siirtyisivät perustettavalle osakeyhtiölle maatalousmaan ja talousrakennusten jäädessä puolisojen omistukseen. TVL 24.1 §:n säännös ei tullut sovellettavaksi, koska harjoitetun maatalouden ei katsottu toimintamuodon muutoksessa säilyttävän identtisyytään.

Tulkintaa on pidetty varsin tiukkana, koska maatalousmaan ja talousrakennusten vuokraaminen perustetulle osakeyhtiölle olisi pysyttänyt ne edelleen osakeyhtiön tuotantohankkimistoiminnassa. Maatalousmaan voidaan kuitenkin katsoa olevan keskeinen tuotantotekijä maatalouden harjoittamisessa ja siten sillä on tärkeämpi asema tuotantoprosessissa kuin elinkeinotoiminnan käytössä olevalla toimitilalla. (Eerola ym. 2005, 348; Järvenoja 2007, 503.)

Muutostilanteessa pyritään usein myös pilkkomaan suurempi kokonaisuus osiin, kuten seuraavassa esimerkissä oli tarkoituksena:

KHO 1997:74

A oli harjoittanut omistamallaan tilalla maatilataloutta yhdessä puolisonsa B:n kanssa. A oli myynyt B:n ja puolisojen lasten perustamalle C Oy:lle tilallaan sijaitsevan konevarastohallin ja tuotantorakennuksen. A oli myös vuokrannut näihin rakennuksiin liittyvän maa-alueen C Oy:lle. C Oy oli puolestaan vuokrannut takaisin A:lle kysymyksessä olevat rakennukset niihin liittyvine maa-alueineen. Kyseisen järjestelyn ei katsottu vastanneen asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta ja näin ollen A:n harjoittaman maatilatalouden tulon vähennykseksi ei hyväksytty C Oy:lle suoritettuja vuokramenoja eikä C Oy:tä verotettu sen ilmoittamista vuokratuloista.

Toimintamuodon muutoksessa on mahdollista eriyttää pääosa tilan toiminnasta jatkamaan yhtiöön pienen toimintaosuuden jäädessä siirron ulkopuolelle. Eriytettävän toiminnan tulisi olla pääasiallinen osa maataloustuotannosta, jotta identtisyys voidaan katsoa säilyvän. Tulkinnanvaraisuuden vuoksi asia on syytä varmistaa pyytämällä ennakkotieto verohallinnolta. (Enroth ym. 2007, 47.)

TVL 24.1 §:n mukaan muodonmuutos hyväksytään, jos maatilanharjoittaja perustaa toimintaa jatkamaan osakeyhtiön, jonka osakkeet hän merkitsee. Muodonmuutos toteutetaan osakeyhtiön perustamisena nettoapportilla, jossa maatilanharjoittaja sijoittaa maatilansa toiminnan varoineen ja velkoineen osakeyhtiöön. Maatilanharjoittajan tulee merkitä kaikki osakeyhtiön osakkeet. Muodonmuutoksessa osakeyhtiöön ei voi tulla muita osakkaita. Käytännössä tämä vaatimus rajoittaa puolisojen yhdessä harjoittaman maatalouden muuttamista suoraan osakeyhtiöksi, koska molemmat puoliset eivät voi merkitä osakkeita, vaan maatila on ensin muutettava avoimeksi yhtiöksi, johon molemmat

ryhtyvät yhtiömieheksi. Avoin yhtiö muutetaan sitten osakeyhtiöksi, jonka osakkeita molemmat puoliset merkitsevät. (vrt. Järvenoja 2007, 517–518.) Tätä samaa tapaa on noudatettava myös silloin, kun kaksi maatilanharjoittajaa haluaa yhdistää maatilojensa toiminnan yhdeksi osakeyhtiöksi (vrt. Järvenoja 2007, 531–532). Kuolinpesän harjoittamaa maataloutta jatkamaan voidaan perustaa osakeyhtiö edellyttäen, että yksi tai useampi kuolinpesän osakas merkitsee perustettavan osakeyhtiön osakkeet (Kiviranta 2007).

Jos maatilalla harjoitetaan maatalouden lisäksi sivuelinkeinotoimintaa, jota verotetaan maataloudesta erillisenä elinkeinotoiminnan tulolähteenä, voidaan kummankin tulolähteen toiminta erikseen muuttaa toisenlaiseen yritysmuotoon. Toimintamuodon muutosta sovelletaan tulolähdekohtaisesti. Näin maatilán toiminta voidaan jakaa kahdeksi erilliseksi toiminnaksi ilman tuloveroseuraamuksia. (Enroth ym. 2007, 38.)

Maatilanharjoittaja ei vapaudu vastaamasta velvoitteistaan, vaikka osakeyhtiö apporttiperustamisen yhteydessä ottaisi niistä vastatakseen, ellei velkoja vapauta häntä velkavastuusta. Henkilökohtainen velkavastuu ulottuu kuitenkin vain niihin velkoihin, jotka ovat syntyneet yksityisen maatilán aikana. Osakeyhtiön lukuun tehdystä velasta maatalousosakeyhtiön osakas vastaa OYL:n säännösten mukaan. Maatilán yhtiöittäminen voi vaikuttaa myös panttauksiin ja takauksiin. Kiinteään omaisuuteen vahvistetut velkakiinnitykset pysyvät voimassa, vaikka omaisuus siirretään osakeyhtiöön. (vrt. Immonen 2006, 374–375.)

Maataloustoiminnan muuttaminen osakeyhtiöksi merkitsee siirtyvän kiinteistön osalta varainsiirtoveron alaista omistajanvaihdosta, koska yhtiö on erillinen oikeushenkilö. Yhtiö on velvollinen maksamaan yhtiöön sijoitetun kiinteistön tai arvopaperin käyvän arvon perusteella varainsiirtoveron. (Enroth ym. 2007, 43.) Lainhuutoa haettaessa on esitettävä veroviraston antama lausunto kiinteistön luovutushetken mukaisesta käyvästä arvosta (VSVL 29.2). Kiinteän omaisuuden luovutuksesta ei makseta varainsiirtoveroa, jos tilakauppaan myönnetään nuorten viljelijöiden aloitustukea valtion- tai korkotukilainana. Jos maatilán tai lisäalueen ostoon myönnetään maatilán ostolainaa tai lisämaanostolainaa, luovutuksesta ei makseta varainsiirtoveroa. Lisäksi maanostolainan siirtäminen luovutuksensaajan vastattavaksi voi oikeuttaa varainsiirtoverovapauteen. Varainsiirtoverovapauden merkitys on siis suuri maatilójen sukupolvenvaihdoksissa sekä tila- ja lisämaakaupoissa. (Kiviranta 2007, luku 9.)

Yleensä maataloustoiminnan yhtiöittäminen on kannattavaa vain suurilla tiloilla, joiden toiminta on liiketoiminnan tyyppistä ja niin laajaa, että yhtiöittämistä voidaan pitää perusteltuna liiketoiminnan laajuuden ja toiminnan riskien perusteella. Kun tarkastellaan maatilán yhtiöittämisen kannattavuutta suhteessa normaaliin maatalouden harjoittamiseen, joudutaan ottamaan verotuksen lisäksi huomioon maatalouden velat ja nettovarallisuus, yrittäjien muut tulot, maatalouden tulon yksityiskäyttötarpeet sekä tulevaisuuden ennusteet. Lisätyötä ja kustannuksia osakeyhtiö aiheuttaa esimerkiksi yhtiöko-

kousten, hallituksen kokousten ja kuukausittaisten arvonlisäveroilmoitusten takia. (Enroth ym. 2007, 66–67.)

3.3 Osakeyhtiön sivuuttaminen

Osakeyhtiö voidaan sivuuttaa verotusta toimitettaessa. Tällöin osakeyhtiötä ei hyväksytä erilliseksi verovelvolliseksi, vaan sen tuottama tulo verotetaan osakkaiden tulona. Tyypillistä sivuutettaville osakeyhtiöille on liikevaihdon suhteellisen osuuden ohella se, että osakkaalle ei makseta työn arvoa vastaavaa palkkaa, yhtiön omistuspohja on erittäin suppea, palkattuja ulkopuolisia työntekijöitä ei ole, toiminnassa on kysymys henkilökohtaisista palveluista, pääoma on pieni ja toimeksiantajia vähän (Myrsky & Linnakangas 2007, 159). Sivuttamisriski on kuitenkin pieni, jos maatalan muu yritystoiminta on merkittävää (MMM 2005, 12).

Yritysmuodon muutoksen suunnitteluun kuuluu varmistaa, että osakeyhtiöksi muutettua yritystä verotetaan itsenäisenä verovelvollisena, ts. ettei osakeyhtiön tuloa kohdisteta osakkaalle. Tällainen riski on suurimmillaan, kun ammatti muutetaan osakeyhtiöksi. Jos osakeyhtiön tulonmuodostus perustuu osakkaan henkilökohtaiseen ammattitaitoon ja työpanokseen, on mahdollista väittää, että muodonmuutos on tapahtunut veron kiertämistarkoituksessa. (Järvenoja 2007, 519.) Muutosta on helpompi perustella, jos yhden henkilön harjoittama maataloustoiminta muuttuu laajuudeltaan ja toimintamuodoltaan liiketoiminnan kaltaiseksi. Kuitenkin laajamittaista teuraseläintuotantoa ilman navettaa ja peltoja ei voitane pitää maatalouden harjoittamisena, vaan elinkeinotoimintana. (Enroth ym. 2007, 48.)

KHO:n ratkaisussa 2000:1 oli kysymys maatalouden yhtiöittämisestä osakeyhtiöksi.

KHO 2000:1

A perusti verovuoden loppupuolella osakeyhtiön, jonka kaikki osakkeet hän merkitsi, jatkamaan harjoittamaansa maataloutta. Yhtiölle siirrettiin kaikki maatalouden varat ja velat, A:n yksityisasunnon sekä maa- ja metsäalueiden, noin 150 hehtaari, jäädessä kuitenkin A:n omistukseen. Toiminta säilyi laajuudeltaan entisellään. Yhtiö ei ollut suorittanut vuokraa A:lle noin 100 hehtaarin maatalousmaan käyttämisestä eikä se ollut maksanut palkkaa A:lle eikä ulkopuolisille työntekijöille. Näissä olosuhteissa yhtiön toimintaa pidettiin A:n aikaisemmin harjoittaman toiminnan jatkamisena. Katsottiin, että maatalouden harjoittaminen yhtiön nimissä ei vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta ja yhtiön maatalouden tulo voitiin siten verottaa A:n tulona. Verovuosi 1995. Äänestys 6-2.

KHO:n enemmistö katsoi, ettei maatalouden harjoittaminen osakeyhtiömuodossa vastannut asian varsinaista luonnetta ja tarkoitusta, vaan että osakeyhtiö oli perustettu veron kiertämistarkoituksessa. Tätä perusteltiin maatalouden luonteella. Vähemmistö

painotti muodonmuutoksen hyväksyttävyyden merkitystä osakeyhtiön tulojen vero-kohtelulla ja totesi, että osakeyhtiö oli laillisesti perustettu ja maatilatalouden varat ja velat oli siirretty laillisesti osakeyhtiölle tiettyjä omaisuuseriä lukuun ottamatta. (Järvenoja 2007, 520–521.)

KVL 319/1996, KHO 1997/2012 pysytti (ei julkaistu)

Poika A omisti verotusyhtymästä 1/3. Hänen vanhempansa omistivat 2/3. Pojan tuloosuus oli 2/5. Pojan vaimo harjoitti omalla nimellään vähäisessä määrin viljantuotantoa. Verotusyhtymä harjoitti viljan ja mallasohran tuotantoa sekä sikojen jalostustoimintaa. Jalostus koski pelkästään yorkshire-rodun emakoiden jalostusta. Jalostetut emakot myytiin jatkojalostukseen ja osittain porsastuotantoon. Poika aikoi perustaa vaimonsa kanssa osakeyhtiön, joka tuli harjoittamaan yksinomaan sikojen jalostustoimintaa kuitenkin siten, että se perustui yorkshire- ja maatiaisrotujen risteyttämiseen. Osa yorkshire-rotuisista nuorista emakoista ostettiin verotusyhtymältä ja suurin osa rehusta ulkopuolelta. Vaimo työskentelisi yhtiössä päätoimisesti. Poika työskentelisi edelleen myös verotusyhtymässä. Perustettava osakeyhtiö oli tulo- ja varallisuusverotuksessa itsenäinen verovelvollinen, verotus toimitettiin EVL:n säännösten mukaan.

Tapauksessa Oy rakensi omat tuotantorakennukset yhtymältä vuokraamalleen tontille, sillä oli omat tuotantotilat ja –laitteet eikä se harjoittanut peltoviljelyä. Yhtiön tavoitteet poikkesivat yhtymän tavoitteista ja toiminnasta. Yhtiön toiminta oli itsenäistä, suunnitelmallista ja jatkuvaa, siihen sisältyi taloudellinen riski ja se pyrki voiton tavoitteluun. Näillä perusteilla osakeyhtiön toiminta katsottiin elinkeinotoiminnaksi. (Enroth ym. 2007, 49.)

Verottaja kiinnittää huomiota epäilyttävissä tapauksissa siihen, näyttääkö järjestelyyn liittyvän piirteitä, jotka osoittavat sen ensisijaisena tarkoituksena olevan verojen välttämisen. Esimerkiksi tilanne, jossa toiminta perustuu kokonaan tai suurelta osin omistajayrittäjän työpanokseen ja ammattitaitoon, mutta jossa yhtiö ei maksa omistajalleen palkkaa tai osinkoa, katsotaan helposti veronkiertämiseksi.

Yhtiön hyväksyttävyydestä voi hakea ennakkotiedon verovirastosta. Hakemuksessa ilmoitetaan yksilöitynä kysymys, josta ennakkotietoa haetaan sekä esitetään asian ratkaisemiseksi tarvittavat selvitykset (VML 85).

Oikeudellisten ratkaisujen ennustettavuudella on verotuksessa korostunut merkitys, sillä veropäätösten ennustettavuus on verosuunnittelun perusedellytys. Verosuunnittelu on hyödyllistä jokaisen verovelvollisen tapauksessa, mutta sen merkitys korostuu yhtiömuotoisten verovelvollisten toiminnassa. Yhtiömuotoa suunniteltaessa verovelvollinen tekee pitkäkestoisia yhtiön toimintaa ja yhtiörakennetta koskevia suunnitelmia. (Soikkeli 2003, 35.)

Verotusmenettelylain 26.2 §:ssä säädetään luottamuksensuojasta. Sen mukaan, jos asia on tulkinnanvarainen, on asia ratkaistava verovelvollisen eduksi, jos ei erityisistä syistä muuta johdu. Käytännössä tulkinnanvaraisia tilanteita ovat tyypillisesti yritysjär-

jestelyt, erityisesti osakeyhtiöiden sivuuttaminen. Onkin katsottu, ettei osakeyhtiöitä tulisi sivuuttaa, vaan osakeyhtiön asema verotuksessa tulisi selvittää toiminnan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Soikkeli 2003, 226.)

Verovelvollisen omaisuusjärjestelyt voidaan tulkita VML 28 §:n perusteella veron kiertämiseksi, jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Verotus tulee tällöin toimittaa niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Osakeyhtiön sivuuttamisen veroseuraamukset ovat siten moninaiset.

Osakeyhtiön maataloustulo voidaan katsoa verotuksessa osakkaan maataloustuloksi. Maataloustulon progressiivinen verotus on yleensä oleellisesti ankarampaa kuin osakeyhtiöön kanavoidun tulon verotus. Maataloustulon osalta nettovarallisuuksien laskentatavat poikkeavat toisistaan osakeyhtiössä ja yksittäisellä maataloudenharjoittajalla. Yksityisottoja, varauksia ja tappioiden vähentämisoikeutta koskevat säännökset ovat myös erilaisia tuloa määritettäessä. Yritysmuotoon liittyvät erot korostuvat, jos osakeyhtiö sivuutetaan jälkiverotuksin. Osakkaalle kohdistetaan ansiotulo, johon liittyy huomattavan suuret verot, veronkorotukset ja veronlisäykset. (vrt. Soikkeli 2003, 263.)

3.4 Osakeyhtiön muuttaminen yksityisliikkeeksi

Osakeyhtiötä perustettaessa tai maatilan toimintaa yhtiöittäessä tulee myös ottaa huomioon, että osakeyhtiö on ns. lopullinen yhtiömuoto. Jos toiminta osakeyhtiömuodossa todetaan huonoksi ratkaisuksi, maatilan tilanne tai perhesuhteet muuttuvat, osakeyhtiön purkaminen tai toiminnan muuttaminen toiseen muotoon on hankalaa ja monimutkaista ja siihen liittyy verotuksellisia riskejä.

TVL 24 §:ssä ei ole säännöksiä osakeyhtiön muuttamisesta yksityisliikkeeksi tai ammatiksi (Järvenoja 2007, 529). Osakeyhtiölain 19 luvun mukaan osakeyhtiön toimintaa voidaan jatkaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana purkamatta yhtiötä, jos yhtiössä on muutoshetkellä vain yksi osakkeenomistaja. Jos jaossa osakkeet jaetaan useammalle henkilölle, yritysmuodon muutos on mahdollista ainoastaan osuuskunnaksi, avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi. (Airaksinen ym. 2007b, 430.)

Vakiintuneesti on kuitenkin katsottu, ettei osakeyhtiön muuttaminen jatkuvuusperiaatteella ole mahdollista ilman erityisiä verosäännöksiä. Muutoksessa arvonnousut realisoituvat yhtiön veronalaiseksi tuloksi. Ongelmallisen erän muodostavat osakeyhtiön jakamattomat voittovarot, jotka voitaisiin nostaa verovapaasti yksityisottona ilman erityissääntelyä. Tämän vuoksi osakkaan veronalaiseksi tuloksi luettaisiin omistusosuutta vastaavalta osalta osakeyhtiöön kertyneet nostamattomat voittovarot. Koska osakeyhtiön muuttamisessa yksityisliikkeeksi on kysymys siirtymisestä osakasverotukseen, ei TVL 24 § sovellu näihin muutoksiin. (Järvenoja 2007, 529–531.)

Osakeyhtiö on edelleen osakeyhtiö, vaikka sillä ei tosiasiallisesti olisi toimintansa mukaista toimintaa. Toimintansa lopettanut osakeyhtiö ei siis lakkaa, ellei sitä pureta asianmukaisesti OYL 20 luvun mukaisessa järjestyksessä selvitysmenettelyn kautta. (Immonen 2006, 216.)

Purkautuminen tarkoittaa purkautuvalle yhtiölle omaisuuden arvonmuutosten realisoitumista ja mahdollisten varausten tuloksi lukemista tuloverotuksessa. Purkautuvan yhtiön verotuksessa arvostetaan kaikki omaisuus käypään arvoon. Osakkaan verotuksessa purkautumisella on puolestaan vaihdon oikeusvaikutukset. Osakkaan saama jakosuus arvostetaan käypään arvoon ja siihen sovelletaan luovutusvoiton ja –tappion verokohtelua. (Eerola ym. 2005, 374; kts. myös Immonen 2006, 233-235.)

4 MAATALOUSVEROTUS

4.1 Arvonlisäverotus

Arvonlisäveroä suoritetään Suomessa liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavarän ja palvelun myynnistä. Näin ollen jos liiketoimi tapahtuu Suomessa, siihen sovelletään Suomen arvonlisäverolakia. Liiketoimintana pidetään ansiotarkoituksessa tapahtuvaa, jatkuvaa, ulospäin suuntautuvaa sekä itsenäistä toimintaa, johon sisältyy tavanomainen yrittäjäriski. Lisäksi käytännössä on kiinnitetty huomiota toiminnan tapahtumiseen kilpailuolosuhteissa. Verovelvollisuuden aiheuttavaa toimintaa voidaan harjoittaa joko yhtiömuotoisesti tai yksityisenä toiminimenä. Oikeudellisella muodolla ei siten ole arvonlisäverotuksessa merkitystä. (Kallio & Nielsen & Ojala & Saukko & Säaskilähti 2007, 20–21; Äärilä & Nyrhinen 2005, 29–32.)

Arvonlisäverolain (AVL) mukaan alkutuotannolla tarkoitetaan maatalouden harjoittamista. Maataloudella tarkoitetaan varsinaista maataloutta sekä sellaista erikoismaataloutta tai maa- ja metsätalouteen liittyvää toimintaa, jota ei ole pidettävä eri liikkeenä. (AVL 162:7.) Alkutuottajat ovat yleisesti arvonlisäverovelvollisia. Arvonlisäverotuksessa alkutuottajaan sovelletään samoja säännöksiä kuin muihinkin verovelvollisiin, lukuun ottamatta ilmoitusvelvollisuutta sekä myyntien ja ostojen ajallista kohdistamista. (Äärilä & Nyrhinen 2005, 497.)

Muistiinpanovelvolliset alkutuottajat, joihin ei sovelleta kirjanpitolakia, voivat kohdistaa myynnistä suoritettavat verot ja vähennettävät verot maksuperusteisesti sille kalenterikuukaudelle, jonka aikana myyntihinta on kertynyt tai maksu on maksettu (AVL 137, 142). Ajallista kohdistamista koskevat säännökset eivät estä maatalouden harjoittajaa ilmoittamasta suoritettavia ja vähennettäviä veroja kalenterivuoden aikana suoriteperustetta ja maksuperustetta vaihdellen (Äärilä & Nyrhinen 2005, 505).

Alkutuotantoa harjoittavan luonnollisen henkilön tai yhtymän verokausi on kalenterivuosi, jolloin arvonlisäveroilmoitus annetaan kalenterivuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä. Kaikesta arvonlisäverollisesta toiminnasta annetaan vain yksi ilmoitus. Vuosimenettelyssä vero maksetaan viimeistään kalenterivuotta seuraavan helmikuun viimeisenä päivänä. Jos alkutuottaja ryhtyy harjoittamaan muuta arvonlisäverollista toimintaa, hänen on ilmoitettava muutoksesta verovirastolle, jolloin hänet siirretään kuukausikohtaiseen arvonlisäveroilmoitusmenettelyyn. Alkutuottaja voi myös hakemuksesta siirtyä kuukausikohtaiseen menettelyyn. (Kallio ym. 2007, 605, 630; Äärilä & Nyrhinen 2005, 505–506.)

Kirjanpitolain mukaan maatalouden harjoittaja ei ole kirjanpitovelvollinen, ellei tämä ole yhteisö (KPL 1:1). Alkutuottajien on kuitenkin pidettävä muistiinpanoja myynneis-

tään ja hankinnoistaan. Muistiinpanoja on pidettävä siten, että niistä saadaan arvonlisäveron määräämistä varten tarvittavat tiedot. (AVL 209.)

Maataloudessa verovelvollinen perheineen voi ottaa maatalouden tuotteita verovaapaasti yksityiseen käyttöönsä vähäinen määrän, millä tarkoitetaan noin 850 euron arvoa (Kiviranta 2002, 153). Arvonlisäverokannasta riippuen arvonlisäveron määrä on noin 170 euroa. Vähäisen verottoman oman käytön säännös koskee luonnollisen henkilön ja puolisoiden lisäksi myös jakamatonta kuolinpesää ja verotusyhtymää. Sen sijaan se ei koske lainkaan yhtiömuotoisia arvonlisäverovelvollisia. (Kallio 2007, 132; Kiviranta 2007, luku 17.)

Yhtiömuotoinen toiminta tapahtuu aina liiketoiminnan muodossa ja on siten arvonlisäverollista toimintaa. Poikkeukset arvonlisäverotuksessa maatilatalouden osalta koskevat vain ei-yhtiömuodossa harjoitettua alkutuotantoa. Osakeyhtiömuotoinen maatila toimii arvonlisäverotuksessa kuten muutkin osakeyhtiöt. Se laskee suoritettavat verot ja vähennettävät verot suoriteperusteen mukaisesti ja tekee arvonlisäveroilmoituksen ja tilittää maksettavan veron kuukausittain. Kuukausittain tilittävä vero saattaa vaihdella suurestikin ja jäädä jopa negatiiviseksi, jos maatilalta ei tapahdu myyntiä joka kuukausi.

Arvonlisäverotuksessakin voidaan soveltaa jatkuvuusperiaatetta TVL 24 §:n mukaisesti. AVL 19 a §:n mukaan veroa ei suoriteta liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä tapahtuvasta tavaroiden ja palveluiden myynnistä tai muusta luovuttamisesta liiketoiminnan jatkajalle, joka ryhtyy käyttämään luovutettuja tavaroita ja palveluita vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Liiketoiminnan luovutus on verotonta vain tarkkojen edellytysten täytyessä. Pykälän mukaan liiketoiminnan tai sen osan luovutusta ei pidetä myyntinä eikä luovutuksesta suoriteta myöskään veroa, jos kysymys on liiketoimintakokonaisuudesta tai itsenäisenä toimintana harjoitettavissa olevasta osakokonaisuudesta, luovutus tapahtuu liiketoiminnan jatkajalle ja liiketoiminnan jatkaja ryhtyy käyttämään luovutettuja hyödykkeitä vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Kallio ym. (2007, 115) mukaan vaihto-omaisuuden tai käyttöomaisuuden realisointia ei voida pitää liiketoiminnan luovutuksena. Arvonlisäverotuksessa liiketoiminnan luovutuksen tunnusmerkkejä ovat mm. toimintaan liittyvän käyttö- ja vaihto-omaisuuden luovutus kokonaan tai merkittävältä osin, henkilökunnan siirtyminen jatkajan palvelukseen, toiminta samoissa tiloissa, keskeneräisten töiden ja tilausten siirtyminen sekä erillisen korvauksen periminen liikearvosta. Kaikkien mainittujen edellytysten ei tarvitse täytyä, vaan säännöksen soveltuminen ratkaistaan tapauskohtaisen kokonaisarvion perusteella.

AVL 19 a §:n säännös on pakottava. Kun verottomuuden edellytykset täyttyvät, verovelvollisen elinkeinonharjoittajan on käsiteltävä myynti verottomana. Jatkajalla ei ole vähennysoikeutta verotta hankituista hyödykkeistä edes siinä tapauksessa, että luovuttaja olisi aiheetta tilittänyt myynnistä arvonlisäveroa. Lisäksi AVL 19 a §:n soveltamisen ehdottomana edellytyksenä on, että liiketoiminnan jatkaja ryhtyy käyttämään liikkeen

luovutuksen yhteydessä luovutettuja tavaroita ja palveluja vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Jatkajan ei kuitenkaan tarvitse jatkaa juuri vastaavan liiketoiminnan harjoittamista. (Kallio ym. 2007, 115–116.)

Osa yritysjärjestelyistä voidaan toteuttaa siten, että saman verovelvollisen voidaan katsoa jatkavan toimintaa. Tällöin ei katsota tapahtuvan mitään luovutusta arvonlisäverotuksen kannalta eikä järjestelystä siten aiheudu arvonlisäveroseuraamuksia. Toiminnan jatkajaa koskevat vastaavat periaatteet, oikeudet ja velvoitteet kuin edeltäjää. Kyseessä on ns. nimenmuutostilanne, kuten liikkeen- tai ammatinharjoittajan perustaessa toimintaansa jatkamaan osakeyhtiön, jonka osakkeet hän merkitsee, ja toiminta jatkuu sellaisenaan. Saman arvonlisäverosubjektin jatkaessa toimintaa arvonlisäveroseuraamuksia ei aiheudu. (Kallio ym. 2007, 117.)

Kun maatilán toimintaa jatkamaan perustetaan osakeyhtiö, kyseessä on myös tällainen nimenmuutostilanne, josta ei aiheudu arvonlisäveroseuraamuksia. Jos taas maatilán toiminta ja varallisuus myydään eteenpäin toimintaa jatkavalle esim. perustettavalle osakeyhtiölle, kyseessä on liiketoiminnan luovutus jatkajalle ja näin ollen myös arvonlisäveroton luovutus.

4.2 Maataloustulon verotus

Yritysmuodosta riippumatta yrityksen verotettava tulo voi muodostua kolmesta eri tulolähteestä eli elinkeinotoiminnan, maatalouden tai muun toiminnan eli henkilökohtaisen tulolähteen tuloista. Maatalouden tulolähteen tulo määräytyy maatilatalouden tuloverolain (MVL) mukaan. Tulolähdejaon päämerkitys on siinä, että verotettavaa tuloa laskettaessa tulot ja menot kohdistetaan verotuksessa asianomaiseen tulolähteeseen. Eri tulolähteiden menoja ei saa vähentää toisen tulolähteen tuloista. Tappiot vähennetään myös tulolähteittäin. Muissa yritysmuodoissa kuin osakeyhtiössä tulolähdejaolla on merkitystä myös tulojen jakamisessa ansio- ja pääomatuloksi. Maatalouden verotettava tulo jaetaan ansio- ja pääomatuloksi maatalouden tulolähteen nettovarallisuuden perusteella. Osakeyhtiössä tulolähdejaolla ei ole merkitystä tulojen jakamisessa ansio- ja pääomatuloon. Osinkotulot jaetaan osakkeiden matemaattisen arvon perusteella ansio- ja pääomatuloon. (Eerola ym. 2005, 24–25.)

Maataloutta ei pidetä elinkeinotoimintana, joten sovellettava tuloverolaki on MVL. Jos kuitenkin kyseessä on erillinen liike, sen tulo lasketaan elinkeinotuloverolain, EVL:n mukaan. Erillisen liikkeen olemassaoloon viittaa mm. se, että investoinnit ovat epätyypillisiä maataloudelle. Maatilalla harjoitettua golfkenttätöimintää, jossa käytettiin erikseen sitä varten palkattua henkilökuntaa, pidettiin toiminnan laatu ja vaatimat investoinnit huomioon ottaen maatilataloudesta erillisenä liikkeenä (KHO 1991:515). Eri

liikkeenä voidaan pitää myös kaupapuutarhaa, laajassa mitassa harjoitettua kalanviljelyä ja turkistarhausta sekä tiilien valmistusta myyntiä varten. Jos huomattavassa määrin muualta hankittuja tuotteita jatkojalostetaan myyntitarkoituksessa, kyseessä on yleensä eri liike. Pienimuotoinen jatkojalostus verotetaan MVL:n nojalla. Torimyyntiäkin on pidetty eri liikkeenä silloin, kun sitä harjoitettiin liikkeenomaisesti ja myytäviin tuotteisiin kuului myös ostettuja tuotteita (KHO 1990:434). Maataloutta, jota harjoitetaan itsenäisen taloudellisen yksikön muodostavalla maatilalla, pidetään elinkeinotulolähteestä erillisenä tulolähteenä. Maatalous muodostaa eri tulolähteen silloinkin, kun se liittyy kiinteästi muuhun elinkeinotoimintaan ja kun maataloustila on verovelvollisen vaihto- tai käyttöomaisuutta. (Myrsky & Linnakangas 2006, 73–74; vrt. myös Andersson & Ikkala 2001, 38–43.)

MVL:n, EVL:n tai TVL:n välisellä rajauksella on huomattava merkitys. Sovelletta- van lain valinta voi vaikuttaa veronalaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen jak- sottamiseen, luovutusvoittojen verotuskohteluun, korkojen vähentämiseen ja veron- huojennuksiin. Sovelletta van lain valinta määräytyy tulonhankkimistoiminnan luonteen mukaisesti eikä tulonsaajan oikeudellisen muodon mukaan. Voidaan siten katsoa, ettei osakeyhtiön toiminta ole elinkeinotoimintaa tai että yhtiöllä on MVL:n mukaan verotet- tavaa maatalouden toimintaa. MVL:n ja EVL:n välisistä eroista merkittävämpiä on eri- lainen kiinteän omaisuuden luovutusvoittojen verokohtelu. MVL 21 §:n mukaan maati- lan tai sen osan luovutuksesta saadut voitot verotetaan TVL 45–50 §:n mukaan, mikä merkitsee hankintameno-olettaman soveltamisen mahdollisuutta luovutusvoiton laske- misessa. Elinkeinotoiminnan käyttöomaisuuteen kuuluvan kiinteistön luovutusvoittona sen sijaan verotetaan kirjanpidon mukaisen luovutushinnan ja hankintamenon erotus. Toisaalta luovutustappio on EVL:n mukaan rajoituksetta vähennyskelpoinen, kun TVL:n mukaisessa verotuksessa luovutustappio saadaan vähentää vain tappiovuoden ja sitä seuraavien kolmen vuoden luovutusvoitoista. (Kiviranta 2007, luku 6.)

Osakeyhtiöissä tulolähdejako aiheuttaa usein hankalia tulkintatilanteita ja siten pa- himmillaan yllättäviä veroseuraamuksia. Yhtiömuodossa harjoitetussa toiminnassa yri- tyksellä on usein sellaista varallisuutta, joka ei suoraan liity yrityksen ydintoimintaan, esimerkiksi sijoitusvarallisuutta. Jos TVL:n mukaan verotettavan sijoitustoiminnan tuo- tot ovat 100 000 euroa ja varsinainen liiketoiminta on tuottanut 100 000 euroa tappiota, on yhtiön kirjanpidollinen tulos nolla. Kuitenkin yhtiön tulee maksaa veroa 100 000 eu- ron TVL:n mukaisesta tuloksesta, koska toisen tulolähteen tappiota ei saa vähentää toi- sen tulolähteen positiivisesta tuloksesta. Tästä on käytännössäkin aiheutunut yrityksille vaikeita maksuongelmia. (Ossa 2006, 44–45, kts. myös Eerola ym. 2005, 94.)

Kun osakeyhtiö harjoittaa maataloutta, myös sen verotettava tulo määritetään maati- latalouden tuloverolain mukaan. Jotta MVL:ää voidaan soveltaa, yhtiön tulee harjoittaa maataloutta. Jos yhtiöön on siirretty vain kotieläintalous ja tilan tuotantorakennukset sekä eläimet, mutta pellot jäävät edelleen viljelijän omaan lukuun viljeltäviksi, yhtiötä

ei voida katsoa maatalouden harjoittajaksi ja sen toiminta kuuluu elinkeinotulovero-lain piiriin. Tällöin mitään MVL:n säännöksiä ei voida soveltaa osakeyhtiöön. Osingon verovapaussäännökset eivät myöskään koske tapausta, jossa osakeyhtiön osakas harjoittaa maataloutta omissa nimissään ja osakkeet kuuluvat näin harjoitetun maatalouden varoihin. Osinko ei ole tällöin miltään osin verovapaata, vaan siitä 70 prosenttia verotetaan maatalouden tulona. (MMM 2005, 11–12.)

Maataloutta ei koskaan pidetä vero-oikeudellisessa mielessä elinkeinotoimintana, mutta siihen voi liittyä EVL:n mukaan verotettavaa liike- tai ammattitoimintaa. Ratkais-taessa, verotetaanko maatalouteen liittyvää toimintaa MVL:n vai EVL:n mukaan, joutu-taan usein varsin hankalaan rajanvetoon. Jos verovelvollisella ei ole hallinnassaan maa-tilaa, ei ole kyse MVL:n mukaan verotettavasta tulonhankkimistoiminnasta (KHO 1982/5846). Jos taas toimintaa harjoitetaan verovelvollisen maatilalla, on tehtävä valinta MVL:n ja EVL:n mukaisen toiminnan välillä. Toiminta, joka alkuaan on ollut MVL:n mukaan verotettavaa, voi ajan myötä laajetessaan muuttua EVL:n mukaiseksi elinkeino-toiminnaksi. Ehdottomia sääntöjä ei kuitenkaan ole mahdollista luoda. (Kiviranta 2007, luku 6.)

Harjoitettaessa maataloutta maatilalla toimintaa verotetaan MVL:n mukaan yritys-muodosta riippumatta. Ongelman muodostaa maatilalla harjoitettu muu toiminta, joka saattaa olla hyvin laajaa ja laadultaan erota varsinaisesta maataloudesta huomattavasti ja tämän vuoksi sitä on pidettävä erillisenä elinkeinotulolähteenä, joka verotetaan EVL:n mukaan ja myös yritysmuodosta riippumatta. Kivirannan mukaan verovelvollisen oma näkemys voi rajatapauksissa merkittävästi vaikuttaa verotuksen toimittamiseen. Lisäksi Kiviranta katsoo, että rehuomavaraisuuden puute on olennainen syy liiketoiminnaksi katsomiseen. Näin eri liikkeenä on pidetty broilerinkasvatusta, joka on laajamittaista, mutta ei yleensä osaksikaan perustu tilan omaan rehuotuotantoon. Toisaalta KHO:n ratkaisujen mukaan mittavakin sika- ja kanatalous on MVL:n mukaan verotettavaa toiminta, jos rehu on peräisin osaksikin omalta maatilalta (KHO 1971/2535, 1973/191, 1974/1391, 1988/537, 1990/1833). Näin ollen Kiviranta katsoo, että EVL:n mukaan ve-rotettavaksi toiminnaksi on katsottava kokonaan teollisten rehujen käyttöön perustuva sika- ja kanatalous. (Kiviranta 2007, luku 6.)

Oleennaista tulolähdejaon kannalta on myös se, että EVL:n mukaan verotettaessa me-netetään oikeus MYEL-eläkevakuutukseen ja siihen liittyvään MATA-tapaturmavakuutusturvaan ja ryhmähenkivakuutukseen. Näiden myötä menetetään myös oikeus maatalousyrittäjän lomituspalvelulain mukaisiin etuuksiin ja mahdollisuus maatalousyrittäjän luopumistukijärjestelmän hyödyntämiseen. MYEL-eläkevakuutusmaksu on selvästi alempi kuin EVL-toiminnan YEL-eläkevakuutusmaksu. (Kiviranta 2007, luku 9.) Tämän vuoksikin on syytä huolehtia sii-tä, että osakeyhtiömuodossa toimivaa maatilaa verotetaan MVL:n mukaisesti.

MVL:n mukainen verotus

Maatalouden verotuksessa käteisperiaatteen hyödyntäminen on tärkeä tulontasauksen keino. Tuloja ja menoja on mahdollista siirtää tekemällä toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisia sopimuksia toimitusten ja maksujen osalta. Tuloutushetkeen voidaan näin vaikuttaa sopimuksin, joilla säädellään keskinäisiä oikeuksia ja velvollisuuksia sekä toimituksia ja niiden maksuja koskevia ajankohtia. Käteisperiaatetta ei voida kuitenkaan hyödyntää siirtämällä jo nostettavissa olevia tuloja seuraaville vuosille nostettaviksi. Myös rahoituslimiittisopimus ja velkakirja maksuvälineenä aiheuttavat menon kirjautumisen hyödykkeen hankintavuodelle, jos myyjä saa sen aikana suorituksen toimituksesta ja jos rahoittajan ja ostajan välille muodostuu velkasuhde. Tavaravekselin käyttö maksuvälineenä on mahdollista, jolloin summa käy kokonaisuudessaan sen tilikauden menoksi, jolloin verovelvollinen on sen hyväksynyt. Käteisperiaate koskee myös sellaisia maksuja, joita vastaava suoritus saadaan seuraavien vuosien aikana. Etukäteen suoritettujen maksujen hyödyntämistä voi kuitenkin rajoittaa erityislainsäädäntö tai muu ohjeisto. Esimerkiksi seuraavan vuoden etukäteen maksetut MYEL:n vakuutusmaksut on mahdollista vähentää maksuvuonna. Veronalaisen tulon hankkimisesta aiheutuneiden velkojen etukäteen maksetut korot voidaan myös vähentää maksuvuotensa verotuksessa, jos ne kohdistuvat verovuoteen tai sitä seuraavaan vuoteen. (Stenlund 2003, 45–48.)

Kiviranta huomauttaa, että Suomen EU-jäsenyyden tultua voimaan ovat maatalouden tuloverosuunnittelun mahdollisuudet olennaisesti pienentyneet. Tulotuilla on keskeinen merkitys maatalouden tulonmuodostuksessa eikä yksittäinen maataloudenharjoittaja voi kohdallaan vaikuttaa tulotukien maksuaikaan. Tuotantopanoshankinnat ovat sen sijaan joustavammin järjesteltävissä. (Kiviranta 2007, luku 19.)

Maataloustulolähteessä verotettava osakeyhtiö on oikeutettu tekemään MVL:n mukaiset tuloksenjärjestelytoimenpiteet. MVL määrittelee poistojen enimmäismäärät, mutta poistoprosentiksi voidaan valita myös pienempi prosentti tai jättää poistot kokonaan tekemättä. Enimmäispoisto-oikeus on talousrakennuksista 10 %, toimistorakennuksista 6 % sekä koneista ja kalustosta 25 %. (MVL 8-9.) Poistojen osalta on huomioitava myös käyttöönottosäännökset. Poistot saa aloittaa koneiden ja kaluston sekä rakennuksen osalta sinä verovuonna, jolloin käyttöönotto on tapahtunut. Kauppahinnan suorittaminen tai koneen tuonti tilalle ei vielä anna oikeutta poistojen tekemiseen. Myös rakennus tulee ottaa käyttöön ennen poistojen aloittamista. Kuitenkin rakennuksen itsenäisen osan osalta poistojen aloittaminen on mahdollista, vaikka rakennus kokonaisuudessaan ei olisi vielä valmistunut. (Stenlund 2003, 50–51.). Koneiden hankinnan ajoitus siten, että kone voidaan ottaa käyttöön ja siis aloittaa poistot hankintavuonna, edellyttää talous- ja verosuunnittelua. Suomessa useiden maatalouskoneiden vuotuinen käyttökausi on lyhyt ja päättyy ennen kalenterivuoden loppua. Esimerkiksi leikkuupuimurin käyttöönotto tarkoitukseensa on meillä harvinaista lokakuun jälkeen. (Kiviranta 2007, luku 19.)

Maatilayritys voi verotuksessa vähentää kirjanpidossa tekemänsä tasausvarauksen. Varauksen teolla siirretään veronmaksua tulevaisuuteen, joten varaus merkitsee veroluottoa, lykkääntyneen veron suuruista korotonta lainaa. Tasausvaraus lasketaan maatalouden puhtaasta tulosta eli maatalouden tuloista tehtyjen vähennysten ja poistojen jälkeisestä tulosta. Tasausvaraus voi olla enintään 40 prosenttia maatalouden puhtaasta tulosta ennen varauksen vähentämistä, kuitenkin enintään 13 500 euroa ja vähintään 800 euroa. Tasausvaraus on käytettävä seuraavien kolmen vuoden aikana koneiden, kaluston tai rakennuksen hankintamenon kattamiseen tai tuloutettava maatalouden veronalaiseksi tuloksi. (MVL 4-10.) Tasausvarauksen tekeminen edellyttää vähintään 2 000 euron suuruista ja enintään 33 750 euron suuruista puhdasta tuloa. Tasausvaraus kannattaa käyttää investointeihin, jolloin varaus alentaa menojäännöstä ja sitä kautta poistoja ja tuloutuu näin epäsuorasti alempien poistojen kautta usean vuoden aikana verotettavaksi tuloksi (Kiviranta 2007, luku 19; Stenlund 2003, 54).

MVL sisältää myös mahdollisuuden jälleenhankintavarauksen tekemiseen (MVL 5). Jälleenhankintavaraus koskee rakennusten luovutushintoja sekä vahingon-, vakuutus- ja muita korvauksia. Verovelvollinen voi muodostaa kauppahinnan tai saamansa korvauksen ja rakennuksen poistamattoman hankintahinnan erotuksesta jälleenhankintavarauksen. Varaus tulee käyttää maatalouden rakennusinvestoinnin hankintamenon vähennykseksi, tai se purkautuu suoraan verotettavaan tuloon kolmen vuoden kuluttua. On huomattava, että jälleenhankintavarauksen käyttö on sidottu samaan maatalaan, joten sitä ei voida käyttää uuden tilan rakennusten hankintaan. (Stenlund 2003, 60.)

MVL-osakeyhtiön verotus

Maatalan muuttaminen osakeyhtiöksi katkaisee verovuoden (TVL 24.5). Maatilayrittäjän tilikausi päättyy hetkeen, jolloin osakeyhtiö merkitään kaupparekisteriin. Muutoshetkelle tulee laatia tilinpäätös, jossa tulot ja menot jaksotetaan. Muutoshetkestä eteenpäin verotus toimitetaan uuden yhtiömuodon mukaisesti. Toimintamuodon muutosvuonna osakeyhtiö saa TVL 24 §:n mukaan vähentää sille siirtyneen käyttöomaisuuden hankintamenosta enintään määrät, jotka vastaavat verovuoden enimmäispoistoja, mutta laskennassa tulee ottaa huomioon maatilayrittäjän jo verovuonna tekemät poistot. Eli toimintamuodon muutosvuonna ei ole mahdollista tehdä poistoja kahteen kertaan tai ylittää enimmäispoistorajoja, vaikka muutostilikausi verotetaan kahtena eri osana.

Vaikka osakeyhtiö on kirjanpitovelvollinen ja sen on yleensä tehtävä suoriteperusteinen tilinpäätös, maatalatalouden kirjanpito ja tilinpäätös voidaan tehdä maksuperusteisesti (KPL 2:3, 3:4). MVL 4 §:n mukaan myös osakeyhtiön verotettava tulo on laskettava maksuperusteeseen mukaan, vaikka kirjanpito olisi tehty suoriteperusteeseen mukaan. Osakeyhtiön tilikausi voi poiketa kalenterivuodesta ja samalla myös maatalouden tulos verotetaan kalenterivuodesta poikkeavan tilikauden mukaan (VML 3).

Osakeyhtiö on erillinen verovelvollinen, jota verotetaan aina pääomatuloprosentin mukaan riippumatta nettovarallisuuden määrästä. Tällä hetkellä osakeyhtiön verokanta on 26 prosenttia. Osakeyhtiön nettovarallisuuden määrällä on merkitystä vasta, kun osakas nostaa yhtiöstä varoja osinkona. (Eerola ym. 2005, 56.) Osakeyhtiönä verottaminen on edullista, jos aikaisempi toiminta on verotettu pääasiassa ansiotulona ja verojen kokonaismäärä on ollut yli 26 %. Osakeyhtiömuoto ei huojenna verotusta, jos osakkaan on nostettava yhtiöstä runsaasti ansiotulona verotettavaa tuloa. Palkkatulo on kokonaisuudessaan ansiotuloa ja osingosta 9 %:n tuoton ylittävästä osasta 70 % on ansiotuloa ja 30 % verovapaata tuloa. Jos osakkeen matemaattinen arvo on pieni, on osinko lähes kokonaan ansiotuloa. (Enroth ym. 2007, 31–34.)

Osakeyhtiössä nettovarallisuus on tärkeää. Jos maatalouden toimintaan tehdään esimerkiksi suuria rakennusinvestointeja, on osakeyhtiön saama verohyöty merkittävä muihin yritysmuotoihin nähden. Muissa yritysmuodoissa verovelvollista verotetaan toiminnan tuloksesta ansiotulona, jos nettovarallisuutta ei ole. Ansiotulosta menevä vero voi olla suuri, jos tulot ovat suuret. Samoin muissa yritysmuodoissa toimintaa laajennettaessa lisätulosta menee ansiotulona verotettaessa iso vero lisäverona. (Enroth ym. 2007, 34.)

Nettovarallisuuden laskemisesta säädetään varojen arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa (arvostamislaki, VAL). Osakeyhtiön nettovarallisuutta laskettaessa kaikki yhtiön varat ja velat otetaan huomioon. Varojen ja velkojen tulolähteellä ei ole merkitystä, joten ne voivat kuulua elinkeinotoiminnan, maatalouden tai muun toiminnan tulolähteisiin. Arvostamislaisissa lähtökohtana on se, että varojen ja velkojen erotus muodostaa yhtiön nettovarallisuuden. Varoihin luetaan sekä veronalaiset että verovapaat varat. (Kotiranta ym. 2007, 29–30.)

Pääsäännön mukaan nettovarallisuutta laskettaessa käyttöomaisuuden arvo on omaisuuden verotuksessa poistamaton hankintameno. Käyttöomaisuuskiinteistöjen osalta voidaan nettovarallisuutta laskettaessa käyttää ns. vertailuarvoa, jos kiinteistön verotuksessa poistamaton arvo on pienempi kuin verotusarvoa vastaava vertailuarvo. Vertailuarvo määritetään arvostamislain säännösten pohjalta. Vastaava koskee myös käyttöomaisuusarvopapereita. Vaihto-omaisuuden arvona on hankintameno, josta on vähennetty arvonalentumisvähennys. Rahoitusomaisuuden arvona pidetään sen nimellisarvoa, mutta laskennallisia verosaamisia ei pidetä varoina nettovarallisuutta määritettäessä. Yhtiöllä voi olla myös muita kuin elinkeinotoiminnan käytössä olevia varoja, jotka arvostamislain mukaan arvostetaan soveltuvin osin elinkeino-omaisuuden arvostuksesta annettuina säännöksiä noudattaen. Velat arvostetaan nimellisarvoon nettovarallisuutta laskettaessa. Arvostamislain mukaan velkana pidetään taseen vastattaviin vieraaseen pääomaan merkittyjä eriä. Velkana ei pidetä yhtiön omaa pääomaa, rahastoja, varauksia eikä arvotuseriä. Verovelkojen osalta laskennallisia verovelkoja ei pidetä velkana nettovarallisuutta määritettäessä. (Kotiranta ym. 2007, 30–42.)

Koska uudella yhtiöllä ei ole päättynyt yhtään tilikautta ennen verotusvuotta, pidetään yhtiön osakkeiden matemaattisena arvona ja verotusarvona niiden nimellisarvoa. Yhtiön tai osakkaan vaatiessa matemaattisena arvona voidaan pitää nimellisarvoa korkeampaa osakkeiden merkintähintaa (VAL 10). Normaalisti yhtiön nettovarallisuus lasketaan verovuotta edeltävän vuoden taseen mukaan. Yritysmuodon muuttuessa osakeyhtiön nettovarallisuus lasketaan siirtyvästä toiminnasta laaditun viimeisen tilinpäätöksen perusteella arvostamislain 11 §:n mukaan, jos aikaisemmin harjoitetun toiminnan varat ja velat on toimintamuodon muutoksessa tasejatkuvuutta noudattaen siirretty perustetulle osakeyhtiölle samoista arvoista kuin ne olivat edellisessä yritysmuodossa.

Mikäli maataloudessa on paljon nettovarallisuutta ja maatalouden tuloista suuri osa menee pääomatuloiksi, ansiotulojen osuus on vastaavasti pienempi. Maatalouden nettovarallisuuden laskennassa maatilayrittäjän kohdalla esimerkiksi pellon arvo on alhainen suhteessa käypään arvoon ja eläinten arvoa ei oteta huomioon ollenkaan, joten erityisen paljon peltoa tai eläimiä velkarahalla ostaneilla tiloilla maatalouden nettovarallisuus saattaa olla jopa negatiivinen ja siten koko maatalouden tulo lasketaan ansiotuloksi. (Enroth ym. 2007, 68–69; Kiviranta 2007, luku 6.)

Osakeyhtiön nettovarallisuuden laskennassa käytetään peltojen arvoina niiden hankintahintoja, jotka ovat yleensä suuremmat kuin peltojen arvot tavallisten maataloudenharjoittajien verotuksessa. Lisäksi osakeyhtiöllä otetaan huomioon myös eläinten sekä tuote- ja tarvikevarastojen arvot, joita ei oteta huomioon maataloudenharjoittajien verotuksessa. Nämä asiat suurentavat nettovarallisuuden ja verovapaan osingon määrää. (Enroth ym. 2007, 69; Kiviranta 2007, luku 6.)

Osakeyhtiössä tuloksesta verotetaan siis 26 %:n mukaan. Jos osakkaiden ei tarvitse nostaa yhtiöstä rahaa tai rahaa nostetaan vain sen verran, että verorasitus osakkailla on enintään 26 %, voidaan yhtiön kautta saada merkittävästi suurempi tulorahoitus investoinneille kuin muissa yritysmuodoissa. Mikäli osakkaiden verotus tulosta tai lisätulosta olisi esimerkiksi 48 %, on yhtiön kautta tuleva verohyöty investointien maksuun peräti 22 %. Tilanne on sama, jos osakas saa pääasiallisen tulonsa muualta ja maatalous on lisätulon asemassa. Tällöin maatalouden yhtiöittäminen voi verotuksellisesti olla kannattavaa. (Enroth ym. 2007, 34.)

Osakeyhtiön maksaessa palkkaa yhtiössä työskenteleville osakkaille, kerryttävät palkkaan liittyvät sosiaalivakuutusmaksut yleensä myös etuuksia vakuutetulle, mutta kustannukset joudutaan ottamaan vähennyksinä huomioon. Palkan etu verrattuna ansiotulo-osinkoon on se, että palkka on vähennyskelpoinen yrityksen verotuksessa. Osakas saa palkasta myös tulonhankkimisvähennyksen, jota ei myönnetä ansiotulo-osingosta. Maatiloilla, joilla on pieni nettovarallisuus ja alhainen tilikauden tulos, voi verovapaan osingon määrä olla pieni. Nettovaroihin sidottua 9 %:n ylittävää osinkoa ei kuitenkaan välttämättä kannata nostaa, vaan se kannattaa korvata tarvittaessa palkalla, jos siihen on mahdollisuus. (Niskakangas & Tikka & Honkavaara & Helminen & Lundén & Laitinen

& Rabinä & Leppiniemi & Kiviranta & Ranta-Lassila & Mattila & Raunio & Äimä, 2004, 121-125.)

Maatilan yhtiöittämisen kannattavuuden suunnittelussa on olennaista verotettavien ansiotulojen määrä ja toisaalta se, kuinka paljon yrittäjäperhe aikoo siirtää yritystoiminnasta saatuja tuloja yksityiskäyttöön. Siksi yhtiöittämisen kannattavuus täytyy aina laskea yrittäjäperhekohtaisesti. (Enroth ym. 2007, 68.)

Yhtiöittämisen kannattavuus on yleensä selvintä silloin, kun osakkaiden verotettava ansiotulo on vuosittain ilman yhtiöittämistä vähintään 50 000 euroa/henkilö. Jos yksityistalouteen siirretään vain verovapaana osinkona maksettavissa oleva osuus maatalouden tulosta, pienempikin ansiotulojen määrä puoltaa yhtiöittämistä. Jos yrittäjä tai yrittäjäperheen molemmat puoliset käyvät tilan ulkopuolella ansiotöissä, maataloudesta riittää pienempikin ansiotulomäärä yhtiöittämistä puoltavan ansiotulorajan saavuttamiseen. (Enroth ym. 2007, 68.)

Koska osakeyhtiömuotoiseen maataloustoimintaan sovelletaan merkittävästi erilaisia verotusperusteita kuin luonnollisena henkilönä harjoitettuun maataloustoimintaan, voi tämä aiheuttaa veroetujen menetyksiä. Osakeyhtiöllä ei ole oikeutta elinkeinoverotuksen toimintavaraukseen, mikä näin purkautuu muutosvuodelle edeltävän yritysmuodon tuloksi. Muut elinkeinoverotuksen varaukset siirtyvät osakeyhtiölle. Osakeyhtiö on kuitenkin oikeutettu tekemään maatalousverotuksen mukaiset varaukset, tasausvarauksen ja jälleenhankintavarauksen. Osakeyhtiön myymän omaisuuden luovutushinnasta vähennetään vain verotuksessa jäljellä oleva hankintameno, sillä osakeyhtiö ei ole oikeutettu hankintameno-olettaman käyttämiseen. MVL 4 §:n säännös maataloustuotteiden käytön verovapaudesta yksityistaloudessa ei koske osakeyhtiötä. Osakeyhtiö ei siis voi tehdä yksityiskäyttöönottoa, vaan tuotesirroista pitää maksaa täysi korvaus välttyäkseen vero-seuraamuksilta. Osakeyhtiöstä ei myöskään voi nostaa rahaa ilman verotuksellisia seuraamuksia. (Enroth ym. 2007, 35.)

4.3 Varojen jakamisen verotus

Yhtiöittäminen on edullista, jos suuri osa tuloksesta voidaan jättää yhtiöön ja yksityistalouden osuudeksi riittää verovapaana osinkona maksettava osuus yhtiön tulosta. Jos yhtiöön jätettyä rahaa käytetään investointeihin tai velkojen lyhennyksiin, voidaan tulevaisuudessa nettovarallisuuden kasvun myötä maksaa aiempaa suurempi osa tuloista verovapaana osinkona. Yhtiöittämisen kannattavuus vastaavasti heikkenee, jos osinkoa joudutaan maksamaan enemmän kuin 9 % nettovarallisuuden määrästä ja siitä syystä merkittävä osa yksityistalouteen siirrettävistä tuloista verotetaan uudestaan osinkojen kautta syntyvänä ansiotulona. Rahaa yksityistalouteen voidaan siirtää myös siten, että osakeyhtiö maksaa palkkaa omistajilleen. Palkka on saajan ansiotuloa ja siitä on maksettava

omat sivukulunsa. Toisaalta ansiotulon veron määrä on pieni, jos yrittäjällä ei ole muita ansiotuloja lainkaan tai niitä on vain vähän. Näin ollen osakeyhtiön kannattaa maksaa palkkaa yrittäjälle ainakin valtion tuloverotaulukon alarajalle saakka, jos yrittäjällä ei ole muita ansiotuloja. (Enroth ym. 2007, 69.)

Yksityishenkilön saaman osingon verotus perustuu osinkoa jakavan yhtiön nettovarallisuuteen, minkä perusteella osinko jaetaan pääomaosinkoon ja ansiotulo-osinkoon. Pääomaosinkona verotetaan osingosta määrä, joka vastaa yhdeksää prosenttia osinkoa jakavan yhtiön nettovarallisuudesta. Yhdeksän prosentin tuotto-osuuden ylittävä määrä osingosta verotetaan ansiotulona, josta veronalaiseksi ansiotuloksi katsotaan 70 % ja 30 % on verovapaata. Pääomaosingon enimmäismäärä on rajoitettu 90 000 euroon vuodessa. Raja on saajakohtainen, joten henkilön kaikista listaamattomista yhtiöistä saamat pääomaosingot lasketaan yhteen. Ylimenevästä osasta menee pääomavero 28 %. (Eerola ym. 2005, 596–597; Kotiranta ym. 2007, 22–24.) Luonnollisen henkilön listatusta yhtiöstä saadut osingot ovat 70 %:n osalta verollista pääomatuloa (Eerola ym. 2005, 125). Luonnollisen henkilön maatalouden tulolähteeseen kuuluvat osingot sisällytetään maatalouden veronalaisiin tuloihin, joista veronalaista on 70 % riippumatta siitä, mistä yhtiöstä ne on saatu (MVL 5). Osakkeet luetaan nettovarallisuuteen. (Ks. myös Niskakangas ym. 2004, 51, 115–116.)

Jos johtavassa asemassa oleva yhtiön osakas on käyttänyt verovuonna omaan tai perheensä vakituiseen tai vapaa-ajan asuntona yhtiön varoihin kuuluvaa asuntoa, tällaisen asunnon arvo vähennetään hänen osakkeidensa arvosta laskettaessa em. 9 %:n vuotuista tuottoa osakkeiden matemaattiselle arvolle. Myös osakkaan ja hänen perheenjäsenensä ottama, yhtiön varoihin kuuluva rahalaina vähennetään hänen osakkeidensa arvosta laskettaessa 9 %:n tuottoa osakkeiden matemaattiselle arvolle, jos osakas yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa vähintään 10 % yhtiön osakkeista tai heillä on vastaava osuus yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. (Kiviranta 2007, luku 6.)

Osinko verotetaan sen verovuoden tulona, jolloin osinko on ollut nostettavissa (TVL 110). Yleensä osinko on nostettavissa osingonjaosta päättäneen yhtiökokouksen jälkeen, ellei nostoajankohdasta ole erikseen mainittu yhtiökokouspäätöksessä. Osinkotulo verotetaan siis kyseisen vuoden tulona, vaikka osakas ei sitä vielä nostaisikaan, vaan osingon nostaminen tapahtuisi esimerkiksi seuraavana vuonna. Jos yhtiössä päätetään jakaa osinkoa useassa erässä, saman kalenterivuoden aikana nostettavissa olevat osingot lasketaan yhteen. (Eerola ym. 2005, 115, 599–600; Kotiranta ym. 2007, 25.)

Osingonjaon verokustannuksia laskettaessa pääomaosingon ja ansiotulo-osingon sekä palkan suuruuden keskinäisellä optimoinnilla pyritään minimoimaan osingosta menevän veron määrä. Listaamattomasta yhtiöstä on osakkaalle edullista nostaa pääomaosinkoksi katsottava määrä. MYEL-osakkaan nostama palkka on yleisemmin edullisempaa kuin vastaavan summan saaminen ansiotulo-osinkona, sillä palkka on vähen-

nyskelpoista yhtiölle. TEL-osakkaan kohdalla palkan edullisuutta vähentää palkasta suoritettava työeläkemaksu, mikä nostaa palkan kokonaiskulua. (Kotiranta ym. 2007, 27.)

Osakeyhtiömuotoisessa maataloudessa tulee ottaa huomioon, että verovelvollisen ja hänen perheensä yksityistaloudessa käytettyjen omalta tilalta saatujen varsinaisen maatalouden tuotteiden ja puutarhatuotteiden osalta tuloutuu todennäköinen luovutushinta peitellyn osingonjakosäännöksen eli VML 29 §:n perusteella. Muun maatalousomaisuuden, kuten maatalousirtaimiston yksityiskäyttöön sovelletaan säännöstä, jonka mukaan veronalaiseksi luovutushinnaksi katsotaan yksityiskäyttöön otetun omaisuuden alkupeleistä hankintamenoa vastaava määrä tai sitä alempi todennäköinen luovutushinta. (Villa ym. 2007, 210.)

Peitellyn osingon verotuksessa on kyse siitä, että voitonjaon luonteiselle erälle, jota ei ole käsitelty avoimena voitonjakona, annetaan sen luonteen edellyttämä verokohtelu. VML 29 §:ssä on määritelty peitellyn osingon tunnusmerkit. Peiteltyä osinkoa on rahanarvoisten etujen siirtyminen yhteisöltä sen osakkaalle joko siten, että vaihdannassa on poikettu osakkeen hyväksi käyvästä hintatasosta tai siten, että osakas on saanut yhteisöltä jotakin vastikkeetta. Peiteltyä osinkoa on myös menettely, jossa pyritään välttämään osingosta menevä vero esimerkiksi osakepääomaa alentamalla.

Peitellyn osingon piiriin kuuluvissa tapauksissa edun antaneen yhtiön verotuksessa toimitaan lain mukaan niin kuin olisi käytetty käypää hintaa. Oikeuskäytännössä seuraamukset on jaoteltu erityyppisten tilanteiden mukaan. Yhtiöön maksaessa omistajalleen ylihintaa hyödykkeestä ylihinnan osuutta ei katsota verotuksessa vähennyskelpoiseksi hankintamenoksi. Näin yhtiö ei voi vähentää sitä myydessään hyödykkeen edelleen eikä vähentää sitä säännönmukaisina poistoina. Jos yhtiö on myynyt omistajalleen hyödykkeen käypää hintaa halvemmalla, on selvitetävä, kuinka suuri yhtiön verotettava tulo olisi ollut, jos olisi käytetty käypää hintaa. (Eerola ym. 2005, 412.)

Yhtiö voi myös antaa omistajalle lainaa käypää pienemmällä korolla tai voi antaa omistajan käyttää omaisuuttaan tai yhteisön tarjoamaa palvelua käypää tasoa halvempaa vastiketta vastaan. Puuttuva korko- tai vuokratulo tulee lisätä yhtiön verotettuun tuloon. Yhtiön verotettavaan tuloon tulee lisätä myös yksityiskäytöstä aiheutuneet, tulosta rasi-tavat menot. Esimerkiksi vuosikuluina vähennetyistä käyttökuluista tulee yksityiskäyttöä vastaava osa lisätä yhtiön tuloon. Vastaavasti yhtiön maksaessa omistajalle käypää suurempaa korkoa, vuokraa tai muuta korvausta oikeudesta käyttää omistajan omaisuutta on ylivuokra tai käyvän tason ylittävä osuus muulla nimikkeellä maksetusta vastikkeesta lisättävä yhtiön tuloon. (Eerola ym. 2005, 412.)

Jos yhtiö maksaa omistajalle tai tämän lähipiiriin kuuluvalla käyvästä arvosta poikkeavaa palkkaa tai muuta korvausta työstä tai palveluksista, tulee käyvän tason ylittävä korvaus lisätä yhtiön tuloon. Palkan verottaminen peiteltynä osinkona liittyy yleensä tilanteisiin, joissa osakas tai osakkaan lähipiiriin kuuluva ei ole työskennellyt edun an-

taneessa yhtiössä. Yhtiön omistajalle antaman lainan pääoma katsotaan myös peiteltyksi osingoksi, mutta yhtiön verotettavaan tuloon tällä ei ole merkitystä, sillä järjestelyllä ei ole vaikutusta tulokseen. (Eerola ym. 2005, 412.)

Peitellyn osingon saajan verotuksessa osingosta 70 % on veronalaista ansiotuloa. Jos yhtiö on maksanut omistajalle ylihintaa hyödykkeestä, pidetään omistajan saamana etuna käyvän hinnan ja käytetyn hinnan välistä erotusta. Alihintatapauksessa verotetaan peiteltynä osinkona myös käyvän ja käytetyn hinnan välinen erotus. Verotettu määrä on kuitenkin vähennyskelpoista hankintamenoa omistajan verotuksessa. Kun omistaja on maksanut liian vähän korkoa yhtiöltä saamastaan lainasta tai liian pientä vuokraa tai muuta vastiketta oikeudesta käyttää yhtiön omaisuutta tai yhtiön tarjoamaa palvelua, verotetaan käyvän ja käytetyn koron, vuokran tai muun vastikkeen erotus osakkaalla peiteltynä osinkona. Samoin yhtiön maksaessa omistajalle liikaa korkoa, vuokraa tai muuta vastiketta oikeudesta käyttää omistajan omaisuutta, verotetaan käyvän tason ylittävä osuus osakkaan verotuksessa peiteltynä osinkona. (Eerola ym. 2005, 413–414; Niskakangas ym. 2004, 54.)

Käyvän tason ylittävä palkka tai muu korvaus omistajan tai hänen lähipiiriinsä kuuluvan henkilön työstä tai palveluksesta katsotaan peiteltyksi osingoksi ja verotetaan omistajan verotuksessa ansiotulona, myös silloin, kun korvauksen on saanut hänen omaisensa tai muu hänen lähipiiriinsä kuuluva (Eerola ym. 2005, 414).

Verotuskäytännössä on peiteltynä osinkona verotettu säännönmukaisesti osakslainan koko pääoma, jos osoittautuu, että laina on annettu ilman takaisinmaksutarkoitusta. Käytännössä tämä säännös liittyy vanhoihin, ennen 3.4.1998 nostettuihin osakslainoihin. Näistä lainoista tulee periä käypä korko, jotta vältetään peitellyn osingon verotukselta. Laskennallinen korkoetu lisätään yhtiön tuloon. Sen sijaan 3.4.1998 jälkeen nostetut osakslainat verotetaan luonnollisen henkilön pääomatulona, jos osakeyhtiöstä nostettua rahalainaa on verovuoden päättyessä maksamatta ja lainansaajalla, hänen perheenjäsenellään tai heillä yhdessä on vähintään 10 % lainan myöntäneen yhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Verovuoden päättymisellä tarkoitetaan verovelvollisen verovuoden päättymistä. Verotettavan lainan saajan ei tarvitse olla osakkaana, jos hänen perheenjäsentensä omistusosuus on riittävä suuri. (Eerola ym. 2005, 414; Kiviranta 2007, luku 6.)

Osakkaan verovuoden päättymishetki on ratkaiseva tarkasteluajankohta pääomatulona verottamisen edellytyksille, joten osakeyhtiön tilinpäätöshetkellä ei ole merkitystä. Jos osakas maksaa velkansa yhtiölle ennen kalenterivuoden loppua, ei häntä voida verottaa saadusta osakslainasta. Ainoastaan kalenterivuoden lopussa maksamatta oleva osakslaina verotetaan osakkaan pääomatulona. Jos osakslaina maksetaan takaisin vähän ennen vuodenvaihdetta ja pian vuodenvaihteen jälkeen otetaan uutta lainaa, ratkaisuksi tulee kysymys, onko tarkoituksena ollutkaan maksaa laina takaisin vai onko tosiasiallisena tarkoituksena ollut verohyödyn saaminen ilman aitoa takaisinmaksua. Täl-

laisessa tapauksessa voi tulla kyseeseen VML 28 §:n veronkiertosäännöksen soveltaminen. Jos lainapääoma on luettu osakkaan pääomatuloksi, hänellä on oikeus vähentää tulonhankkimismenona pääomatuloistaan osakaslainan takaisin maksamansa määrä. Jotta vähennysoikeus voi syntyä, on lainan takaisinmaksun tapahduttava viimeistään viidentenä verovuotena lainan saamisen jälkeen. Koska lainapääoman takaisinmaksut on mahdollista vähentää vain pääomatuloista, saattaa takaisinmaksun hyödyntäminen olla vaikeaa, jos osakkaalla ei ole verotettavia pääomatuloja. Osakaslainojen takaisinmaksun katsotaan tapahtuvan vanhimmasta lainasta lähtien, ellei verovelvollinen esitä selvitystä siitä, missä järjestyksessä hän on lainoja lyhentänyt. (Eerola ym. 2005, 607–608; Kiviranta 2007, luku 6.)

Osakaslainan osalta on myös huomattava, että osakkaan on maksettava sille korkoa, jos osakaslaina saadaan ja maksetaan takaisin saman kalenterivuoden aikana. Sen sijaan jos osakaslaina verotetaan pääomatulona, sille ei ole verotuskäytännössä vaadittu maksettavaksi korkoa. Tilanteessa, jossa korkoa on maksettava, syntyy peitellyn osingon vaara, jos korkoa ei peritä. Sama koskee alikoron perimistä. Koron maksamisena on myös pidetty sen lisäämistä velkapääomaan, jolloin käytännössä korko katsotaan uudeksi osakaslainaksi. (Eerola ym. 2005, 609–610.)

Peitelty osinko ilmenee usein vasta verotarkastuksen yhteydessä, jolloin veroon liittyy erilaisia oheisseuraamuksia, kuten veronlisäys ja veronkorotus. Nämä oheisseuraamukset, jotka jo sellaisinaan ovat merkittäviä, ovat verotuksessa vähennyskelvottomia ja saattavat muodostaa kokonaisverokustannuksen erittäin korkeaksi. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että erilaisista kriittisistä osakkaan ja yhtiön välisistä järjestelyistä annetaan veroilmoituksessa riittävät tiedot, jotta verotuksen toimittaja voi tutkia asian. (Eerola ym. 2005, 416.)

4.4 Verolaskelmia

Seuraavaksi tarkastellaan maatalan verotusta esimerkkilaskelmien avulla. Laskelmien kautta pyritään saamaan selville, miten maatilayrittäjän ja maatalousosakeyhtiön verotus eroaa sekä millä tulotasolla osakeyhtiömuotoinen maatalous on kannattavampi yritysmuoto maatalousyrittäjään nähden. Maatalousyrittäjän verolaskelmat on tehty käyttäen www.vero.fi –sivustolla olevaa veroprosenttilaskelmaa, jonka avulla on selvitetty verotettavan tulon mukainen veromäärä. Kunnallisverotuksessa on kotipaikkana kunta, jonka tuloveroprosentti on 19,75 ja seurakunnan tuloveroprosentti 1,35. Lisäksi laskuri on huomioinut 1,24 %:n sairaanhoitomaksun, 0,67 %:n päivärahamaksun sekä 0,14 %:n yrittäjän korotetun päivärahamaksun. Näistä kertyy yhteensä 23,15 %.

Aluksi tarkastellaan maatalousyrittäjää, jolla ei ole nettovarallisuutta, eli hänen velkansa ovat varoja suuremmat ja verotettava tulo jakautuu ainoastaan ansiotuloksi.

Verotettava	10.000	30.000	40.000	50.000	80.000	100.000	150.000
Vero	1.400	8.100	12.500	17.100	32.500	43.100	69.500
Vero-%	14	27	31	34	40	43	46

Maatalousyrittäjän verorasitus nousee 27 %:iin noin 30.000 euron tuloissa. 50.000 euron tuloista veroa maksetaan 34 prosenttia ja 100.000 euron tuloista veroprosentti on jo 43 prosenttia. Yli 150.000 euron tuloista veroa menee jo lähemmäs 50 %. Puolisoiden yhdessä harjoittaman maatalouden tulos voidaan jakaa työpanosten mukaan puoliksi, jolloin 27 %:n veroasteeseen päästään 60.000 euron verotettavilla tuloilla.

Jos maatilalla on nettovarallisuutta, jaetaan verotettava tulo ansio- ja pääomatuloon. Pääomatulo-osuudeksi maataloudenharjoittaja ja yrittäjäpuolisot voivat valita joko 20 % tai 10 %. Yrittäjäpuolisoiden jaettavan yritystulon pääomatulo-osuus jaetaan puolisoitten kesken niiden osuuksien mukaan, jotka heillä on toimintaan kuuluvaan nettovarallisuuteen. Yleensä varojen jako tehdään omistusoikeuden mukaan. Ansiotulo-osuus jaetaan puolisoitten kesken heidän työpanostensa mukaisessa suhteessa. Ellei muuta selvitystä esitetä, puolisoitten työpanokset katsotaan yhtä suuriksi. (Enroth ym. 2007, 23.)

Esimerkissä nettovarallisuudeksi on otettu 100.000 euroa. Siitä pääomatulo-osuus (pot) 10 %:n mukaan laskettuna on 10.000 euroa ja 20 % mukaan 20.000 euroa. Pääomaverot ovat vastaavasti 2.800 ja 5.600 euroa. Ansiotulo = at.

Verotettava	10.000	30.000	40.000	50.000	80.000	100.000	150.000
Pot	10.000	10.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
At		20.000	20.000	30.000	60.000	80.000	130.000
Verot	2.800	6.800	9.600	13.700	27.400	38.100	64.500
Vero-%	28	22	24	27	34	38	43

Mahdollisuus saada osa verotettavasta tulosta verotettavaksi pääomatulona vähentää verorasitusta jo 20.000 eurosta lähtien, sillä jaettaessa 20.000 euroa puoliksi pääoma- ja ansiotuloksi veroprosentiksi saadaan 21 prosenttia. Verorasitus nousee tästä tasaisesti ja saavuttaa 34 prosentin tason vasta 80.000 euron verotettavilla tuloilla, kun se ilman nettovarallisuutta on 34 % jo 50.000 euron tuloilla. Vastaavasti ilman nettovarallisuutta verorasitus 100.000 euron tuloilla on 43 prosenttia ja nettovarallisuuden avulla vastaavaan veroprosenttiin päästään vasta 150.000 euron tuloilla. Verorasitus yhtenäistyy vasta noin 350.000 euron tuloilla, jos nettovarallisuutta on 100.000 euroa.

Osakeyhtiöillä veroprosentti on 26 prosenttia. Osakeyhtiön tuloa ei jaeta ansio- ja pääomatulo-osuuksiin, vaan vero lasketaan suoraan osakeyhtiön tuloksesta. Verrattaessa osakeyhtiön verorasitusta maatalousyrittäjään, jolla ei ole nettovarallisuutta, on osakeyhtiö edullisempi verotuksellisesti noin 30.000 euron tulotasolla. Maatalousyrittäjä

maksaa 30.000 euron tuloksesta veroja noin 8.000 euroa eli 27 % ja vastaavasti osakeyhtiö 7.800 euroa eli 26 %.

Osakeyhtiössä on kuitenkin yleensä maksettava palkkaa myös itse maatilayrittäjälle, ellei hän saa pääasiallista toimeentuloaan maatilalan ulkopuolelta. Näin ollen laskelmissa tulee ottaa huomioon maksettavat palkat. Seuraavassa esimerkissä voitto ilman palkanmaksua on 100.000 euroa. Palkkoja on maksettu maatilayrittäjälle 20.000, 30.000 ja 40.000 euroa. Vastaavasti yrittäjäpuolisoiden yhteenlasketut palkat ovat 40.000, 60.000 ja 80.000 euroa. Huomioon on syytä ottaa se, että palkan tulee olla käyvän tason mukainen. Eli koko tulosta ei välttämättä voi nostaa ulos palkkana.

Voitto	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	300.000
Palkka	20.000	30.000	40.000	40.000	60.000	80.000	100.000
Verotettava	80.000	70.000	60.000	60.000	40.000	20.000	200.000
Verot							
- palkasta	4.000	8.000	12.500	8.000	16.000	25.000	34.000
- oy:stä	20.800	18.200	15.600	15.600	10.400	5.200	52.000
- yhteensä	24.800	26.200	28.100	23.600	26.400	30.200	86.000
Vero-%	24,8	26,2	28,1	23,6	26,4	30	29

Esimerkistä näkee sen, että mitä enemmän nostaa palkkaa, sitä suuremmaksi osakkaan ja yhtiön yhteinen verorasitus nousee palkkatulon veroprogression takia. Jos taas voitto ilman palkkoja on alle 100.000 euroa, saattaa palkanmaksu vaikeutua, varsinkin jos tulos ei salli yli 50.000 euron palkanmaksua yrittäjäpuolisille yhteensä. On kuitenkin aina otettava huomioon, miten paljon maatilayrittäjä tai puoliset yhdessä tarvitsevat palkkaa yksityisten menojensa hoitamiseen. Lisäksi on syytä muistaa, että huonona vuonna, kun voittoa ei kerry, palkanmaksu saattaa olla mahdotonta, kun tulot menevät suoraan osakeyhtiön menojen kattamiseen. Lainan ottaminen palkanmaksuun ei ole suositeltavaa ja lisäksi se lisää tappion määrää entisestään.

Osakeyhtiöllä on lisäksi mahdollisuus maksaa osinkoa osakkaalle. Verovapaan osingon määrä on 9 % nettovarallisuudesta. Eli alkuperäisen esimerkin mukaan nettovarallisuuden ollessa 100.000 euroa on mahdollisuus nostaa verovapaata osinkoa 9.000 euroa yhtiön tilikauden voitosta tai kertyneistä voittovaroista. Esimerkin osakeyhtiön tilikauden voitot ovat seuraavat:

Yhtiö							
- verotettava	80.000	70.000	60.000	60.000	40.000	20.000	200.000
- verot	20.800	18.200	15.600	15.600	10.400	5.200	52.000
- voitto	59.200	51.800	44.400	44.400	29.600	14.800	148.000

Tilikauden voitto riittää siis osingon jakamiseen. Esimerkistä ilmenee myös se, että mitä pienempi yhtiön verotettava tulo on, sitä pienempi on jaettavissa oleva voitto. Kun verotettava tulo on 20.000 euroa, jaettavissa oleva voitto on enää 14.800 euroa. Vastaavasti, jos verotettava tulo on enää 10.000 euroa, josta vero 26 % on 2.600, jää voittoa enää 7.400 euroa, joten 9.000 euron verovapaata osinkoa ei voi enää jakaa, ellei yhtiöllä ole edellisiltä tilikausilta kertyneitä voittovaroja.

Lisäksi tulee huomata se, että osakeyhtiön nettovarallisuus on maatalousyrittäjän nettovarallisuutta suurempi, koska osakeyhtiön varallisuuteen luetaan yhtiön koko varallisuus eli myös vaihto-omaisuus, rahat ja saamiset sekä pellon arvo. Jos esimerkin osakeyhtiön nettovarallisuus näin laskien nousee 200.000 euroon, on verovapaasti nostettavan osingon määrä vastaavasti 18.000 euroa. Osakeyhtiön verotettavan tulon ollessa 20.000 euroa ei osinkoa tässä tilanteessa voida maksaa kokonaisuudessaan ilman voittovaroja edellisiltä tilikausilta. Verotettavan tulon ollessa 30.000 euroa jää voitoksi verojen jälkeen 22.200 euroa, mikä riittää osingonmaksuun.

Osakeyhtiön ollessa kyseessä tulee huomioida myös osakeyhtiölain säännökset maksuvalmiuden säilymisestä. Jos rahavarat on käytetty lainojen lyhennyksiin eikä yhtiöllä ole varaa maksaa osinkoa, ei osingonjakopäätös ole välttämättä oikea ratkaisu saada yhtiöstä varoja osakkaalle. Jos taas yhtiössä on runsaasti varoja ja halutaan maksaa osinkoa yli verovapaan määrän, tulee laskelmissa ottaa huomioon tästä aiheutuva verorasitus. Osingon yli 9 %:n menevästä osuudesta on vain 30 % verovapaata ja 70 % siitä verotetaan ansiotulona. Jos palkkaa on jo nostettu yli 30.000 euroa, lisää ansiotulona verotettava osinko osakkaan verorasitusta progression vuoksi. Jos osinkoa maksetaan lisäksi 15.000 euroa, mistä ansiotulona verotettavaa on 10.500 euroa, menee tästä veroa 4.400 euroa 30.000 eurosta jo maksetun lisäksi. Eli lisäosingosta 15.000 euroa on veroprosentti jo yli 29 prosenttia, ja käteen jäävä osuus 10.600 euroa. Verovapaan osuuden joutuu siis tilittämään verottajalle.

Seuraavaksi tarkastellaan esimerkkilaskelmien avulla maatilän yhtiömuodon muutoksesta aiheutuvia vaihtoehtoja verotukseen maatilalla, jossa verotettava tulo on 120.000 euroa. Perustilanteessa, jossa maataloudenharjoittajaa verotetaan koko tuloksesta yksinään ja vain ansiotulona, hän maksaa 120.000 euron verotettavasta tuloksesta veroja 53.600 euroa eli 45 prosenttia. Jos maatilän verotettava tulosta puolet voidaan jakaa puolisolalle, veroja maksetaan yhteensä 43.600 euroa eli 36 prosenttia. Kun maatilalla on nettovarallisuutta 100.000 euroa, maataloudenharjoittajan verorasitus laskee 48.700 euroon eli 40,5 prosenttiin ja puolisoliden vastaavasti 39.800 euroon eli 33 prosenttiin.

Maatalouden- harjoittaja	Ei nettovarallisuutta		Nettovarallisuus 100.000 euroa	
	Yksin	Puolison kanssa	Yksin	Puolison kanssa
Verot	53.600	43.600	48.700	39.800
Vero-%	45	36	40,5	33

Osakeyhtiössä osakkaalle täytyy yleensä maksaa palkkaa, ellei hän saa toimeentulo-ansa yhtiön ulkopuolelta. Palkan ollessa 50.000 euroa joutuu osakas maksamaan tästä veroa 17.100 euroa. Osakeyhtiön verotettavaksi jää näin 70.000 euroa, mistä veroa menee 18.200 euroa. Yhteensä osakas ja yhtiö maksavat veroja 35.300 euroa eli 29 prosenttia. Tilanteessa, jossa yhtiöllä ei ole nettovarallisuutta, osakas ei voi nostaa verovapaata osinkoa, joten osingonosto lisää verorasitusta. Jos osakeyhtiön nettovarallisuus on 100.000 euroa, voi osakas nostaa verovapaata osinkoa 9.000 euroa.

Puolisoiden yhdessä omistama maatila voidaan muuttaa osakeyhtiöksi niin, että molemmat puoliset tulevat osakeyhtiön osakkeenomistajiksi. Tällöin heille molemmille on myös maksettava palkkaa osakeyhtiöstä. Jos palkat yhteensä ovat 100.000 euroa, jää osakeyhtiön voitoksi 20.000 euroa. Yhteinen verorasitus on tällöin 39.400 euroa eli 33 prosenttia. Jos puolisoille riittää yhteiseksi palkaksi 80.000 euroa, on yhtiön voitto vastaavasti 40.000 euroa ja yhteinen verorasitus 35.400 eli 29 prosenttia. Jos vain toinen puolisoista voi olla osakeyhtiön osakkeenomistaja, joudutaan tilalla työskentelevälle toiselle puolisolalle maksamaan palkkaa, johon liittyy myös työeläkemaksu, mikä lisää palkkakuluja yhtiölle. Palkanmaksulla voidaan kuitenkin muuttaa osakeyhtiön tulosta haluttuun suuntaan, kunhan muistetaan, että palkka ei saa olla ylisuuri ja että palkasta menee aina ansiotulovero, mikä lisää verorasitusta. Mitä enemmän voittoa voidaan jättää osakeyhtiöön, sitä pienempi yhtiön ja osakkaan yhteinen verorasitus on silloin, kun yhtiön voitto ilman palkkoja on 100.000 euron luokkaa.

Verotuksen eri vaihtoehdot ja vaikutukset on siis syytä laskea tarkkaan maatilan yhtiöittämisestä suunniteltaessa. Mutta kuten Stenlund korostaa, verotussyyt eivät saa ohjata maatilan toimintaa ja toiminnan suunnittelua. Tärkeintä on maatilan kannattavuus ja maksuvalmius sekä toiminnan jatkuvuuden ja kehittämisen turvaaminen. Verosuunnittelun tarkoituksena on luoda edellytykset, mutta ei rajoitteita. (Stenlund 2003, 67.)

5 YHTEENVETO

Maatalouden rakennekehitys on ollut viime vuosina nopeaa. Maatilojen lukumäärä on vähentynyt ja maanviljelijät ovat luopuneet tuotannosta Euroopan Unioniin liittymisen seurauksena ja tukijärjestelmän monimutkaisuuden vuoksi. Tilojen määrän vähentyessä on tilojen keskikoko suurentunut. Kuitenkaan maatalouden tuottavuus ei ole kasvanut samassa tahdissa. Maatalouden tehostamisvaatimukset vaativat yhä enemmän taitoja myös maataloudenharjoittajilta. Nykyajan maatila on yritys, joka toimii markkinaympäristössä ja vaatii liikkeenjohdollista osaamista sekä taloudellisten asioiden hallintaa. Tehostamisvaatimukset kasvattavat myös yksikkökokoja, jolloin investointikustannukset ovat huomattavasti suuremmat kuin aiemmin. Ongelmaksi muodostuu kohonneiden investointimenojen maksaminen ajallaan.

Maatilayritykset ovat Suomessa enimmäkseen viljelijäperheiden omistamia ja viljelijän työpanoksella hoidettuja. Yleisin toimintamuoto maataloilla on luonnollinen henkilö tai luonnollisten henkilöiden muodostama verotusyhtymä. Osakeyhtiömuotoisten tilojen osuus kaikista maataloista oli noin 0,7 % vuonna 2006. Maatilojen koon ja riskien kasvaessa kiinnostus yhtiömuotoja kohtaan on kuitenkin lisääntymässä. Suuret investoinnit, uusi teknologia ja tehokkuusvaatimukset lisäävät riskiä, jota halutaan hajauttaa. Osakeyhtiön perustaminen ja hallinta on uuden osakeyhtiölain myötä helpottunut ja lisäksi yritysten, erityisesti osakeyhtiön verotus keventyy. Maataloudessa on lisääntynyt myös sivuelinkeinojen laajuus ja määrä ja näitä on yhtiöitetty maataloudesta erillisiksi yhtiöiksi.

Tulevaisuudessa maatilaa hallinnoidaan yhä enemmän osakeyhtiömuotoisena. Maataloudenharjoittajalle tulee olemaan tärkeää henkilökohtaisen riskin hajauttaminen. Kiinnostus yhtiömuotoista maataloutta kohtaan onkin lisääntynyt viime vuosina, mikä ilmenee myös siitä, että äskettäin aiheesta on ilmestynyt pari kirjoitusta. Mitään varsinaista tutkimusta aiheesta ei kuitenkaan ole tehty eikä aiheesta ole kirjallisuutta. Näin ollen on epävarmaa, mitä muutoksia osakeyhtiömuodossa toimiminen tuo maatilan toimintaa, sekä onko se tarkoituksenmukaista ja järkevää.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä hyötyjä ja haittoja yhtiömuodosta on maatilan toiminnalle. Tutkimuksella haluttiin kuvata, miten maatila toimii osakeyhtiömuodossa. Lisäksi tutkimuksessa haluttiin esittää, miten maatilan yhtiöittäminen tulee suorittaa. Tutkimuksen lopuksi keskityttiin yhtiöittämisestä aiheutuviin veroseuraamuksiin. Tutkimuksessa käytiin läpi Suomen yhtiöoikeudellisia ja vero-oikeudellisia seikkoja perehtymättä tarkemmin yksityiskohtiin ja erityistapauksiin. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin maatalouteen liittyvät tuki- ja eläkejärjestelmät sekä metsätalous.

Tämä tutkimus on teoreettinen ja siinä on käytetty kirjallisuutta ja muuta kirjallista materiaalia eikä siinä ole välitöntä empiiristä kytKentää. Tutkimusote on pääosin käsitteanalyttinen. Tutkimustuloksilla pyritään kuvailemaan ja selittämään tutkittavaa il-

miötä eikä tarkoituksena ole antaa suosituksia. Tutkimuksessa on myös normatiivisuutta, sillä tutkimuksen avulla pyritään tuomaan esille seikkoja, joita yhtiöittämistä suunnittelevan maataloudenharjoittajan tulee ottaa huomioon päätöstä tehdessään. Koska kunkin maatilán tilanne, toiminta ja tulevaisuudensuunnitelmat ovat yksilöllisiä, ei tutkimuksella pyritä antamaan yhtä yleispätevää mallia tai ohjetta eikä tutkimustuloksia ole syytä yleistää.

Osakeyhtiö on osakkeenomistajista erillinen oikeushenkilö, jolla on oma varallisuus ja velat sekä oma toiminta. Maataloudenharjoittaja omistaa yhtiöittämisen jälkeen vain oman henkilökohtaisen omaisuutensa. Yhtiöllä on omat oikeudet ja velvollisuudet, jotka ovat erillään osakkeenomistajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Maatilanharjoittaja ja osakeyhtiö eivät enää ole yksi ja sama yksikkö. Pellot ja rakennukset kuuluvat maatalaosakeyhtiölle eikä osakas voi käyttää niitä henkilökohtaisesti ilman yhtiölle maksettavaa käypää korvausta. Myös maatilan toiminta tapahtuu osakeyhtiön nimissä, jolloin tulot ja menot ovat osakeyhtiön tuloja ja menoja. Osakas ei voi nostaa yhtiöstä varoja ilman veroseuraamuksia.

Osakeyhtiön erillisyyteen liittyy myös osakkeenomistajan rajoitettu vastuu. Maatilayhtiön osakas ei ole vastuussa osakeyhtiön veloista, ellei hän ole antanut henkilökohtaista takausta niistä. Takauksen kautta maatilayrittäjän oma asunto, auto ja muu henkilökohtainen omaisuus voi tulla osakeyhtiön lainojen vakuudeksi ja näin osakas tulee vastuulliseksi yhtiön veloista. Osakkaan henkilökohtaisia velkoja ei voida periä osakeyhtiöltä. Osakkeenomistaja ei ole velvollinen toimimaan yhtiössä tai osallistumaan sen hallintoon, mutta maatalaosakeyhtiössä yhtiön toiminta yleensä perustuu osakkaan henkilökohtaiseen työpanokseen.

Osakeyhtiön toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa ja sama tavoite on myös yksityisellä maataloudenharjoittajalla. Näin ollen osakeyhtiö ei eroa maataloudenharjoittajasta. Osakeyhtiön toiminnassa tulee pyrkiä pitkäaikaiseen voiton tuottamiseen ja kohtuullisten riskien ottamiseen. Toinen keskeinen piirre osakeyhtiössä on osakkeiden vapaa luovutettavuus. Osakeyhtiön osakkeita on mahdollista myydä kenelle haluaa halutessaan irti yhtiöstä, ellei osakkeiden vapaata luovutusta ole rajoitettu lunastus- tai suostumuslausekkeilla. Näin voidaan estää maatilan osakkeiden joutuminen perheen ulkopuolisten käsiin.

Osakkeenomistajat voivat määrätä yhtiön toiminnasta yhtiöjärjestyksessä edellyttäen, etteivät määräykset ole säännösten vastaisia. Näin maatilan toiminta voidaan järjestää halutulla tavalla keskinäisin sopimuksin myös osakeyhtiössä. Toisaalta osakeyhtiön osakkaan oikeudet yhtiössä riippuvat hänen osakkeenomistuksestaan yhtiössä. Enemmistöperiaate takaa näin päätöksenteon tehokkuuden, mutta se merkitsee samalla, etteivät kaikki osakkaat ole yhdenvertaisia. Osakeyhtiölaki takaa kuitenkin vähemmistölle suojan. Yhdenvertaisuusperiaate kieltää myös väärinkäyttämästä valtaa yhtiössä vähemmistöosakkeenomistajien kustannuksella. Maatalaosakeyhtiössä osakeomistus on

yleensä maataloudenharjoittajan käsissä tai mukana on puoliso, jolloin yhdenvertaisuudesta ja enemmistöperiaatteesta harvoin tulee erimielisyyksiä. Kyseessä on kuitenkin yhdessä toimiminen maatilaa parhaaksi. Osakeyhtiölakikin edellyttää yhtiön johdolta toimimista huolellisesti yhtiön parhaaksi. Huomioon tulee tällöin ottaa normaali epävarmuus sekä riskit liiketoiminnassa. Huolellisuutta tulee siis arvioida kulloisenkin tilanteen mukaan päätöksentekohetkellä käytettävissä olleiden seikkojen perusteella. Jälkiviisautta ei oteta huomioon huolellisuutta arvioitaessa.

Osakeyhtiön perustaminen aloitetaan perustamissopimuksen ja yhtiöjärjestyksen laatimisella. Perustamissopimuksesta on olemassa tarkat säännökset osakeyhtiölaissa. Yhtiöjärjestyksessä on mainittava yhtiön toiminimi, kotipaikka sekä toimiala. Koska yhtiöjärjestys on osakkeenomistajien keskinäinen sopimus, siihen voidaan ja tulee ottaa tarvittavia määräyksiä osakkaiden keskinäisistä suhteista sekä yhtiön toiminnasta myös tulevaisuutta ajatellen. Tärkeä kohta yhtiöjärjestyksessä on erimielisyyksien käsitteleminen, mitä yleensä perustamisvaiheessa ei oteta lainkaan huomioon.

Maatilaa muutettaessa osakeyhtiömuotoon maataloudenharjoittaja sijoittaa yhtiöön osakepääoman maatilaa omaisuutena. Tällöin puhutaan apporttiomaisuudesta. Apporttiomaisuudella tulee olla taloudellista arvoa yhtiölle eikä se saa olla sitoumus työn tekemisestä. Maatilaosakeyhtiöllä apporttiomaisuudella on aina arvoa yhtiölle, mutta omaisuuden arvostaminen saattaa olla ongelma. Yhtiölle tulevan omaisuuden tulee vastata osakkeiden arvoa ja sijoitettaessa maatilaa varat ja velat osakeyhtiöön, velat saattavat olla varoja suuremmat. Arvostamisessa otetaan kuitenkin huomioon käyvät arvot, joten ongelmaa ei välttämättä synny.

Osakeyhtiön hallinnon muodostavat yhtiökokous ja hallitus. Toimitusjohtajaa osakeyhtiössä ei välttämättä tarvita. Yhtiökokous on ylin päättävä elin, joka valitsee hallituksen. Hallitus hoitaa yhtiön juoksevat, jokapäiväiset asiat. Maatilaosakeyhtiössä osakkaana saattaa olla vain yksi tai kaksi henkilöä, jotka ovat myös hallituksessa ja päättävät yhdessä asioista myös yhtiökokouksessa. Näin hallitus ja yhtiökokous ovat yksi ja sama päätöksentekijä. Päätökset tehdään käytännön töissä ja kirjataan jälkikäteen tarpeen mukaan pöytäkirjan muotoon. Hallitus edustaa osakeyhtiötä viranomaisiin nähden, kuten tekee sitovia oikeustoimia. Tässäkään suhteessa ei maatilaosakeyhtiössä ole yleensä ongelmaa, sillä maataloudenharjoittaja antaa kasvot yhtiölle ja edustaa sitä ulkopuolisiin nähden.

Osakeyhtiössä on erityinen vastuutyyppe, yhtiöoikeudellinen vahingonkorvausvastuu, jonka perusteella yhtiön johtoon kuuluvat tai osakkeenomistajat ovat vastuussa teoistaan ja tekemättä jättämisistään yhtiölle, osakkeenomistajille sekä kolmansille. Tämän vastuun realisoituminen edellyttää, että on aiheutunut korvattava vahinko ja että on menettely tavalla, joka lain mukaan aiheuttaa korvausvastuun sekä että vastuun ja vahingon perusteena olevan menettelyn välillä on riittävä syy-yhteys. Vastuusäännökset ovat yleensä asia, jota osakeyhtiössä ei oteta tarpeeksi vakavasti. Kuitenkin erityinen varo-

vaisuus on tarpeen tilanteissa, joissa korvausvastuun uhka on suuri. Tästä syystä osakeyhtiön johdon on aina oltava erityisen huolellinen valmistellessaan toimenpiteitä ja toimia yhtiössä ja huolehdittava riittävästä dokumentoinnista päätöksenteon tueksi. Näin voidaan jälkikäteen todistaa, että asiasta on hankittu kaikki tarpeellinen tieto eikä mukana ole johdon tai osakkeenomistajien henkilökohtainen intressi.

Harjoitettaessa maataloutta osakeyhtiömuodossa on pidettävä kahdenkertaista kirjanpitoa sekä laadittava tilinpäätös, joka käsittää tuloslaskelman, taseen ja liitetiedot. Kirjanpitoon tulee kirjata menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisuerät. Kirjauksille tulee myös saada raha-arvo maksetun tai sovitun hinnan mukaisesti. Lainsäädäntö kuitenkin sallii maataloutta harjoittavalle osakeyhtiölle maksuperusteisen kirjanpidon ja tilinpäätöksen eikä maatalousosakeyhtiön tarvitse pitää varastokirjanpitoa. Maatalousosakeyhtiön taseessa käytetään pellon ja salaojien arvona pellon hankintahintaa ja salaojien poistamatonta hankintamenoa, jos niiden yhteissumma on suurempi kuin pellon laskennalliseen vuotuisen tuottoon perustuva arvo ja salaojituslisä. Taseeseen otetaan varoina huomioon myös saamiset, kotieläimet, tuotteet ja ostotarvikkeet. Aloitettaessa toimintaa osakeyhtiönä muutoksena maataloudenharjoittajasta ongelmaksi saattaa näin muodostua taseen tasapaino, jos maatalon varallisuudesta suurin osa on jo poistettu ja toisaalta lainoja on paljon. Aloittavaan taseeseen ei vielä voi kirjata saamisia ja kotieläimiä, vasta ensimmäiseen päättävään taseeseen, koska näitä eräiä ei ole huomioitu maataloudenharjoittajan kirjanpidossa.

Osakeyhtiössä tulee olla tilintarkastaja, ellei osakeyhtiö ole pieni yhtiö. Tilintarkastaja saattaa vaatia suoriteperusteisen tilinpäätöksen, jolloin joudutaan laatimaan kaksi tilinpäätöstä, tilintarkastajalle suoriteperusteinen ja verottajalle maksuperusteinen. Tästä syntyy lisäkustannuksia ja lisätyötä. Osakeyhtiön tilinpäätös on julkinen asiakirja, joka tulee ilmoittaa rekisteröitäväksi kaupparekisteriin. Julkisuuden vuoksi kaikki osakeyhtiöt eivät halua antaa tietojään rekisteröitäväksi, mutta kyseessä on lakiin perustuva velvollisuus.

Osakeyhtiön pääoma jakautuu omaan ja vieraaseen pääomaan. Oma pääoma jakautuu lisäksi sidottuun ja vapaaseen omaan pääomaan. Sidottua omaa pääomaa, kuten osakepääomaa ei voi jakaa osakkeenomistajille ilman velkojien suojaamenettelyä. Vapaa oma pääoma kertoo, miten paljon yhtiö voi jakaa osinkoa. Tähän ryhmään kuuluvat tilikauden voitto ja voittovarot edellisiltä tilikausilta. Vieras pääoma on yhtiöön velat ja muut sitoumukset, joita ei säännellä osakeyhtiölaissa, vaan ne perustuvat sopimukseen. Osakeyhtiölaki kuitenkin turvaa vahvasti velkojien asemaa, joten osakkeenomistaja ei voi yhtiössä toimia velkojien vahingoksi. Tämän vuoksi varojen jakamista säädellään ja sidotun oman pääoman jakamiseen tarvitaan jopa velkojien lupa. Kolmas rahoitusmuoto osakeyhtiössä on pääomalaina, joka on tarkkaan säädely osakeyhtiölaissa ja sen on täytettävä tietyt ehdot ollakseen pääomalaina. Pääomalainan avulla yhtiöön voidaan sijoit-

taa varoja esimerkiksi tilanteessa, jossa oma pääoma on menetetty. Pääomalaina voidaan maksaa takaisin vasta, kun yhtiöön on kertynyt riittävästi vapaata omaa pääomaa.

Osakeyhtiölaissa säädetään tavoista, joilla varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille. Varojen jakoa on yhtiön varojen luovuttaminen yhtiön ulkopuolelle ilman vastiketta tai ilman liiketaloudellista perustetta. Laissa sallittujakaan varojenjakoja ei saa millään tavalla käyttää, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttömyyden tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Tälläkin säännöksellä pyritään suojaamaan velkojia, sillä velkojien kannalta on tärkeää, että yhtiön toiminta jatkuu myös varojen jaon jälkeen. Maatilaosakeyhtiöissä maksukyky saattaa ajoittain olla suhteellisen heikko eikä lain tarkoituksena kuitenkaan ole estää varojen jakamista tällaisessa tilanteessa. Varojen jakamisen mahdollistamiseksi yhtiö voi ottaa lainaa maksukykyä turvaamiseksi. Maksukykyä arvioidaan viimeisen tilinpäätöksen perusteella, mutta myös ajan kulumisen ja tilinkauden päättymisen jälkeiset tapahtumat tulee ottaa huomioon.

Laitonta varojen jakoa on kaikki varojen jako, mikä vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta. Liiketaloudellisella perusteella tarkoitetaan, että toimen tulee olla yhtiön tarkoituksen mukainen. Kaikki maatilaosakeyhtiön varojen jakaminen osakeyhtiölain vastaisesti on näin laitonta varojen jakoa. Se saattaa olla osakkaalle annettu tavanomaista suurempi syntymäpäivälahja tai virheellisesti tehty tilinpäätös, joka osoittaa voittoa tappion sijasta. Laittomasta varojen jaosta seuraa, että laittomasti saadut varat tulee palauttaa yhtiöön korkoineen.

Verotuksessa käytetään käsitettä peitelty osingonjako. Sillä tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun kautta tai vastikkeetta. Peiteltyä osinkoa voi olla se, että maatalousyrittäjän yksityisiä menoja on kirjattu maatilaosakeyhtiön kuluiksi tai että osakas käyttää maatilaosakeyhtiön omaisuutta yksityiskäytössään ilman, että etuutta on huomioitu osakkaan luontoisetuna. Myös yhtiön ja osakkaan välisissä sopimuksissa saattaa esiintyä peiteltyä osingonjakoa yli- tai alihintana. Lisäksi peiteltyksi osingoksi voidaan katsoa yhtiön osakkaalle antama laina, jolle ei ole tehty takaisinmaksusuunnitelmaa tai jos on selvää, ettei osakkaalla ole varoja lainan takaisinmaksuun. Osakkaan ja osakeyhtiön välisissä toimissa on käytettävä käypää arvoa, jotta vältytään peitellyn osingon verotukselta. Näissä toimissa tulee siis toimia, kuten kaksi toisilleen vierasta osapuolta toimivat, eikä maatilaosakeyhtiön osakas saa millään tavalla hyötyä osakkuusasemastaan. Tästä saattaa tulla ongelmia varsinkin aivan tavallisten asioiden osalta, kuten osakkaan auto-, puhelin-, ruoka- ja muiden yksityisten kulujen osalta, joita ei ehkä huomata veloittaa osakkaalta, vaan ne kirjataan kokonaisuudessaan maatilaosakeyhtiön kirjanpitoon ja kuluiksi ilman, että osakkaalle syntyisi luontoisetu tai että osakas maksaisi osuutensa yhtiölle.

Peitellyn osingon saajan verotuksessa osingosta on 70 % veronalaista ansiotuloa. Jos yhtiö on maksanut omistajalle ylihintaa, pidetään omistajan saaman etuna käyvän hinnan ja käytetyn hinnan välistä erotusta. Alihintatapauksessa verotetaan peitellynä osinkona myös käyvän hinnan ja käytetyn hinnan välinen erotus. Jos omistajan lähipiirin saama palkka tai korvaus katsotaan peiteltyksi osingoksi, se verotetaan omistajan verotuksessa ansiotulona. Osakkaalle annettu laina verotetaan osakkaan verovuoden päättyessä osakkaan pääomatulona.

Muutettaessa maatilán toimintaa osakeyhtiöksi kannattaa muodonmuutos suorittaa TVL 24 §:n mukaisesti. Tällöin välttyään tuloveroseuraamuksilta. Säännös sisältää luetelun muutostilanteista, joissa sitä voidaan soveltaa sekä millä edellytyksillä muutos on mahdollinen. Jos muodonmuutosta ei toteuteta pykälän mukaisesti, maatilayrityksen katsotaan purkautuvan ja maataloudenharjoittajan lopettavan toimintansa, josta saattaa seurata suuret veronmaksut.

TVL 24 § rakentuu jatkuvuusperiaatteelle, jonka mukaan maatalouden harjoittajan ei katsota lopettavan toimintaansa, vaan maatilán toimintaa jatketaan uudessa yritysmuodossa samasta verotuksellisesta asemasta kuin mikä sillä oli aikaisemmassa yritysmuodossa. Maatilavarallisuus siis siirtyy samoista arvoista uuteen yritysmuotoon, joten jatkuvuutta edellytetään sekä kirjanpitoarvojen että verotuksessa poistamattomien hankintamenojen osalta. Lisäksi edellytetään toiminnallista jatkuvuutta, joten maatilán toiminnan on säilyttävä luonteeltaan samanlaisena eli maataloutena. Usein maatilán rakennusten ja kaluston arvo kirjanpidossa on käypää arvoa alempi, mutta jatkuvuutta vaarantamatta näitä arvoja ei voi muutoksessa korottaa.

Maatilán identtisuuden on myös säilyttävä muodonmuutoksessa. Maatilán toiminnan tulee jatkua laadullisesti ennallaan ja maatilán on säilyttävä samanlaisena toimintakokonaisuuksena. Lisäksi maatilaosakeyhtiön tulonhankintaomaisuuden tulee säilyä ennallaan eikä yhtiön omistajien piirissä saa tapahtua suuria muutoksia. Uuden yhtiön tulee siis olla sama kuin vanhan maatilán. Vaikka oikeuskäytännössä on katsottu, että kiinteistö voidaan jättää yhtiön ulkopuolelle, tämä ei koske maatilaa. Oikeuden ratkaisussa on katsottu, että maatilán talousrakennukset ja maatalousmaa ovat niin oleellinen osa maatilán toimintaa, että niiden jättäminen osakeyhtiön ulkopuolelle katkaisee identtisuuden. Muutostilanteessa on myös syytä olla varovainen, jos halutaan pilkkoa suurempi kokonaisuus osiin. Pilkkomisen ei katsota vastaavan toiminnan tarkoitusta ja luonnetta, vaan että se on tehty verojen kiertämiseksi. Identtisuuden vaatimus edellyttää myös sitä, että maatilánharjoittajan tulee merkitä kaikki yhtiön osakkeet. Muodonmuutoksessa osakeyhtiöön ei saa tulla muita osakkaita, mikä rajoittaa puolisoiden yhdessä harjoittaman maatalouden muuttamista suoraan osakeyhtiöksi, vaan maatila on ensin muutettava avoimeksi yhtiöksi.

Osakeyhtiö voidaan sivuuttaa verotuksessa, mikä tarkoittaa sitä, että osakeyhtiötä ei hyväksytä erilliseksi verovelvolliseksi. Tyypillistä sivuutettaville osakeyhtiöille on se,

että ne ovat pieniä ja toiminta on korostuneesti kiinni ainoan osakkaan ammattitaidosta ja työpanoksesta. Muutosta on helpompi perustella, jos maatilan toiminta muuttuu laajuudeltaan ja toimintamuodoltaan liiketoiminnan kaltaiseksi. Osakeyhtiötä perustettaessa vaarana saattaa olla myös se, että toiminta katsotaan elinkeinotoiminnaksi, varsinkin jos tuotantorakennukset jätetään yhtiön ulkopuolelle.

Osakeyhtiötä perustettaessa tulee myös aina ottaa huomioon se, että osakeyhtiö on lopullinen yhtiömuoto. Osakeyhtiötä ei kannata perustaa kokeilumielessä. Jos maatilan toiminta osakeyhtiönä todetaan huonoksi ratkaisuksi, on yhtiön purkaminen tai toiminnan muuttaminen toiseen muotoon monimutkainen, hankala ja kallis ratkaisu.

Yhtiömuotoinen toiminta tapahtuu aina liiketoiminnan muodossa ja on siten aina arvonlisäverollista toimintaa. Osakeyhtiömuotoinen maatila toimii arvonlisäverotuksessa kuten muut osakeyhtiöt, joten se laskee suoritettavat ja vähennettävät verot kuukausittain sekä myös tilittää maksettavan veron kuukausittain. Osakeyhtiömuotoista maatilaa ei koske maataloustuotteiden verovapaa yksityiskäyttö, vaan vähäinkin ns. omaan käyttöön otto on arvonlisäverollista myyntiä osakkaalle ja siitä on suoritettava arvonlisävero.

Maatalouden tulolähteen tulo määräytyy maatilatalouden tuloverolain mukaan, sillä maataloutta ei pidetä elinkeinotoimintana. Kuitenkin laajamittainen, epätyypillinen maatilalla harjoitettava muu toiminta voidaan katsoa elinkeinotoiminnaksi, kuten esimerkiksi golfkenttä, kaupapuutarha, kalanviljely ja turkistarhaus. Pienimuotoinen toiminta verotetaan MVL:n mukaan.

Sovellettavan tuloverolain rajauksella on huomattava merkitys. Se voi vaikuttaa veronalaisten tulojen ja vähennyskelpoisten menojen jaksottamiseen, luovutusvoittojen verokohteluun, korkojen vähentämiseen ja veronhuojennuksiin. Sovellettavan lain valinta määräytyy tulonhankkimistoiminnan luonteen mukaisesti, joten osakeyhtiön harjoittama maataloustoiminta verotetaan MVL:n mukaan. Kuitenkin jos osakeyhtiöllä ei ole hallinnassaan maatilaa, ei ole kyse MVL:n mukaan verotettavasta tulonhankkimistoiminnasta. Toisaalta toiminta, joka alkuaan on ollut MVL:n mukaan verotettavaa, saattaa ajan myötä laajetessaan muuttua EVL:n kaltaiseksi elinkeinotoiminnaksi. Merkittävin ero MVL:n ja EVL:n välillä on luovutusvoittojen verokohtelu. MVL:n mukaan luovutusvoittojen verotuksessa käytetään hankintameno-olettamaa voiton laskemisessa, kun taas EVL:n mukaisessa käyttöomaisuuskiinteistön luovutuksessa luovutusvoittona verotetaan kirjanpidon mukaisen luovutushinnan ja hankintamenon erotus. Toisaalta luovutustappio on EVL:n mukaan rajoituksetta vähennyskelpoinen, kun MVL:ssa luovutustappio saadaan vähentää vain tappiovuoden ja sitä seuraavien kolmen vuoden luovutusvoitoista. Olennaista tulolähdejaon kannalta on myös se, että EVL:n mukaan verotettaessa menetetään oikeus MYEL-eläkevakuutukseen ja siihen liittyvään MATA-tapaturmavakuutukseen, jotka ovat selvästi alemmat maksut kuin EVL-toiminnan YEL-eläkevakuutusmaksu. Näiden myötä menetetään myös oikeus maatalousyrittäjän lomi-

tuspalvelulain mukaisiin etuuksiin sekä mahdollisuus maatalousyrittäjän luopumistukijärjestelmän hyödyntämiseen.

Maataloustulolähteessä verotettava osakeyhtiö on oikeutettu tekemään MVL:n mukaiset tuloksenjärjestelytoimenpiteet. MVL määrittelee poistojen enimmäismäärät, mutta poistoprosentti voi olla pienempi tai poistot voidaan jättää kokonaan tekemättä. Pakkoa suunnitelman mukaisten poistojen tekemiseen ei ole. Maatilaosakeyhtiö voi vähentää verotuksessa kirjanpidossa tekemänsä tasausvarauksen, jolla siirretään veronmaksua tulevaisuuteen. MVL sisältää myös mahdollisuuden jälleenhankintavarauksen tekemiseen. Osakeyhtiöllä ei kuitenkaan ole oikeutta toimintavarauksen tekemiseen.

Osakeyhtiö on erillinen verovelvollinen, jota verotetaan aina pääomatuloprosentin mukaan riippumatta nettovarallisuuden määrästä. Osakeyhtiön tuloa ei siten jaeta ansio- ja pääomatulo-osuuksiin. Osakeyhtiössä nettovarallisuudella on merkitystä vasta, kun osakas nostaa yhtiöstä varoja osinkona. Nettovarallisuudella on merkitystä myös investointien kannalta. Jos maataloudessa tehdään suuria rakennusinvestointeja, on osakeyhtiön saama verohyöty merkittävä. Muissa yritysmuodoissa toimintaa laajennettaessa lisätulosta menee ansiotulona verotettaessa iso vero lisäverona, mutta osakeyhtiössä verokannan pysyessä tulonlisäyksestä huolimatta samana jää investointien kattamiseen ja lainan lyhentämiseen enemmän varoja. Nettovarallisuutta laskettaessa tulee huomioida myös se, että osakeyhtiössä varallisuutena huomioidaan saatavat, eläimet ja varastot sekä pellon arvostus korkeampaan hintaan kuin maatilayrittäjällä. Tämä lisää nettovarallisuuden määrää ja saattaa nostaa aiemmin maatalousyrittäjän negatiivisen nettovarallisuuden positiiviseksi.

Yksityishenkilön saaman osingon verotus perustuu osinkoa jakavan yhtiön nettovarallisuuteen. Pääomatulo-osinkoa on määrä, joka vastaa yhdeksää prosenttia nettovarallisuudesta. Ylimenevä osa osingosta verotetaan ansiotulona, josta veronalaiseksi ansiotuloksi katsotaan 70 % ja loput 30 % on verovapaata. Jos osinkoa nostetaan yli verovapaan pääomatulo-osuuden, ylimenevään osaan kohdistuu kahdenkertainen verotus, sillä osakeyhtiö on jo maksanut tästä tuloveron. Osingonjaon verokustannuksia laskettaessa pääomatulo-osingon ja ansiotulo-osingon sekä palkan suuruuden keskinäisellä optimoinnilla pyritään minimoimaan osingosta menevän veron määrä. Listaamattomasta yhtiöstä, kuten maatilaosakeyhtiöstä on osakkaalle edullista nostaa pääomatulo-osingoksi katsottava määrä. MYEL-osakkaan nostama palkka on myös yleensä edullisempaa kuin vastaavan summan saaminen ansiotulo-osinkona, sillä palkka on vähennyskelpoista yhtiölle.

Maatilan yhtiöittämisen kannattavuuden suunnittelussa on olennaista verotettavien ansiotulojen määrä ja se, kuinka paljon yrittäjäperhe tarvitsee tuloa yksityiseen käyttöön. Siksi yhtiöittämisen kannattavuus täytyy laskea aina yrittäjäperhekohtaisesti. Selvintä yhtiöittämisen kannattavuus on silloin, kun osakkaiden verotettava ansiotulo on vuosittain ilman yhtiöittämistä vähintään 50.000 euroa/henkilö. Jos yksityistalouteen

siirretään vähemmän, kannattaa yhtiöittäminen pienemmälläkin tuloksella. Jos yrittäjä tai yrittäjäperheen molemmat puoliset käyvät ansiotöissä tilan ulkopuolella, maataloudesta riittää pienempikin ansiotulomäärä yhtiöittämistä puoltavan ansiotulorajan saavuttamiseen. Yhtiöittäminen on siten edullista, jos suuri osa tuloksesta voidaan jättää yhtiöön ja yksityistalouden osuudeksi riittää verovapaana osinkona maksettava osuus yhtiön tulosta. Jos yhtiöön jätettyä rahaa käytetään investointeihin tai velkojen lyhenyksiin, kasvaa nettovarallisuus ja tulevaisuudessa voidaan maksaa suurempi osa tuloista verovapaana osinkona.

Yhteenvetona voidaan todeta, että verotuksellisesti osakeyhtiö on edullinen yhtiömuoto, jos osakkaalle pystytään maksamaan osinkoa verovapaasti eikä osakas tarvitse runsaasti varoja yksityistaloutensa käyttöön. Lisäksi osakeyhtiön pienempi veroprocentti (26 %) mahdollistaa lainojen takaisinmaksun nopeammassa tahdissa, koska verojen jälkeen rahaa jää yhtiön käyttöön enemmän kuin maataloudenharjoittajalla. Verotuksen lisäksi osakeyhtiön etuna on riskien ja vastuiden jakamisen mahdollisuus, mikä kuitenkin koskee vain niitä osakeyhtiöitä, joissa on useampia osakkaita tai osakkaat eivät vastaa osakeyhtiön velvoitteista henkilökohtaisella omaisuudellaan.

Osakeyhtiön haitaksi voidaan katsoa tiukka osakeyhtiölain sääntely, joka edellyttää monia muutoseikkoja yhtiön hallinnossa. Maataloudenharjoittaja voi myös katsoa haitaksi sen, että maatilán varat ja toiminta eivät enää ole hänen omaansa, vaan kuuluvat yhtiölle. Osakeyhtiössä varojen otto maataloudenharjoittajan omaan käyttöön on tarkkaan säänneltyä eikä verovapaa yksityiskäyttö ole mahdollista. Pienillä tulotasolla osakeyhtiön veroprocentti saattaa olla korkea suhteessa maataloudenharjoittajan yksityisesti samasta tulosta maksamaan ansiotuloveroon. Lisäksi on huomattava, että alhainen maatilán tulos ei osakeyhtiössä välttämättä mahdollista palkan maksamista osakkaalle tai verovapaata osinkoa ei voida jakaa osakkaalle. Osakeyhtiömuotoon muuttamiselle täytyy olla myös liiketaloudelliset perusteet, sillä verotuksellisista syistä tehdyn yhtiöittämisen verottaja voi ohittaa ja verottaa toiminnan edelleen maatilánharjoittajan omana toimintana. Osakeyhtiömuodossa ei voi käyttää maatalousverotuksessa käytössä olevaa hankintameno-olettamaa, kun yhtiön omaisuutta myydään eikä osakeyhtiö voi tehdä toimintavarausta. Toisaalta maatalousosakeyhtiö on oikeutettu tekemään maatalouden tasausvarauksen sekä hoitamaan kirjanpitoa käteisperiaatteella edelleen.

Näin ollen osakeyhtiön valinta on aina maatilakohtainen ratkaisu, joka pitää erikseen tarkkaan laskea ja miettiä ottaen huomioon tilán tarpeet ja olosuhteet sekä tulevaisuuden suunnitelmat. Kokeilumielessä yhtiöittämiseen ei pidä ryhtyä, sillä osakeyhtiö on lopullinen yhtiömuoto ja sen muuttaminen takaisin yksityiseksi maatilaksi tulee kalliiksi.

Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tutkia maatilansa jo osakeyhtiöksi muuttaneita maataloja ja heidän kokemuksiaan yhtiöittämisestä ja sen vaikutuksista toimintaan ja verotukseen. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia, miten yhtiöittäminen käytännössä tapahtuu maatilalla ja mitä ongelmia siinä ilmenee. Empiirisen tutkimuksen

avulla voitaisiin yksittäistapauksessa tai mahdollisesti muutaman tapauksen avulla tutkia yhtiöittämisestä saatuja kokemuksia, sen etuja ja haittoja sekä mahdollisesti selvittää, milloin yhtiöittäminen kannattaa. Lisäksi olisi mahdollista keskittyä vain verotuksellisiin ja kirjanpidollisiin seikkoihin ja tutkia, miten kirjanpidon luvut ja verorasitus muuttuvat, kun maatila muutetaan osakeyhtiöksi erilaisilla tulotasoilla ja erilaisilla taseilla.

LÄHTEET

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa (2007a) *Osakeyhtiölaki I*. Talentum Media Oy: Helsinki.

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa (2007b) *Osakeyhtiölaki II*. Talentum Media Oy: Helsinki.

Andersson, Edward – Ikkala, Jarmo (2005) *Elinkeinoverolain kommentaari*. Talentum: Helsinki.

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501

Burrell, Gibson – Morgan, Gareth (1979) *Sociological paradigms and organisational analysis. Elements of the sociology of corporate life*. Heinemann: London.

Eco, Umberto (1989) *Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään*. Vastapaino, Karisto: Hämeenlinna

Eerola, Antti – Holla, Jyrki – Holmström, Paula – Jokela, Minna – Juusela, Janne – Järvenoja, Markku – Kellas, Sebastian – Lepistö, Markku – Paronen, Vesa – Sandelin, Eric – Soikkeli, Lauri – Torkkel, Timo – Tunturi, Markku O. – Vuorilehto, Eila (2005) *Elinkeinoverotus 2005*. Edita Prima Oy: Helsinki.

Enroth, Ari – Österman, Peter – Harmoinen, Taina (toim.) (2007) *Maatilayrityksen yhtiöittäminen*. ProAgria Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja nro 1040. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Haapanen, Mikko – Heikura, Jouko – Leino, Kalle (2004) *Maatila liikeyrityksenä*. WS Bookwell Oy: Juva.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula (2007) *Tutki ja kirjoita*. 13. osin uudistettu painos. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Horsmanheimo, Pasi – Kaisanlahti, Timo – Steiner, Maj-Lis (2007) *Tilintarkastuslaki – kommentaari*. WS Bookwell Oy, Juva.

- Immonen, Raimo (2000) *Yritysmuodot ja liiketoiminta*. Kauppakaari Oyj. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.
- Immonen, Raimo (2006) *Yritysjärjestelyt*. 3., uudistettu painos. Jyväskylä.
- Jänkälä, Markku – Kaisanlahti, Timo (toim.) (2007) *Kirjanpitolainsäädäntö 2007 – kirjanpitolaki ja –asetus perusteluineen sekä muut säädökset*. 2., uudistettu painos. WS Bookwell Oy: Juva.
- Järvenoja, Markku (2007) *Yritysjärjestelyjen verotus*. WS Bookwell Oy: Porvoo.
- Kallio, Mika – Nielsen, Ari – Ojala, Marko – Saukko, Petri – Sääskilahti, Juha (2007) *Arvonlisäverotus 2007*. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kasanen, Eero – Lukka, Kari – Siitonen, Arto (1991) Konstruktiiivinen tutkimusote liikeloustieteessä. *Liiketaloudellinen aikakauskirja*. Vol. 40, No. 3, 301-327.
- Kasanen, Eero – Lukka, Kari – Siitonen, Arto (1993) The constructive approach in management accounting research. *Journal of Management Accounting Research*, Vol. 5, Fall, 243-264.
- Kirjanpitoasetus* 30.12.1997/1339
- Kirjanpitolaki* 30.12.1997/1336
- Kiviranta, Esko (2002) *Metsäverotus*. 2. uudistettu laitos. WSOY: Vantaa.
- Kiviranta, Esko (2004) Verouudistus ja yhtiöittäminen. *Käytännön maamies*. 11/2004, 61–63.
- Kiviranta, Esko (2007) *Maatilaverotus*. Yritysonline. WsoyPro.fi. Jatkuvatäydenteinen ajantasateos. Päivitetty 2.11.2007
- Kotiranta, Kare – Raunio, Merja – Romppainen, Leena – Ukkola, Outi (2007) *Varojen jakaminen ja verotus osakeyhtiössä*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.
- Laki elinkeinotulon verottamisesta* 24.6.1968/360
- Laki maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta* 21.7.2006/612

Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142

Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

Leppiniemi, Jarmo (2006) *Kirjanpitolaki – kommentaari*. WS Bookwell Oy: Juva.

Lukka, Kari (1986) Taloustieteen metodologiset suuntaukset: Liiketaloustieteen ja kansantaloustieteen vertailu. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, Vol. 35, No. 2, 133–148.

Lukka, Kari (1991) Laskentatoimen tutkimuksen epistemologiset perusteet. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, Vol. 40, No. 2, 161–186.

Lukka, Kari – Kasanen, Eero (1993) Yleistettävyyden ongelma liiketaloustieteessä. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, Vol. 42, No 4., 348–381.

Maa- ja metsätalousministeriö 3/2005 Osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen. Työryhmämuistio: Helsinki.

Maa- ja metsätalousministeriö 3/2007. *Maatalouspolitiikan vaihtoehdot*. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.

Maatilatalouden tuloverolaki 18.12.1967/543

Markkola, Pirjo (toim.) (2004) Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Maatilarekisteri 2005

Maatilarekisteri 2006

Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko (2006) *Elinkeinotulon verotus*. 2. uud. painos. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Myrsky, Matti – Linnakangas, Esko (2007) *Verotusmenettely ja muutoksenhaku*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

- Mähönen, Jukka – Säiläkivi, Antti – Villa, Seppo (2006) *Osakeyhtiölaki käytännössä*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Mähönen, Jukka – Säiläkivi, Antti – Villa, Seppo (2007) *Osakeyhtiölaki pienyhtiössä*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Neilimo, Kari – Näsi, Juha (1980) *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede. Tutkimus positivismiin soveltamisesta*. Tampereen Yliopisto, Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja, sarja A2: Tampere.
- Niskakangas, Heikki – Tikka, Kari S. – Honkavaara, Tero – Helminen, Marjaana – Lundén, Anna – Laitinen, Mirjami – Räbinä, Timo – Leppiniemi, Jarmo – Kiviranta, Esko – Ranta-Lassila, Hannele – Mattila, Pauli K. – Raunio, Merja – Äimä, Kristiina (2004) *Verouudistus 2005*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Näsi, Juha (1980) *Ajatuksia käsiteanalyysistä ja sen käytöstä yrityksen taloustieteessä*. Tampereen Yliopisto, Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja, Sarja A2: Tutkielmia ja raportteja 11: Tampere
- Olson, K.D. (2004) *Farm Management. Principles and Strategies*. Iowa State Press.
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624*
- Ossa, Jaakko (2002) *Maa- ja metsätalousverotus. 2., uudistettu painos*. Talentum Media Oy: Helsinki.
- Ossa, Jaakko (2006) *Myyntivoittoverotus käytännössä*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Pihlaja, Juhani (2005) *Tutkielma tietoa rakentamalla*. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.
- Pihlaja, Juhani (2001) *Tutkielmaa tekemään*. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.
- Reinikainen, Mikko – Pelkonen, Jussi – Lydman, Kari (2007) *Uusi osakeyhtiölaki*. Tietosanoma Oy: Tallinna.

Rikkonen, Pasi (2005) *Utilisation of alternative scenario approaches in defining the policy agenda for future agriculture in Finland*. Agrifood Research Reports 73. MTT Agrifood Research Finland. Vammalan Kirjapaino Oy: Vammala.

Salonen, Aki (2000) *Osakeyhtiön hallituksen jäsenen huolellisuusvelvoite*. Werner Söderström Lakitieto Oy: Helsinki.

Siikarla, Pentti J. (2006) *Osakeyhtiölaki & käytäntö*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Soikkeli, Lauri (2003) *Luottamuksensuoja verotuksessa*. WSOY Lakitieto; Helsinki.

Stenlund, Antero (2003) *Maatalouden verosuunnittelu*. Multiprint Oy: Helsinki.

Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459

Timonen, Raija (2000) *Yrittäjäyys, liikkeenjohto ja menestyminen maatilayrityksessä*. Helsingin yliopisto, Taloustieteen laitos. Julkaisuja nro 28, Maatalouden liiketaloustiede.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535

Varainsiirtoverolaki 29.11.1996/931

Villa, Seppo (2006) *Henkilöyhtiöt ja osakeyhtiö*. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Villa, Seppo – Ossa, Jaakko – Saarnilehto, Ari (2007) *Yritysmuodot. Toiminta, rahoitus ja verotus*. Dark Oy: Vantaa.

Äärilä, Leena – Nyrhinen, Ritva (2005) *Arvonlisäverotus käytännössä. 5. uudistettu laitos*. Dark Oy: Vantaa.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.